HANGOLÓ

2014. ősz

a Budafoki Dohnányi Zenekar ingyenes időszaki magazinja

Jól megünnepeltük!

Hollerung Gábor 60 éves

Hangszerfurcsaságok

Ophicléide, tekerőlant, szöghegedű

Zeneszerzés all'ungherese

Dubrovay László, Rózsa Miklós

A zongora mágikus vonzásában

Gyöngyösi Ivett 11 évesen kezdte karrierjét

Megjelent!

Várhatunk-e többet egy muzsikustól, mint hogy kiüljön a dobogóra és zongorázzon, hegedüljön, trombitáljon, vagy, hogy kiálljon egy zenekar elé és dirigáljon? Tehet-e annál többet egy zenész, mint hogy legjobb tudása szerint – megértve a zeneszerző szándékát – minden tehetségét a művek tolmácsolására fordítsa?

Hollerung Gábor azon kevesek közé tartozik, akik nem elégszenek meg ennyivel. Ő a szavai súlyával is igyekszik a zenét megfoghatóvá tenni közönsége számára; szuggesztív személyiségével, robbanékony gesztusaival, kifejezés teli mimikájával is rabul ejti hallgatóit. Utóda a nagy karmester-ismeretterjesztőknek; Leonard Bernsteinnek, Simon Rattle-nek.

Részlet Földes Imre előszavából

Info:
www.bdz.hu
Tel: 322-1488

Nyitány

Kedves koncertjáró Olvasónk!

Furcsa volt ez a nyár. Kánikulára csak a tavasz végéről emlékszem, agyonáztatott nyaralásokról, elmosott szabadtéri koncertekről, melegítős kirándulásokról azonban sokfelől hallok. E sorok írásakor sem az a klasszikus vénasszonyi nyár tombol épp. Zenekarunk háza táján azonban nyoma sincs ilyen fokú szeszélynek! A dolgok rendje és kiszámíthatósága szerint az idei évadban is folytatjuk bérletsorozatainkat, lesznek vendégkarmestereink és izgalmas szólistáink, és persze a Hangoló további megjelenéseivel is borzoljuk a kedélyeket.

Azért a megújulásról természetesen mi sem mondunk le. Például a Budapest Music Centerben egy új, *Classical Discoveries (Klasszikus felfedezések)* című bérletsorozattal rukkolunk elő, mely a régi zenékre, a különleges hangszerekre helyezi a hangsúlyt, minden alkalommal egy-egy érdekes, valamilyen szempontból egyedülálló vendég közreműködésével. Negyedik évadába lép és kicsit megújul *Cinemusic* sorozatunk; néhány filmrészletet, montázst immár speciális 3D technikával vetítünk a felcsendülő filmzenék közepette.

Tesszük mindezt olyan lendület-frissítéssel, amely csak egyszer adatik meg egy-egy közösség életében; vezetőnk, mesterünk, motorunk, Hollerung Gábor 60 éves lett. Természetesen jól megünnepeltük; koncerttel, másik koncerttel, személyére szabott, évtizedeket átölelő ajándékokkal, no és egy róla, vele készült könyvvel. Ebből az írásos Hollerung-esszenciából e lapszámunkba is becsempésztünk egy részletet, egy beszélgetést Gáborral. De ha többre kíváncsi, a könyv az ön számára is elérhető.

Ki tudja, milyen ősz, milyen tél vár ránk… De hogy milyen sokszínű BDZ-évad, az a Hangoló böngészése során biztosan az ön számára is kiderül. Kellemes kikapcsolódást, izgalmas koncertválogatást, BDZ-vel telített őszt és újév-kezdést kíván önnek

Czingráber Eszter
főszerkesztő

Hallgasson Ránk!

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

FŐSZERKESZTŐ:
Czingráber Eszter

FELELŐS SZERKESZTŐ:
Ortutay Réka

SZERKESZTŐSÉG:
Kassai-Máté Krisztina
Kurta Klaudia
Mácsai Ágnes
Petró Margit
Viant Katalin
Zelinka Tamás

Kiadó: Budafoki Dohnányi Zenekar Nkft.
Szerkesztőség: 1087 Bp, Kerepesi út 29/b.
Tel.: 322-1488 • e-mail: hangolo@bdz.hu
Nyomda: Tercia-Print
Megjelenik 6.000 példányban

Lapzárta: 2014. szeptember 1.

A zenekar fenntartója:
Budafok-Tétény XXII. kerület Önkormányzata

Nemzeti Kulturális Alap

„A zene univerzumát választottam”

Eleinte csillagásznak, tudósnak, esetleg teniszezőnek készült. Mégis zenész lett, mert a zene egy folyamatosan táguló, mélyülő világot rejt számára. Ertüngealp Alpaslan török származású zongoraművész, karmester, európai kultúrember, világjáró művész, aki a karmesterséget közvetett varázslásnak tartja. Kalandos életéről, gyökereiről, állandóság iránti vágyairól beszélgettünk vele.

Szöveg: Kassai-Máté Kriszta

Érdekes lehet egy ennyire sokszínű és nagy múltú városban felcseperedni, mint Isztambul. Mesélne nekünk egy kicsit a gyerekkoráról?
Mivel őseim – anyai oldalon görögök, apai oldalon pedig egy európai vándor nép leszármazottai – konstantinápolyiak voltak, én is inkább így nevezem szülővárosomat. 8 évig jártam az ottani német iskolába, ahol német oktatási rendszer szerint érettségiztem. Ezzel párhuzamosan 6 éves korom óta tanultam zongorázni, a konzervatóriumban örmény és zsidó zenetanáraim voltak. Rengeteg kultúra hatása befolyásolt, így lett belőlem egy európai kultúrember. 18 évesen jöttem ide Magyarországra. Mindenki kérdezi, némi élccel vagy sajnálattal a hangjában, hogy miért pont ide jöttem, a nyolcvanas évek Magyarországára.

Én azt kérdeztem volna, hogy ugye azért jött ide, mert olyan nagyon magas színvonalú volt a Liszt Ferenc Zeneakadémia.
Akkor nagyon jó volt, fogalom volt a zenei világban. Hogy az utóbbi 20-30 évben mi történt, azt nem akarom megítélni. Én úgy kerültem ide, hogy érettségi után elmentem Berlinbe, ott élt a nagybátyám, megkerestem a Karajan akadémia igazgatóját, Horst Göbel zongoristát, aki egyébként a zenei főiskolán volt kamarazene tanszékvezető. Kértem időpontot, hogy előjátsszak neki, és megkérdezzem tőle, mit gondol a zenei képességeimről. „5 percem van önre!” – dörgött rám, amikor bementem hozzá. Három óra múlva jöttem el tőle, rengeteget mesélt a zenei világról, beszélgettünk, majd azt mondta: „Junger Mann, Sie sind sehr begabt!” (Fiatalember, Ön nagyon tehetséges!) De hozzátette, hogy Németországba ne menjek zenét tanulni, mert nincsenek jó zongoratanárok (akkor nem voltak). Persze szóba került a francia vagy angol nyelvterület is, de ő elsőként Moszkvát javasolta, ha pedig nem tetszik a gondolat, akkor ki lehet próbálni Budapestet vagy Prágát. Ez a nyolcvanas évek közepén volt, így a szüleim azt mondták, Moszkvába inkább ne menjek, de nézzük meg valamelyik „kevésbé” kommunista országot. Eljöttünk hát Budapestre, először a „vasfüggöny” mögé, ahol éppen minden idők egyik leghidegebb tele dúlt, mínusz 27 fok volt. Jártunk Egerben, Szentendrén, Budapesten, mindenhol hófalak, jég és fagy, mi is majd’ megfagytunk. Budapest mégis megtetszett. A Zeneakadémián is bejelentkeztem különböző tanárokhoz, játszottam nekik. Felvettek, így maradtam és itt ragadtam.

Pedig majdnem teniszező lett. A zongorázás és a teniszezés hogy fér meg egymás mellett?
Hát, sehogy. El is titkoltam hosszú ideig a zongoratanárom elől. Mígnem egy szép napon edzésről sétálok a tenisztáskámmal hazafelé, autón elhalad mel-

lettem a zongoratanárom és bőszen mutogat a táskámra. Persze ez nem volt ennyire komikus, mert én halálra rémültem. És meg is kaptam a tanáromtól, hogy abban az esetben csinálhatom mindkettőt, ha a teniszt is profi szinten művelem. Ez persze párhuzamosan nem működött, így maradt a zongora. Pedig a teniszben nagyon sikeres voltam, épp akkor versenyekre készültem.

Nem bánta meg, hogy zenész lett?

Nem, sőt. Először egyébként nem is sportoló, hanem valamilyen tudós akartam lenni. Imádtam a csillagászatot és nagyon jó voltam matematikából és fizikából. De a tudományban előbb-utóbb egy nagyon pici területre kell szűkíteni a kutatásokat, a zenében pedig egyre tágabbra nyílik az ember előtt a világ, egyre nagyobb lesz a repertoárja.

Gyermekeinek is ajánlaná ezt a hivatást?

Ez más kérdés… A rövid válaszom az, hogy nem! A gyerekeim 9 és 6 évesek, hivatalosan nem zenélnek, de otthon áll a zongora, minden nap odaülnek a hangszerhez, és csak úgy próbálgatják, zongorázgatnak. A zenetanításban az nagyon nem jó, hogy rákényszeríti a gyerekeket olyan kéz- és testtartásra, amely kicsi korban nem természetes, sőt a fizikai fejlődésük szempontjából még káros is lehet. Kurtág Gyuri bácsi mondta annak idején nekem, hogy nem szabad keretek közé szorítani a gyereket, hadd használja az egész testét a zongoránál. {*Kurtág György a romániai Lugosban, 1926-ban született, kétszeres Kossuth-díjas magyar zeneszerző, zongoraművész, kamarazene-tanár. Legismertebb alkotásai között tartják számon az 1973–1976 között komponált Játékok zongorára című, négy füzetből álló sorozatot. A négy füzetben található darabok a Mikrokozmoszhoz hasonlóan, a zongorán tanuló növendékeket egyre nagyobb technikai nehézségek elé állítják. – Szerk.*} Benne van a „Játékok”-ban, hogy hol tenyérrel, hol karral érinti meg a gyerek a hangszert, amit éppen a legtermészetesebben használ. Ezért hagyni kell neki a szabadságot! Majd kiderül, van-e kedve az adott hangszerhez, a zenéléshez.

Egyébként mindkét gyerekem roppant tehetséges. A fiam xilofonozni szeretne, az ütős hangszerekhez vonzódik leginkább. Mindkét gyermekem szépen énekel és több száz dalt tud. Feleségem is zenész; orgonista, kórusokkal utazik ő is, sokat játszik a Váci Székesegyházban, a gyerekek tőle tanulják a rengeteg dalt, meg persze az iskolában. Úgyhogy a családban erős a zenei alap.

Milyen nyelven beszélnek a gyerekek?

Én születésüktől kezdve csak törökül beszéltem velük, feleségem meg természetesen magyarul. Nekem nagyon fontos volt, hogy két nyelven nőjenek fel! Anyukám sajnos nem beszélt velem görögül, csak a szüleivel. A hetvenes években éleződött ki a ciprusi konfliktus, amikor a testvéremmel kicsik voltunk, és a szüleim úgy gondolták, könnyebb lesz az élet, ha nem beszélünk görögül. Ezt én nagyon sajnálom, rosszul döntöttek, de talán érthető okból. Ezzel szemben tanultam németül és angolul nagyon magas szinten. Soha nem volt kisebbségi problémám az iskolában. A megkülönböztetés, a fajgyűlölet teljességgel ismeretlen volt számunkra a szűkebb környezetünkben. Úgy nőttünk fel, hogy mindenki együtt ünnepelt, akármilyen vallásúak voltak is a rokonok, barátok. Igazi ökumenikus szemléletet szívtunk magunkba, és ez nagyon jól működött akkor Törökországban. A gyermekeinknél pedig rugalmasan kezeljük a vallás kérdését; azt szeretnénk, ha mindent megismernének, és ők maguk jönnének majd rá, hogy mi áll hozzájuk a legközelebb.

Zongorista karrierjét a karmesterség váltotta fel. Mi ennek az oka?

Volt egy autóbalesetem, amelyben megsérült a kezem, és azóta nem tudok már úgy zongorázni, mint korábban. Persze nagyon hiányzik a hangszer, hiszen egy zenész egy hangszeren tud közvetlenül hatni, önmagát leginkább megvalósítani, az érzéseit átadni. A karmesterség is alkotás, vagy inkább varázslás, de csak közvetve működik.

Ön szerint mitől jó egy karmester?

Melyik szemszögből érdekli a véleményem? A közönség, a zenekari zenészek, a szakemberek vagy a kritikusok szemszögéből?

HÁTTÉR

Alpaslan Ertüngealp 1969-ben született Isztambulban. Zenei tanulmányait hatéves korában kezdte, majd a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán diplomázott 1993-ban zongora szakon, 2000-ben pedig karmester szakon. Tanárai Lukács Ervin és Gál Tamás voltak.

A Magyar Televízió 9. Nemzetközi Karmesterversenyén 1998-ban harmadik helyezést ért el. Egy évvel később Szentpétervárott a 3. Nemzetközi Prokofjev Karmesterversenyen szintén III. díjat nyert, 2002 novemberében pedig első díjat kapott az athéni Dimitri Mitropoulos Nemzetközi Karmesterversenyen.

A magyarul szinte tökéletesen beszélő művész a 2000-2001-es tanévben a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetének tanára. 2001 és 2004 között a szombathelyi Savaria Szimfonikus Zenekar állandó vendégkarmestere, 2004-től 2009-ig az együttes zeneigazgatója.

Karmesterként és zongoristaként rendszeresen fellép Törökországban, Európa-szerte és az USA-ban, olyan neves zenekarok és operaházak partnereként, mint a Liszt Ferenc Kamarazenekar Szentpétervári Filharmonikus Zenekar, a Royal Philharmonic Orchestra, az Ankarai és az Isztambuli Állami Szimfonikus Zenekar, a Teatro Felice di Genova vagy a Komische Oper Berlin.

Vegyük először a közönséget, aztán sorban a többieket!
A közönségnek fontos, hogy a zene élő legyen, ezenfelül meggyőző, őszinte, és közvetlen. A zenekar szemszögéből az én megközelítésemben az a fontos, hogy a zenészek nem rabszolgák, nem munkások, nem parancsot teljesítő biológiai lények, hanem muzsikusok, művészek, mindenki a saját képességeivel, tehetségével, zenészségével, határaival és problémáival együtt. Azt kell elérni egy ilyen társaságnál, hogy örömből muzsikáljanak, és élvezzék, amit csinálnak Mindezt úgy, hogy én adom nekik az impulzusokat, amitől ez egész egységessé válik. Tőlem kapják az információt, az ihletet, én úgy hívom, a „varázst", ami szinte spirituális. Ezt nem lehet leírni, ez nem tudomány. Mint ahogy a tanítást el lehet tanulni, de igazából vagy megvan a „spiritusz" vagy nincs. A művészet is ilyen.

„A közönségnek fontos, hogy a zene élő legyen."

Ezek szerint akkor mindegy, hogy éppen a Szent Pétervári, a Berlini Filharmonikusokat vagy az Orchestra Mozartot dirigálja?
Mivel embercsoportokról van szó, mindegyik olyan, mint egy család, mindegyiknek megvannak a maga sajátosságai. Az egyikkel azért könnyű dolgozni, mert mindent azonnal tud teljesíteni, mert nagyon magas színvonalú a technikai tudása, de lehet, hogy ugyanakkor borzasztóan visszafogott vagy merev, vagy nem kommunikatív, vagy éppen nem akar együttműködni, ki tudja miért. A másik oldalon lehet egy rengeteg technikai és egyéb problémával küszködő zenészekből álló, majdnem profi csapat, olyan akarással a muzsikálás, a csoda létrehozása irányába, hogy végül képesek saját korlátaik fölé emelkedni. Ez a két véglet.

A saját zenekarára, az Academia Hungaricára mi jellemző inkább?
A kamarazenekarom a legjobb zenészekből áll, akik más zenekarokban is játszanak, tehát – nagy szerencsénkre – az együtt zenélés igazi öröm a tagok számára. A zenekart egyébként 2002-ben, a feleségem diplomahangversenyére alapítottuk, eredetileg Academia Kamarazenekar néven. Aztán olyan jó lett a koncertünk, hogy gondolkozni kellett a folytatáson. Ahogy jöttek a felkérések külföldről, úgy tettünk ezeknek eleget. Amikor kiadtuk a lemezünket, a kiadónak kellett egy fantázia név, így átneveztük a zenekart Artemisia Kamarazenekarrá, a kislányom neve után. Majd kaptam egy felkérést a Zeneakadémiától, hogy a Solti terem felavatására vezényeljem el a Varázsfuvolát, a saját zenekarommal. Mondtam a szervezőknek, hogy most viszont olyan néven kell már szerepelnünk, aminek van identitása, kötődik az Akadémiához, szakértelmet sugall. Így lett végül Academia Hungarica Kamarazenekar a nevünk.

Felsorolni is nehéz, hány zenekarral dolgozott már együtt. Legintenzívebb időszaka feltehetően Claudio Abbado asszisztenseként volt. Mesélne nekünk a világhírű karmesterrel eltöltött éveiről? Ez a kérdés úgy hangzik, mintha egy házasságról beszélnénk...
Szinte az is volt, persze nehogy félreértse bárki is. Sokat dolgoztunk világszerte és utaztunk. De amikor nem volt koncert és a következő periódusra készültünk, akkor ott éltem vele a szardíniai házában, vagy a svájci hegyekben, Val Fexben vagy Szent Moritz-ban, együtt keltünk, együtt ettünk, együtt néztük a meccset vagy filmet a tv-ben. És folyamatosan dolgoztunk. Claudio nagyon rendszeres, precíz volt, minden napra pontos napirenddel. Napi hét óra munka volt vele és huszonnégy óra mellette. De ha nekem reggel ötkor el kellett indulnom a reptérre, akkor felkelt velem, és együtt kávéztunk. Csodálatos időszak volt ez a három év, rengeteget tanultam tőle és örököltem zenei titkokat. Ezt hasonló szellemben szeretném folytatni, továbbadni ezt a hatalmas tudást. Csodálatos volt a zenészekhez való hozzáállása! A zenészei rajongva szerették, mert szorosra fűzte ugyan a kapcsolatot velük, de meghagyta függetlenségüket. A zene szeretetét és szakmai alázatot lehetett tőle tanulni.

Tudja őt „helyettesíteni" valahol?
Nem, Abbadót vagy Karajant nem lehet helyettesíteni. Pedig több alkalommal léptem fel helyette a színpadra. A halála után megváltozott az életem, másképp folytatódik, mint ahogy terveztük, nagyon friss még a halála. A naptárja 2016-ig tele volt. 2012

végén kurtán-furcsán közölte velem, hogy a 2013-as évet is velem, mint asszisztensével képzeli el. Aztán megkaptam a naptárát 2016 végéig, úgyhogy valószínűleg továbbra is együtt dolgoztunk volna, ha nem szól közbe a betegsége. Sajnos a zenekara, a Mozart Orchestra nem tud tovább fennmaradni, így a velük való együttműködés nem kivitelezhető.

Elmesélne egy vele kapcsolatos történetet?

Claudio Abbado, amilyen pontos napirend szerint élt, olyan meglepő dolgokra volt képes. A leginkább kellemetlen döntése az volt, amikor lemondta a milánói koncertet – pár nappal a hangverseny előtt –, ahova 24 év után tért volna vissza. (Azelőtt valamin összeveszett Milánóval, és ilyen sokáig tartott, míg hajlandó lett volna újból ott koncertezni). Amikor két évvel később Milánónak ismét sikerült felkerülnie programjainak listájára, már az asszisztense voltam. A tárgyalásokon mindig jelen voltam, majd rajtam keresztül ment a szervezés és a kommunikáció. Rendben el is kezdődött Baremboim születésnapi koncertje {*Daniel Barenboim argentin születésű (1942) izraeli zongoraművész, karmester – Szerk.*}, de mire ott tartottunk, hogy folytassuk a szünet után Mahler 6. szimfóniájával, 10 perccel a második félidő kezdete előtt Claudio odahívta magához az első kürtöst, Alessio Allegrinit, és kérte, vagy inkább közölte vele, hogy állva fog játszani. Mire ő mondta, hogy persze, a megjelölt helyeknél feláll majd. Erre Claudio: „Nem! Végig!" Alessio teljes dermedtségben vette ezt tudomásul, majd elhangzott az ítélet: minden kürtös állva játszik, végig. Erre már a harmadik kürtös, aki egyébként a La Scala első kürtöse volt, felháborodottan közölte, hogy ő ugyan nem fog 90 percet végigállni. Erre Claudio – szokásához híven – elment, és ott hagyott engem, hogy oldjam meg a problémát. Én pedig kedvesen közöltem a kürtössel, hogy ha ő most nem áll fel, akkor azt kockáztatja, hogy ismét nem jön létre az előadás, és azt ő ugye nem akarja, hogy a lelkén száradjon a második milanói kudarc. Hozzá tettem, hogy valószínűleg ez lesz az utolsó alkalom, hogy Claudio fellép Milanóban. Dúlva-fúlva beleegyezett. És sajnos ez is volt az utolsó alkalom. De létrejött.

„a zenészek nem rabszolgák"

Találtam egy érdekes hírt önről, miszerint szlovák-magyar békekoncertet szervezett 2006-ban. Ezek szerint az ön számára a karmesteri pulpituson kívül is fontos a béke megteremtése? Sok dolga van a világban!

Van egy társaságunk, az Association des Artistes pour la Paix (Művészek társasága a békéért), amely azért jött létre, hogy ha a világon valamilyen konfliktus kialakul, arra építsünk egy műsort, és összehozzuk a feleket. Egy színpadon játszik több formáció, nem úgy, mint egy zenekar, hanem több kisebb csoport, kisebb kamarazenekar, szólisták, vagy akár három vagy négy zongora egyszerre. 2000 óta sok koncertet szerveztünk. 2006-ban szlovák és magyar zenészek játszottak együtt Budapesten, de idén is szeretnénk Magyarországon egy békekoncertet létrehozni.

Milyen projektjei, koncertjei lesznek a közeljövőben, és milyen vágyai vannak a távolabbi jövőre nézve?

Nagyon sok feladatom, tervem van. Játszom Szentendrén a Templomok éjszakáján a zenekarommal, vezénylem októberben a Dohnányi zenekart, Isztambulban az Is Bank évadnyitó koncertjét, lesz egy karmester kurzusom, Brazíliában leszek, decemberben ismét vezényelem a Varázsfuvolát a Zeneakadémián. Tavasszal egy másik karmester kurzust tartok, az ankarai nemzetközi fesztivált megnyitom, majd a Brahms fesztivált Lübeckben. Amit nagyon szeretnék, az egyfajta állandóság, egy zenekarhoz köthető élet, ami a saját zenekarommal még nem alakult ki. De ahogy egy német zenész barátom – a berlini filharmonikusoktól – mosolyogva "rávilágított", karmesternek még fiatal vagyok, mert egy jó karmester minimum hetven éves…

Alpaslan Ertüngealp vezényletével október 10-én 19.00 órakor csendül fel Wagner: Siegfried-idillje, Mendelssohn: 42. zsoltárja (Wie der Hirsch schreit) és Beethoven: III. (Eroica) szimfóniája zenekarunk tolmácsolásában, a Klauzál Gábor Budafok-Tétényi Művelődési Központban.

„Számomra a zenén túl nincs semmi!”

Gyöngyösi Ivett zongoraművész kivételes tehetségének, rendkívüli átéléssel előadott játékának köszönhetően sorra nyeri a rangos hazai és nemzetközi versenyeket. A számára más világot, csodát jelentő koncertezésről, a zenéről, családról kérdeztük.

Szöveg: Petró Margit

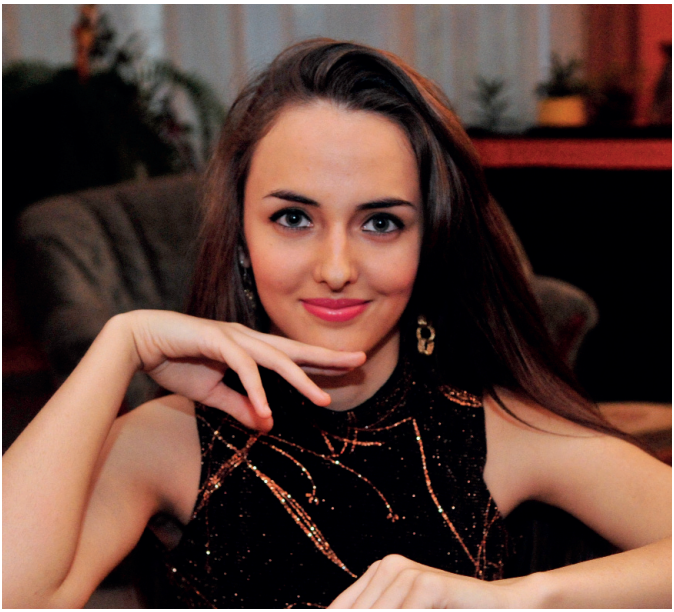

A Liszt Ferenc téren, a számára oly meghatározó épület, a Zeneakadémia előtt várom Ivettet. Hamarosan meg is érkezik a kedves, egyszerű, törékeny termetű, mégis különös hölgy, aki még alig múlt el 20 éves, de már ország-világ előtt ismert zongoraművész. Fischer Annie a példaképe, s minden adottsága meg van ahhoz, hogy a nyomdokába lépjen. Körülöttünk már gyülekezik az esti hangversenyközönség, s mi az épület előtti padra telepedve kezdünk beszélgetni.

Mikor és hogyan kezdődött a kapcsolatod a zenével?

Kisgyermek koromban, amikor megláttam az óvodában a hosszú fekete zongorát, mágikus vonzást éreztem. Meg akartam érinteni a billentyűket, de az óvodában ezt nem engedték meg. Pedig annyira vágytam rá! Amikor kimentek az óvónők, minden gyerek megrohamozta és ütögette a hangszert. Én azonban igen szerény, visszahúzódó gyerek voltam, nagyon sajnáltam szegény zongorát, így aztán az óvodában sosem tudtam megérinteni, nehogy fájjon neki. A felmenő rokonaim többen működevő zenészek voltak, apai nagyapám hegedült, gitározott, anyukám harmonikázott. Amikor Vásárosnaményban kisiskolás koromban megkérdezte a tanár, hogy ki szeretne zongorázni, rögtön feltettem a kezem. Előtte mindig volt zongoránk, de akkor éppen nem, ezért édesapám vett nekem egy pianínót.

Egyébként teljesen szokványos gyermek voltam; barátkoztam, sokat játszottam, s néha nem figyeltem az iskolában. Mondták is a szülőin, hogy sokszor elvont vagyok. 7 éves koromig, amíg nem zongoráztam, mindig is hiányzott valami az életemből. Mivel eleinte még nem ismertem a kottát, de már nagyon „zongorázhatnékom” volt, hallás után rögtön lejátszottam mindent. Sokat improvizáltam és költöttem saját darabokat is. Amikor megismertem a kottát, faltam a darabokat. Pláne, miután először, 8-9 éves koromban Chopint hallottam felvételről. Emlékszem, libabőrös lettem. Később sem kellett soha erőltetni; egész nap ott ültem a zongoránál, a gyakorlás szinte a szenvedélyemmé vált.

Vitka és Vásárosnamény után hová vezetett a kis zongorista útja?

8 éves koromban derült ki a tehetségem. Chopinnek meghatározó szerepe volt a zenei fejlődésemben. Először Rubinsteint hallottam felvételről Chopint játszani. Édesapámtól, később a tanáromtól kaptam kottákat, Chopin összes balladáit 10 évesen megtanultam. 11 évesen volt az első önálló szólóestem, amikor Chopin balladákat játszottam. Ma sem tudom elképzelni, hogyan voltam akkor képes a másfél órás koncertre, ahol ráadásként saját improvizációt adtam elő. Abban az évben felvételiztem a Zeneakadémia Különleges Tehetségek Képzőjébe, ahová 18 éves koromig jártam. Ez a legjobb lehetőség ma az országban a fiatal zenei tehetségek fejlesztésére. S mivel én mindig tanulni akartam,

ezért akkor elindultam Budapestre szerencsét próbálni. Jelenleg a Zeneművészeti Egyetemen Dráfi Kálmán tanszékvezető tanár úrnál tanulok zongora szakon. Rengeteg versenyen indultam, mesterkurzusokon játszottam itthon és külföldön, s ezek miatt sok visszahívást kapok.

Olvastam, hogy édesanyád egy zseni-tanítványa miatt adta neked az Ivett nevet. Hogyan fogadta a család a te tehetségedet, miben tudtak segíteni?

Az első sikereim idején édesanyám éppen várta a húgomat, ezért inkább édesapám volt az, aki akkoriban – és egyébként a mai napig – a legjobban támogat. Mindig eljön a koncertjeimre, hallgatok a tanácsaira, s ez fontos nekem, biztonságérzetet ad. Amikor 10 évesen megnyertem Budapesten az Országos Ferenczy György Zongoraversenyt, akkor is ő volt velem. Bár most már külföldre egyedül megyek, de apukám véleményére minden ügyben nagyon sokat adok.

Mikor határoztad el, hogy zongoraművész leszel?

Amikor először színpadra léptem, éreztem, hogy ez lesz az életem. Előtte nem gondoltam, hogy ez egy ennyire különleges élmény; mintha egy templomba lépnék. Ez egy varázslat, egy csoda! Soha senki nem mondta, hogy nekem ezt kell csinálni, nem kényszerítettek. És én sem gondolkodtam azon, hogy ez, vagy az leszek, hogy anyagilag a zongorázásból fogok-e majd megélni. De nagyon szeretem azokat a dolgokat, amik egyszer történnek az életben, s úgy érzem, hogy a koncert az ilyen dolog; a pillanat műve.

NÉVJEGY: GYÖNGYÖSI IVETT
foglalkozása: zongoraművész
tanulmányai: Zeneakadémia "Kivételes tehetségek" tagozata, Zeneakadémia zongora szak
tanára: Dráfi Kálmán
kedvenc zeneszerzői: Bach, Chopin, Schumann, Liszt
legemlékezetesebb koncertje: Beethoven: G-dúr zongoraverseny, Pozsony, 2011
legbensőségesebb kapcsolata zeneművel: Chopin: Polonéz fantázia
legrövidebb idő alatt megtanult mű: Beethoven: c-moll zongoraverseny (3 nap)
legtöbbet játszott mű: Liszt: La leggierezza
ami inspirálja: minden, ami művészet, ami temperamentumos, ami stílusos
gondolat a zenéről: a zene van a legközelebb Istenhez
gondolat a zongorázásról: amiért érdemes élni
kedvenc étele: gulyásleves
kedvenc színe: arany
kedvenc évszak: tavasz
kedvenc napszak: éjszaka

Hogyan választod ki, tanulod meg és játszod el a darabokat?

Vagy olyan darabot tanulok, ami engem adott pillanatban megragad, vagy felkérnek egy adott előadásra. Az utóbbi a nehezebb, mert egy koncertre sokszor egy évvel hamarabb le kell adni a műsort, s lehet, hogy akkor még nem vagyok abban a hangulatban, ami a darab átéléséhez kell. Például az EuroRadio „New Talent" Nemzetközi Zenei Versenyén Pozsonyban, ahol a zsűri Beethoven G-dúr zongoraversenyét választotta a repertoáromból, jelentkezéskor még nem tudhattam, hogy a versenyen beethoveni hangulatba kerülök-e majd. Számomra a legfontosabb, hogy amikor játszom, a színpadon megéljem, amit a kottában leírt a zeneszerző. A tanáromtól hallottam – és korábban nem tudatosult bennem –, hogy van képességem az improvizáláshoz, hogy a személyiségem, a mentalitásom változásaiból adódódóan kétszer nem játszom le egyformán ugyanazt a művet. A pillanatnyi hangulatnak tehát különös jelentősége van a zongorázásomban.

Visszatérve a kérdésedre; van olyan eset is, amikor meghallok valamit, és lejátszom. Amikor mesterkurzusra megyek, akkor érdekel más emberek felfogása, azok is inspirálnak. Minden zenére nyitott vagyok, és sose érzem, hogy kész van a mű. Ha új darabot tanulok, és egy év múlva előveszem, másként játszom. 16 évesen Chopin e-moll zongoraversenyt játszottam Harkovban, akkor más érzéseim voltak, mint most, de akkor azok is őszinték voltak. Most elővettem, és egy teljesen más művel találkoztam; nem rosszabb, vagy jobb, de más. Az emberek, a körülmények is mind hatással vannak rám, amikor zongorázom. Máshogy játszottam például Svájcban, mint itthon. Mindig másként formálom meg a darabot, mert a színpadon, ami csak eszembe jut, az mind hat rám.

Maximalista vagyok. Ez bizonyos szempontból nem jó, mert mindig többet akarok, és soha nem vagyok elégedett. De nagyon elmerülök a zenében és élvezem. Egyébként gyorsan tanulok, néha észre sem veszem, és már tudom a darabot. A kisdiploma koncertem pár napja, egy hete ért véget és azóta már megtanultam egy Liszt rapszódiát. Vagy mikor Dráfi Kálmán tanár úr kiment Japánba, mire hazajött, megtanultam Rachmaninov II. zongoraversenyét. Nagyon szeretem a kihívásokat.

Ezek szerint a saját egyéniségeden keresztül kell a kottát értelmezni?

Beethovennél értettem meg igazán, hogy a sforzatonál a mögöttes tartalom a meghatározó. Nem az a fontos, hogy lejátsszam, a lényeg, hogy az én el-

képzelésem szerint megéljem, ami a kottába van. Szerintem Chopin korában is elsősorban improvizáltak, csak éppen le kellet írni valahogy a hangokat. De nem vagyok biztos benne, hogy másodszorra is úgy írná le a szerző a darabot. Ezért, szerintem a koncert olyan, mintha ott születne meg a mű. Nekem egy koncert egy teljesen más világ.

Inkább szólóban, vagy zenekarral szeretsz játszani?

A szólóban való szereplés nehezebb, mert a művész egyedül van az érzéseivel a színpadon. Ezt azért szeretem, mert a saját elképzeléseimet szabadon tudom kibontakoztatni. De azt is szeretem, ha zenekar van mögöttem, mert akkor folyamatosan minden változik, és különösen fontos, ahogyan a zongorista és a zenekar egymással kommunikál. Ebben az esetben a siker nem csak tőlem függ, ez egy összjáték. Mostanában egyformán szeretem a szóló, a kamarazenei és a nagyzenekari munkát is.

Melyik volt a legemlékezetesebb koncerted, versenyed?

Rengeteg versenyen vettem részt. Talán a már említett pozsonyi EuroRadio, ahol a zsűri által kiválasztott Beethoven művet élő rádióadásban kellett játszani. Több opciót is megadtam, de a zsűri ezt a darabot választotta a harmadik fordulóban, és mivel ez kicsit meglepett, ezért hirtelen kellett megtanulnom a művet. A felkészülés nem volt egyszerű, mert Beethoven egy teljesen egyedi nyelv, ez a mű számomra pedig spirituális erejű. Fantasztikus élmény volt felfedeznem. S nem tettem mást a versenyen, mint elkezdtem játszani. Én csak a zenében élek és dolgozom.

Természetesen minden szituáció más élmény és tapasztalat. A mesterkurzusok is emlékezetes pillanatokat jelentettek. Legjobban a Zeneakadémián szeretek játszani, mert ez egy fantasztikus terem, egy szentély, ahol az akusztika is inspirál. Játszottam itt például Liszt Esz-dúr koncertjét és a Magyar fantáziát, vagy Dráfi Kálmán tanár úrral négykezes műveket. Szeretem a Művészetek Palotáját is, ahol Chopin e-moll zongoraversenyt játszottam. De emlékezetes volt a koncert például Hamburgban, a Laeiszhallében, vagy Amerikában a Lancasterben rendezett Chopin versenyen és a párizsi UNESCO-Palotában.

Sok romantikus művet játszol, újabban Beethovent is, a kedvenc zeneszerződ pedig Chopin. Mi a véleményed a romantikus zenéről?

Nekem minden zeneszerző egyéniséget jelent. A szerzőt úgy közelítem meg, hogy számomra mindegyik romantikus. Például ahogy az énekesek éneklik Mozartot, abban is van valami romantika. Horowitz nem véletlenül mondta, hogy Bachnál nincs romantikusabb szerző. A romantika megpróbál az embereknek emberit adni, s ezt Chopinnél érzem legintenzívebben. A romantika szó nekem melegséget jelent, amivel az emberek szívéhez lehet eljutni, s a művész egy médium, valami, amit se Einstein, se Rubinstein nem tudott megmagyarázni. Lenyűgöző, ahogyan egy ütőhangszerből megszületik a lírikus zene, amikor a művész megszólaltatja. Én mindig ezt akarom csinálni!

Mit köszönhetsz a mestereidnek és kik ők?

Antalovszky Erzsébet volt a legelső tanárom Vásárosnaményban. A játéka megfogott, ő volt, aki megszerettette velem a zongorázást, és technikailag is sokat segített. 8 éves koromtól jártam hozzá. Amikor megismerkedtem az igazi nagy művekkel, elkezdtem falni a zenét, már nem komponáltam. Azóta is, ha megtetszik valami, azt rögtön megtanulom.

Vásáry Tamással 3 évig dolgozhattam. Egy mesterkurzuson hallott játszani, onnantól rendszeresen játszottunk egymásnak, zenéltünk együtt, pl. Schubert négykezeseket. Nem szereti a szót, hogy tanítás, hiszen sose sulykol belém semmit. Vásárynak

az volt a módszere, hogy mondott egy szót, erről nekem beugrott valami a zenével kapcsolatban, amit rögtön lejátszottam. Majd ő játszott, ami pedig engem inspirált. Hasonlít a személyiségünk. A Chopin e -moll zongoraversenyt vele játszottam, ő vezényelte. Érdekes dolog, hogy amikor a karmester rá se néz az előadóra, mégis érez mindent, hogy az mit akar csinálni.

Rengeteget tanultam Némethy Attila tanáromtól is. Amikor Rubinsteint hallottam Chopint játszani, éreztem a stílusa miatt, hogy közel van hozzám. Dráfi Kálmánnál is ugyanezt érzem. A zenében szerintem vannak családok, amelyeken belül a családtagok stílusa hasonlít. A zongorázásban a rokonságot a játék, a felfogás határozza meg. Fischer Annie felvételen is ezt hallottam. Az ő hozzáállása is példa számomra.

És a te családod, a környezeted hogyan fogadta a sikereidet? A sok gyakorlás mellett nem fáradsz el, megvannak a barátaid?

A családtól nagy áldozat, hogy mindent maguk mögött hagyva, az én leendő karrieremre gondolva 11 éves koromban felköltöztek velem Budapestre. Nekem a zongora lett rögtön a barátom, napi 8-9 órát ülök mellette, s ez természetesen az emberi kapcsolatok hátrányára megy. Ez egy magányos dolog, de nem lettem zárkózott. Gyakorlás közben úgy elmerülök például egy Beethoven szonátában, hogy eközben egyáltalán nem hiányoznak a barátok, a bulik. Rengeteget gyakorolok, például arra a bizonyos pozsonyi EuroRadio verseny döntőjére semmi mást nem játszottam egy hónapig, csak Beethoven G-dúr zongoraversenyét. Annyira magával ragadott a darab, hogy legfeljebb olvastam utána. Fantasztikus dolog, de van úgy, hogy elfelejtek egy nap enni, annyira belemélyedek; csak játszom. Koncertnapon előfordul, hogy fellépés előtt elővesszem a darabot, de van, amikor közvetlenül előtte egyáltalán nem játszom. Ez változó. 2013 októberében Darmstadtban amikor az összes díjat megnyertem, az első fordulóban több száz zongorista versenyzett, én az elsők között játszottam. Nem számítottam arra, hogy bejutok a döntőbe, ezért nem gyakoroltam addig, amíg ez nem derült ki. A sorsolásnál úgy alakult, hogy másnap játszani kellett. Na, ez érdekes volt... De egyszerűen játszottam, nem gondoltam semmire, mindig csak a zenére.

Nem fáradok el soha a koncerten, esetleg otthon a gyakorlásban, s talán a koncentrációban. Pihenésképpen elmélkedem, és rengeteg zenét hallgatok.

Két koncert között, fellépés előtt hogyan kapcsolódsz ki, mi a kedvenc időtöltésed?

Imádok utazni, új városokban sétálni koncert előtt, az jó hatással van rám. Így ragadott magával Párizs atmoszférája is. Szeretek új kultúrákat megismerni, a természetet felfedezni. Vizuális alkat vagyok, ezért felkeltették érdeklődésemet az először a tv-ben látott balettek. Ez inspirált arra, hogy megtanuljam a zongora változatot, így most játszom a Prokofjev balett zenéket, a Rómeó és Júliát, a Hamupipőkét. Felfedeztem a zenében a rokonságot a koreográfiával, és ez lenyűgöző számomra.

Zuglóban, ahol élsz, megkaptad az Év embere kitüntetést. Mit szóltál ehhez?

Ez a cím számomra nagy megtiszteltetés, örülök neki. De nem az a célom a zenével, hogy kitüntetéseket szerezzek. A színpadon mintha meztelen lennék, nincs semmi titok körülöttem. Az életben ez más, de számomra most a zenén túl nincs semmi, mindig az jár a fejemben. Nekem az őszinteség a legfontosabb, igazságot mondani a zenén keresztül, átadni az érzelmeimet, a darabhoz fűződő mondanivalómat. Beethovennél tapasztaltam meg a legjobban és tudtam kifejezni én is humánus érzéseimet. Én ezt szeretem csinálni; nagy koncert termekben játszani, s igazat mondani a zenén keresztül.

Gyöngyösi Ivett november 16-án, 19.30 órakor a Művészetek Palotájában Schumann: a-moll zongoraversenyétfogja játszani zenekarunkkal, Hollerung Gábor vezényletével. A Szimfonikus felfedezések című koncertünkön felhangzik még Webern: Passacaglia és Brahms-Schönberg: g-moll zongoranégyes.

Gyöngyösi Ivett díjai:

2004: Budapesti Országos Ferenczy György Zongoraverseny: 1. díj
2006: I. Chopin Nemzetközi Zongoraverseny, Budapest: 1. díj, a Mozart-díj, az Osztrák Nagykövetség különdíja, a zsűrielnök különdíja, koncertmeghívások
2008: Chopin Nemzetközi Zongoraverseny, Budapest: 1. díj, fődíj, különdíjak
2009: Cziffra György Nemzetközi Zongoraverseny, Bécs: Cziffra Nagydíj
2010: Jubileumi X. Vlagyimir Krainev Nemzetközi Zongoraverseny, Harkov: 1. díj, EMCY különdíj
2010: Lions Tri Jumelage Nemzetközi Zongoraverseny Európa Kulturális Fővárosa: 1. díj
2010: Steinway & Sons', Hamburg: 'Young Steinway Artist' (Fiatal Steinway Művész kitüntető cím)
2011: EURO RADIO ‚New Talent' Nemzetközi Zenei Versenye, Pozsony: 1. díj, az UNESCO-különdíjasa 40 ország művészei közül
2012: zenei Junior Prima díj
2013: 10. Darmstadti Nemzetközi Chopin Zongoraverseny: 1. díj, különdíj összes díj, koncertmeghívások
2014: 'Év embere - Zugló' díj

„Megtaláltam az utamat”

Gitártorzítót szerel a tubára, vagy épp basszusgitár szólamot játszik rajta. 19. századi hangszereket tart a nappaliban. Sőt, mi több, játszik is rajtuk. Szentpáli Roland tubaművész, zeneszerző, 2012 óta a Nemzeti Filharmonikusok tagja, októberben a Budafoki Dohnányi Zenekar koncertjén ophicleiden {ejtsd: ofikleid} játszik.

Szöveg: Kassai-Máté Kriszta

Amikor a Café Five-ba belépek, éppen telefonál, közvetlen, barátságos hangon. Mint kiderül, édesanyjával beszéli meg napjai eseményeit. – Éppen kezdte a drága mesélni, mi terem a kertjében. – mondja mosolyogva. Szülei egy Pest megyei faluban élvezik a természet közeli életet, Nyíregyházáról költöztek közelebb, ahonnan Roland annak idején elindult. Azóta bejárta a világot, sikeres zenész lett. Mégis itthon érzi jól magát. Magyarországi lokálpatrióta. Egyetértünk abban, hogy nem olyan rossz hely ez a kis ország.

KÜLFÖLD – ROMANTIKA?

Nagyon jó itthon lenni, szeretem az itteni embereket. Sokan mondják, hogy Magyarországon mindenki depresszív meg rosszkedvű, de ez nem igaz. Mindenhol a világon, Perutól Szlovéniáig, Németországtól Ausztráliáig vannak szomorú emberek. Főleg az mond ilyet, aki csak nyaralni volt kint. Ott élni teljesen más. Én ezt külföld-romantikának hívom. Eközben a világ 70 százaléka rosszabbul él, mint mi itt Közép-Európában. Mindenhol szembesülni kell problémákkal, mindenhol meg kell teremteni egy életszínvonalat, és például Németországban vagy más vágyott jóléti társadalomban soha nem lenne lehetősége egy átlagos magyar embernek, hogy saját lakáshoz jusson. Hát még Európán kívül! Egy év Hongkong után már alig vártam, hogy magyar szót halljak, ismerős helyeken járjak és magyar ételeket egyek. Ezeket sehol a világon nem lehet megkapni. Mindenhol idegen marad az ember. Azt az érzést, hogy a sarkon összefuthatok valakivel, hogy a srácokkal eljárhatok focizni, beülhetek kávézni, mert nem 4 meg 5 Euro egy kávé, máshol nem találom meg.

NÉVJEGY: SZENTPÁLI ROLAND

Ha nem zenél, akkor színházba jár, nyáron strandra. Kedvence a Csillaghegyi strand, „kicsit retro, parkkal és szobrokkal”.

Ha nem Magyarország, akkor dél.

Ha nem Budapest, akkor Sidney. *„Jó keveréke Amerikának és Európának, napsütés, jó borok, jó ételek.”*

Kedvenc országa: Magyarország. *„Egy csoda, ami itt elérhető; kézműves termékek, tehetséges emberek, finom ételek, italok, és a legfontosabb: a magyar nők gyönyörűek!”*

Kedvenc étele: főzelék, madártej

Kedvenc zeneszerzője: „a B-betűsök”: Bach, Brahms, Beethoven

Kedvenc időtöltése: autóval túrázni

Mottója: „Kultúra nélkül lehet élni, de nem érdemes”

MINDENHOL JÓ, DE LEGJOBB ITTHON

Húszévnyi utazás után, két évvel ezelőtt, amikor egy Hongkong-ban töltött évad után hazajött, megnyerte a meghallgatást a Nemzeti Filharmonikusok tubás állására.

16 éves korom óta az utazásról szól az életem, ezért nagyon örülök a Nemzeti Filharmonikus állásnak, mert egyfelől szerintem ez az ország legjobb zenekara, másfelől Kocsis Zoltán egy olyan zseniális ember, akitől zenével kapcsolatban csak tanulni lehet. Látni egy igazi géniuszt, hogy ő mit talál fontosnak, nagyon jó iskola számomra. És mivel a tubásnak kevesebb feladata van a zenekarban, mint más hangszereseknek, ezért elég sok a szabadidőm, amit pedig fel tudok tölteni a saját projektjeimmel. Pont

annyit tudok szólózni, amennyi még éppen egészséges, és ehhez a zenekari munkahely egy nagyon stabil és jó alapot ad. Amit az elmúlt húsz évben csináltam, azt nem szívesen vállaltam volna tovább.

ZÖLD ÓRIÁS A SAROKBAN

Hogy is kezdődött az elmúlt húsz év, ami kívülről nézve persze irigylésre méltó. Ha az ember egy kicsit mélyebbre tekint, rájön, hogy egy 16 éves kamasz srácnak bulizás helyett napi sok órát gyakorlással kellett eltöltenie, részben távol a szüleitől, akkor árnyaltabb lesz a kép. Bár, ahogy a végeredményt elnézem: megérte. Történt, hogy Roland, akinek napjai nagy részét inkább a sport töltötte ki, meghallott Barna János ének-zene tanár tolmácsolásában egy dallamot a hegedűn. Hazament, lepötyögte, majd nyaggatni kezdte a tanár urat, hogy tanítsa meg hegedülni.

Tanított is, de aztán egyszer csak azt mondta, menjek inkább a zeneiskolába és keressek ott egy tanárt magamnak. Ott azonban elküldtek a fúvósokhoz, mondván a hegedűt már késő 12 évesen elkezdeni. Az asztalon ott fénylett a kürt, a trombita, a harsona, a sarokban pedig lakkozatlanul, zölden ott ácsorgott egy tuba. Kérdeztem, az ott micsoda, mire mondták, hogy azon én úgysem szeretnék játszani. De nekem tetszett, hogy olyan nagy, mivel én is elég magas voltam. Bejött hát Lukács Sándor, aki megfújta nekem, játszott rajta, és én rögtön bele is szerettem a hangjába. Így kezdődött a tubatanulásom. Kiderült, hogy elég jó adottságaim vannak hozzá. Fantasztikus tanáraim voltak: Bazsinka József, aztán Adamik Gábor. Különösen neki köszönhetem, hogy idáig jutottam. Gábor apám helyett apám lett, kivitt engem kurzusra Bobohoz. {*Roger Bobo világhírű tubaművész, a Los Angeles Filharmonikusok zenésze, az első tuba szólista, aki forradalmasította a hangszert – Szerk.*} Ott fedeztek fel. Az ő érdeme, hogy ma már szinte evidens, hogy egy tehetséges növendéket nem elég „csak" tanítani, hanem menedzselni is kell. Ezt ő már akkor – 22 évvel ezelőtt – felismerte, messze megelőzve a saját korát.

HANGSZER ROMANTIKA

Soha nem gondolkodott rajta, hogy miért éppen a tuba talált rá, érdemes-e vele foglalkozni, hanem folyamatosan dolgozott vele. Mivel pedig a tuba meglehetősen fiatal hangszer (1835-ben szabadalmaztatta Wieprecht és Moritz), elkezdte felfedezni a tuba szimfonikus zenekari elődjeit, hogy tágíthassa repertoárját. Amikor a hangszergyűjteményéről kezdünk el beszélgetni, alig jutok szóhoz, olyan fokú a lelkesedése.

A tuba szimfonikus zenekari repertoárja elég szegényes, szinte csak a német romantika zenéit tartalmazza legkorábban, hiszen a francia romantikában ophicleidet, az olasz romantikában többnyire cimbassot használtak. Elkezdtem hát beleásni magam ezeknek a hangszereknek a világába, ami aztán odáig fajult, hogy most már elég nagy hangszergyűjteményem van.

Mielőtt még azt gondolnánk, hogy aki tubán tud játszani, annak gyerekjáték a többi hasonló fúvós hangszer, megtudom tőle, a hasonlóság kizárólag abban rejlik, hogy mindegyiket fújni kell, mindegyiknél a „száj rezonál".

Nagyon másképp kell fújni őket. Amíg a tuba egy zárt cső, addig a cimbasso, a szerpent nyitott, van rajtuk hat lyuk és három klapni. Ha megnyitunk egy lyukat, úgy kezd viselkedni, mint egy fafúvós hangszer, viszont nem nád-rezonál, úgyhogy sokkal nehezebb a hangzást kiegyensúlyozni. Az ophicleide egy fokkal jobb, mert legalább rézből van a teste. Ő egy kicsit úgy működik, mint egy szaxofon. Igazából belőle keletkezett a szaxofon. Állítólag Adolphe Sax javított egy ophicleide-et, ráhúzott egy klarinétfúvókát és elkezdte fújkálni. Szemmel látható a hasonlóság, a billentyűrendszert például egy az egyben erről a hangszerről szedte le. Ezekkel a hangszerekkel tehát kompletten megnyílt előttem a romantika és az azelőtti zeneirodalom. {*Az említett hangszerekről bővebben lásd: Tudta? című keretes írásunkat! – Szerk.*}

Mindig az adott hangszernek megfelelő darabot játszom. Klosét (Hyacinthe Klosé, 1808-1880 között élt francia zeneszerző), Diego Ortizt (spanyol zeneszerző, 16. században élt, a királyi család szolgálatában, születési éve bizonytalan), Giles Farnabyt (angol zeneszerző, 1563-

TUDTA?

Egy **B-tuba** hossza eléri a hét métert, de az **F-tuba** sem szégyenkezhet a maga négy méterével. A tuba gyártásánál az egyenes cső készül el először. Ha megfelelőek a felhangok, akkor kezdik meghajtani a tubát. Maga a hangszer viszonylag fiatal, 1835. szeptember 12-én szabadalmaztatta Wilhelm Friedrich Wieprecht és Carl Wilhelm Moritz. Lassan terjedt el, elsősorban a német romantikában használták, mert a zeneszerzők még szimfonikus zenekarbeli elődeit, szerpentet, ophicleidet vagy saxkürtöt használtak.

A kígyószerűen kacskaringós formájú **szerpent** *(francia serpent = kígyó)* a legrégibb a tuba-szerű hangszerek közül, ő már a 16. századtól megtalálható, virágkorát a 17. század zenéjében élte, de még Wagner, Verdi, Rossini vagy Haydn is komponált szerpent szólamokat.

Az **ophicléide** *(görög ophie = kígyó, cléide = billentyűzet)* szintén francia találmány. A 19. század elején a már elavultnak számító szerpent leváltása céljából született meg. Mivel az összes hanglyukat billentyűkkel fedték, sokkal biztosabban, gyorsabban, és főként tisztábban lehetett játszani rajta.

A **cimbasso** felépítésére nézve nem tartozik a tuba-típusú hangszerekhez, mivel a párhuzamos csőrendszerű hangszercsalád tagja. De használatának módja azonos a tubáéval. A cimbasso is egy rézfúvós basszus hangszer. Kezdetben a basszuskürt egy változata volt csupán.

Érdekes a **saxkürt** pályafutása, mivel valójában nem a Saxról elnevezett illetve általa készített hangszer volt az első. Adolphe Sax csak a Wieprecht által 1828-ban, a porosz hadsereg rendelkezésére bocsátott Flügelhorn-t másolta le. Kísérlete zseniális volt, mert a saxkürt rövid élete során igazán kedvelt hangszerré vált. Más kérdés, hogy Sax milyen kritikában részesült a „lopás" miatt.

ban született). Nem akartam tubán egy olyan darabot játszani, amit mondjuk csellóra írtak. Amikor például Berlinben, a hangszermúzeumban hét hangszeren kellett játszanom, akkor direkt gyakoroltam, hogy tudom megoldani a váltást egyik hangszerről a másikra, hogy tudom a lehető legtökéletesebben megvalósítani a darabokat. Azt gyakoroltam, hogy egymás után milyen érzetet adnak a hangszerek.

AZ UTAMON

„On my way" című lemezére utalva elmondja, hogy a tubán belül sok irányzat alakult ki, de ő szeretne a mainstreamnél maradni. Ha tubán játszik, akkor klasszikus zenét vagy olyan jazzes zenét, ami a jazzről szól.

Nem szeretném úgy megítéltetni a hangszert, hogy azt mondják róla, ahhoz képest, hogy tuba, egész jó. Szerintem nem ez a jó megközelítés. Ahhoz képest kellene jónak lenni, ahogy egy hegedűs vagy egy szaxofonos játszik. Ha azon a színvonalon leszünk, akkor fogják komolyan venni a hangszert. Nem akartam kommersz lenni. A lemez címének mondanivalója pedig tényleg az, ami a Frank Sinatra dalnak. Megtaláltam az utamat.

Ennek az útnak a zeneszerzés is egyik állomása. A Dohnányi Zenekar is többször játszotta a darabjait, folyamatos az együttműködés. Hollerung Gábor kérésére írta Magnificat és Beatus vir című műveit, de Tubaversenye is szerepelt már a zenekar repertoárjában. A jövő szezonban Belgrádban rendeltek tőle egy darabot, egy Symphonia Concertantet, amelyben minden tételben egy-egy historikus hangszer szólal majd meg. Igazán testre szabott feladat, tulajdonképpen az evolúciót játssza végig: szerpent, cimbasso, ophicleide, sax kürtöt használ, közben egyre erősödik a darab dinamikája. Kedvence a régi zene, de zenei látóköre a jazzen kívül más zenei irányzatok felé is kiterjed; dolgozik Bíró Eszterrel népzenei formációban, Hajós Andrással és Falusi Mariannal készített közös felvételt, Romhányi Áronnal és Czabán Gáborral hármasban készített Meet the Beat című lemezük pedig megkapta Amerikában a legjobb album díjat Jazz kategóriában. Bátorkodom megjegyezni neki, hogy azért ő egy unikum, de mindenképpen elég egyedi pasas. Azt mondja, ezzel nem szabad törődni. Ő „csak" keresett valami más időtöltést, mivel a tubának nem elég nagy a repertoárja. Ha ezzel öregbíti országunk hírnevét, és maga is támogatja a tehetségeket, igazán elégedettek lehetünk.

Szentpáli Roland hangszergyűjteménye:

- 1790 körüli Herschel szerpent
- 18. század végi cimbasso
- Dávid Ophicleide
- Adolphe Sax készítette 19. század végi saxkürt
- Wieprecht-Moritz F-tuba 1840-50 környékéről
- Gottlieb bécsi F-tuba (6 billentyűs és balkezes hangszer)
- Cerveny Kaiser B-tuba

Szentpáli Roland ophicleide játékát november 21-én hallhatja közönségünk a Budapest Music Centerben. A koncerten elhangzik Hyacinthe Klosé: Áriák és variációk, Mendelssohn: Szentiványéji álom nyitány, Vivaldi: Versenymű négy hegedűre és Mozart: Haffner szerenád. Közreműködik Baráti Kristóf hegedűn, vezényel Hollerung Gábor.

Aki beszólt a Bécsi Filharmonikusoknak is

Az 1897-ben született magyar származású karmester, Széll György 2013-ban bekerült a Gramophone brit zenei szaklap által létrehozott Hírességek Csarnokába, olyan halhatatlan karmesterek közé, mint Zubin Mehta, Leonard Bernstein vagy az idén elhunyt olasz maestro, Claudio Abbado. Nem kímélt senkit, ha véleményalkotásról volt szó. Mégis, halálakor Irvin Kolodin zenetörténész így nyilatkozott: „Pótolhatatlan, nem pusztán azért, amit tett, hanem ami volt."

Szöveg: Kurta Klaudia

Széll György, vagy ahogy a világban ismerik, George Szell Budapesten született, édesapja kereskedő volt. A későbbi karmester 9 hónaposan már beszélt, visszadúdolta a hallott dallamokat, 1 évesen már szöveggel is énekelt, 2 éves korától több nyelven tudott népdalokat előadni, fantasztikus hallása volt. Édesanyja amatőr zongoristaként sokat gyakorolt otthon, és mikor véletlenül félreütött a hangszeren, a kis György rácsapott anyja kezére és hangosan felkiáltott: „Ez hamis!" Ez a kritikus, vad jellemvonása csak erősödött az évek múlásával, a szolgálók és tanárok „réme" lett kamaszkorára. A kétségbeesett szülők elküldték Zürichbe a híres svájci pszichiáterhez, Carl Junghoz személyiségének analizálására. A próbálkozás mérsékelt sikerrel zárult. Széll jelleme ugyan nem változott, de cserébe jelentős pszichoanalitikai szókinccsel gazdagodott barátai szórakoztatására és szülei bosszúságára.

MIRE JÓ (MÉG) A FOGORVOS

Három éves korától Bécsben lakott szüleivel, itt tanult zongorát és zeneszerzést, utóbbit később Lipcsében is. Zongoratanárhoz egy fogorvosi látogatás során jutottak. Az előtérben lévő zongorához természetesen rögtön leült a kisgyerek, és improvizációjával lenyűgözte a fogászt, aki egyből egyik barátjához, Richard Roberthez irányította őket, akinél hosszú éveket töltött a majdani karmester.

Tizenegy éves korában kezdte meg európai turnéját, mint zeneszerző és zongoraművész Londonban, ahol az újságok a „következő Mozart"-ként kezdték emlegetni. Ekkorra már közel háromszáz művet írt: nyitányokat, vonósnégyeseket, dalokat és egy vígoperát. Bármilyen témára tudott improvizálni a zongorán. A vezénylésbe is belekóstolt tizenhét évesen, mikor a Berlini Filharmonikusokat dirigálhatta. Hamar rájött, hogy az általa áhított művészi ellenőrzés birtokába csak karmesterként kerülhet. Első nyilvános bemutatkozására egy családi nyaralás alkalmával került sor egy véletlen folytán. A Bécsi Szimfonikusok Bad Kissingenben adtak esti kon-certeket, és karmesterük megsérült. A fiatal Széll szokásához híven a zenekar körül sertepertélt és zargatta a zenészeket, így keveredett aztán az egyik esti koncerten a pulpitusra, és vezényelt le egy hét műből álló műsort, melynek során nyilvánvalóvá vált, hogy karmesternek született.

Tizennyolc évesen a Berlini Királyi Operaház karnagyává nevezte ki Richard Strauss. Két évvel később Strauss ajánlására a Strasbourgi Városi Színházhoz, később Prágába, a Német Színházhoz majd Darmstadtba került. 1920-ban Budapesten járt, a Carment dirigálta az Operaházban, majd Düsseldorf és újra Berlin következett, ahol a Berlini Állami Operaház első karmesterévé nevezték ki, ezzel párhuzamosan pedig professzor lett a Berlini Zeneművészeti Egyetemen.

Komponista karrierjének huszonévesen vetett véget; a saját elvárásainak nem felelt meg. Olyannyira, hogy mikor egyik barátja meglepetésből az ő művét adta elő neki születésnapjára, ennyit mondott: *„Hogyan pocsékolhattad az idődet arra, hogy ezt a szemetet megtanuld?"* Ugyanakkor a zeneszerzés-tanulmányait

Gail Rector karmesterrel és Beverly Barksdale-lel a Cleveland Orchestra igazgatójával

rendkívül hasznosnak találta, nélküle nem lett volna teljes értékű zenész; megtanulta komponista szemmel is nézni a világot. És közben a zenekar iránti érdeklődése is egyre csak nőtt.

FONTOS ÁLLOMÁSOK: STRAUSS ÉS CLEVELAND

Richard Strauss azonnal felismerte a tehetséget, és lenyűgözte, ahogy a tinédzser az ő műveit dirigálta. A Don Juan legelső lemezfelvételénél zenekari próba megtartására kérte fel a fiatal zsenit. Ő maga azonban elaludt, és mire megérkezett a felvételre, Széll már levezényelte a mű első felét. A másodikat aztán maga Strauss dirigálta, és ez így is maradt a végleges felvételen. Strauss rendkívül meg volt elégedve, és hozzátette, hogy boldogan hal meg, ha ilyen a következő nemzedék. Széll vezénylési stílusára jelentős hatással bírt Richard Strauss. A Széllre is jellemző pálcakezelési technika, a kivételes, áttetsző zenekari hangzás és a zenekarépítési késztetés mind-mind Strausstól származik. A német zeneszerző sokáig követte protezsáltja pályafutását.
Széll 1930-ban debütált az Egyesült Államokban a Saint Louis-i Szimfonikus Zenekarral. Ekkor még nem maradt sokáig, visszakerült Prágába, majd a glasgow-i Skót Zenekar karmestere volt 1939-ig, miközben rendszeresen vendégeskedett Hágában.
A második világháború kitörésekor egy ausztrál turnéról tartott épp hazafele. Az Egyesült Államokon keresztül vezetett volna az útja, ahonnan azonban már nem utazott tovább. Itt telepedett le akkori, második feleségével. Egy évet tanítással töltött, majd több vendégkarmesteri meghívást kapott, többek között Toscanini NBC Szimfonikus Zenekarába, a Metropolitan Operába (ahol aztán négy évig rendszeresen vezényelt), a New York Filharmonikusokhoz, és felbukkant több fesztiválon is, például Chicagoban, Philadelphiában.

1946-ban, miután megkapta az amerikai állampolgárságot, felkérték, hogy legyen a Cleveland Zenekar zeneigazgatója . A poros, szürke, füstös északi iparváros középszerű zenekara tulajdonképpen jónak számított, de nem tartozott a jelentős nagy amerikai együttesek közé. Akkor még. Kemény, áldozatos évek kezdődtek a zenekar és a muzsikusok életében. Széll György lehetőséget kapott, hogy egy saját elképzelései szerinti zenekart építsen fel, ahol a legnagyobb amerikai zenekarok ragyogó technikáját ötvözheti a legjobb európai együttesek zeneértésével és homogén hangzásával. Totális művészeti kontrollt és feltételeinek abszolút elfogadását kérte és kapta, csak így vállalta a megbízatást. Haláláig megmaradt a zenekar főzeneigazgatójának. A kitartó, sokszor fájdalmas munkának meg is lett az eredménye; az ötvenes évekre a Cleveland Zenekar Amerika és Európa legnagyobb zenekarai közé emelkedett és városa jelképévé vált.

A RIDEG DIKTÁTOR

Széll olyan személyes intenzitással bírt, amely félelmet keltett. Zord kifejezéssel az arcán bámult mindenkire erős szemüvegén keresztül, mintha röntgensugarak hatolnának át az emberen. Volt, aki az Alcatraz kettős kutatófényeihez hasonlította Széll szemeit.
Mindent beleadott abba, amit csinált, és nem kevesebbet várt el azoktól sem, akik vele dolgoztak. A zenekar tagjai úgy érezték, örökös meghallgatáson vesznek részt. És ez tulajdonképpen így is volt. Egyedi módszerével beleültette a zenészekbe a zenei cél érzetét és a zenében való részvétel fontosságát, az integritást, a magas színvonalat, és ami a legfontosabb, a zeneszerző és a zene iránti tiszteletet. Ezzel olyan hatást ért el, amely megrémített néhány vendégkarmestert. Úgy érezték, hogy „száz kis Széll" előtt kell vezényelniük.
Személyes céljának tekintette, hogy minden egyes

Leon Fischer zongaraművésszel

művet a legtisztábban megértsen, idevéve a zeneszerző stílusát és szándékait. Percre pontosan tanulmányozott mindent. Úgy tartotta, hogy a zeneszerző az alfája és omegája mindennek, amit csinálnak. Arra kell törekedni, hogy továbbítsuk az üzenetét, és ez csak úgy lehetséges, ha megértjük azt. Szent meggyőződése volt, hogy teljes és maradandó értékű művészet csak úgy érhető el, ha a karmester a legapróbb részletekig kidolgozza a darabot, és minden elképzelését maradéktalanul megköveteli a zenészektől. Így aztán a muzsikusok semmilyen szabadságot nem élveztek. Széllt gyakran érték kritikák emiatt. Minden művet betegesen sokat próbált, mintha új lenne, a már többször játszott repertoár darabokat is. A zenészek sokszor morogtak is ezért. Keményen követelt és nem válogatott az eszközökben. Egy próba alkalmával, amikor a zenészek már nem bírták tovább a trágár beszédet, nem jöttek vissza a szünet után. Arra vártak, hogy Széll bocsánatot kérjen. A karmester sokáig hezitált, hümmögött, mire a zenekar visszament próbálni. *„Olyan embernek kell lenned, aki érvényesíteni tudja az akaratát, nem brutális módon.”* mondta. De azért ő tudott brutális is lenni, mikor arra volt szükség. Első clevelandi napjaiban a 84 zenekari tagból 12-t elbocsátott, annak ellenére, hogy a második világháború miatt eleve megcsappant már a létszám. A tökéletességre törekedett. Később megvált a kitűnő első oboistájától, aki majdnem húsz éve volt a zenekarnál, csak mert az egy bosszantó megjegyzést tett az egyik próbán. Nem tűrt ellentmondást. Elérte, hogy egy koncerten a timpanista felálljon a hangszerétől és átsétáljon a pergődobhoz, hogy egy nehezebb részt eljátsszon Bartók Concertojában, mert a többi ütős, a Szélltől való félelmében már nem volt rá képes. Nem érte be kevesebbel. Maximalista volt. Hidegfejű, akaratos, szókimondó, rideg diktátor. De ennek is köszönhető, hogy a Cleveland Zenekar a világ élvonalába került. Évi rendszerességgel koncerteztek a Carnegie Hall-ban, a keleti parton, de eljutottak Európába, a Szovjetunióba, Japánba és Ausztráliába is.

Széll György nem kímélte saját zenészeit, sem a Királyi Skót Zenekart *(„Úgy szólnak, mint egy éjjeli edény.”)*, sem a Bécsi Filharmonikusokat *(„Uraim, maguk nyilvánvalóan nem ismerik ezt a művet.”)*, Gary Graffman, amerikai zongaraművész feleségének haját sem *(„Ön ma úgy néz ki, mint egy vécékefe.”)* De még a takarító-személyzetnek is tanácsokat adott a felmosási technikára és a toalettpapír márkájára vonatkozólag. A zenekarnak megtiltotta a szakáll viselését. Ő volt az utolsó szó. Az ő kezében volt minden. Abban a kézben, amivel még a halálos ágyán, nyugtatók hatása alatt is dirigált, fütyülésre formált szájjal, amelyen hang már nem jött ki. Talán Schubert C-dúr szimfóniáját vezényelte, amit annyira szeretett. 1970. július 30-án hunyt el. Az angyali muzsikusok felköthették a nadrágjukat aznap.

INFORMÁCIÓ
Széll-lemezek

Széll György gyorsan és hatékonyan tudott lemezeket készíteni Európában és Amerikában is. Az öreg kontinensen főleg az Amsterdam Concertgebouw-val, a Londoni Szimfonikusokkal és a Bécsi Filharmonikusokkal, Amerikában saját zenekarával a Cleveland Orchestra-val.

Lemezei a teljesség igénye nélkül:
1962: **Csajkovszkij: IV. szimfónia** – London Symphony Orchestra
1964: **Sibelius: II. szimfónia** – Amsterdam Concertgebouw
1965: **Richard Strauss: Négy utolsó ének** – Radio Symphony Orchester Berlin & Elisabeth Schwarzkopf
1966: **Beethoven: V. szimfónia** – Amsterdam Concertgebouw
1968: **Mahler: Des Knaben Wunderhorn** – London Symphony Orchestra
Csajkovszkij, Beethoven, Mozart, Brahms zongoraversenyek – Clifford Curzon brit zongaraművésszel
1957-64: **Beethoven 9 szimfóniája** – Cleveland Orchestra
1958-60: **Dvorák Vii., VIII., IX. szimfóniája** – Cleveland Orchestra
1958-60 **Schumann négy szimfóniája** – Cleveland Orchestra
1968 **Beethoven zongoraversenyek** – Emil Gilels & Cleveland Orchestra

Karmesterek, zeneszerzők és egy brácsás

Szöveg: Mácsai Ágnes

LEONARD BERNSTEIN

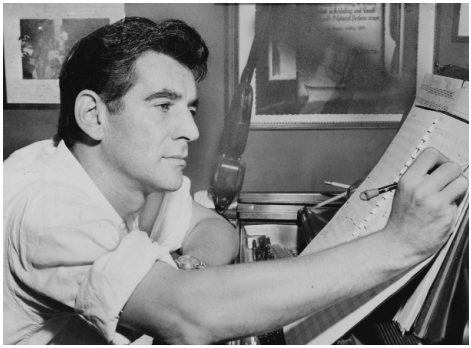

Leonard Bernstein amerikai zeneszerző, karmester és zongoraművész volt. (1918. augusztus 25.-1990. október 14.) A Harvard Egyetemen zenét és bölcsészetet tanult, 1939-ben kitüntetéssel végzett. A magyar származású karmester, Reiner Frigyes mondta róla, hogy a *„valaha volt legjobb tanítványom”*. Karmesteri pályája elején dolgozott többek között a New York-i Filharmonikusoknál, mint asszisztens, ezt követően a New York City Symphony Orchestra vezetője volt. Az 1950-es években tanárként is elkezdett dolgozni. 1957-ben írta meg az amerikai zenés színház egyik legfontosabb művét, a West Side Story című musicalt. Emellett Bernstein egy másik jelentős munkája a Young People's Concerts című televíziós sorozat volt, amellyel a komolyzene népszerűsítésének új formáját hozta el. Ebben a műsorban {*hasonlóan a mi Hollerung Gáborunk Megérhető zenesorozatához – Szerk.*} arra törekedett, hogy közel vigye, megérthetővé tegye a zenét a gyerekek és a nem igazán zeneértők számára is. Karmesterként elsősorban Mahler és Copland műveinek tolmácsolását helyezte előtérbe. Az 1970-es évektől kezdve foglalkozott koncentráltabban zeneszerzéssel. Írt többek között szimfóniákat, operát, dalciklust is.

Bernstein West Side Story Suite című művét 2014. október 18-án szombaton 19:30-tól játssza zenekarunk A szerelem arcai bérlet keretében, amely a Művészetek Palotája és a Budafoki Dohnányi Zenekar közös bérletsorozata. Vezényel: Hollerung Gábor. A koncerten felhangzik még Dubrovay: Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi, Bartók: A csodálatos mandarin című műve. A koncerten közreműködik a Bozsik Yvette Társulat

ANTON WEBERN

Anton Webern osztrák zeneszerző és karmester volt. (1883. december 3.- 1945. szeptember 15.) Zenei tehetségét a kiválóan éneklő és jól zongorázó édesanyjától örökölte. A Bécsi Egyetemen 1902 és 1906 között filozófiát és zenetudományt tanult. 1904 és 1908 között Arnold Schönberg tanítványa volt. Fiatalkori műveit Wagner és Richard Strauss hatása alatt írta, ezeket a hatásokat az 1908-ban írt Passacaglia (op.1) című művében összegezte. A tizenkétfokú hangrendszer szabad alkalmazása után áttért a Schönberg által kifejlesztett szeriális technikára. 1933-ban kezdett el tanítani. 1945. Halála idején még alig ismerték zenéjét, de az utóbbi évtizedekben egyre többet játsszák műveit. 1962-ben alakult meg a nemzetközi Webern Társaság.

Webern Passacaglia (op.1) című művét 2014. november 16-án vasárnap 19:30-tól hallhatja közönségünk a Művészetek Palotájában. Az est folyamán elhangzik még Schumann: a-moll zongoraverseny, op.54 és Brahms-Schönberg: g-moll zongoranégyes.

ARNOLD SCHÖNBERG

Arnold Schönberg osztrák zeneszerző 1874. szeptember 13-án született Bécsben. Elsősorban a dodekafónia (tizenkétfokú hangrendszer) és a szerializmus technika kidolgozójaként tartják számon. Jelentős volt tanári munkássága is. 9 éves kora előtt írta meg első műveit két hegedűre, ezt követően két hegedűre és brácsára írott vonóstriókat komponált, ezután következtek a vonósnégyesek. 20 éves kora környékén barátkozott össze Alexander von Zemlinskyvel, az ígéretes fiatal zeneszerzővel, aki számos tanáccsal látta el a zeneszerzéssel, az összhangzattannal és az ellenponttal kapcsolatban. Ennek köszönhetően születhetett meg az első, nyilvá-

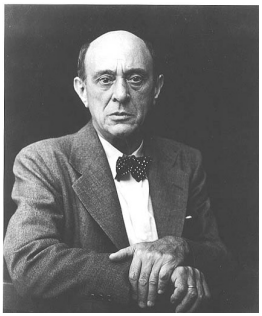

nosság előtt bemutatott darabja, a D-dúr vonósnégyes 1897-ben, amely művön erősen érződik Brahms hatása. 1903-ban kezdett el tanítani és hamarosan köré csoportosultak a haladó szellemű fiatal zenészek. Tanítványa volt többek között Anton Webern és Alban Berg is. 1933-ban kivándorolt az Egyesült Államokba, ahol több felsőoktatási intézményben is tanított. A kaliforniai Brentwoodban halt meg 1951-ben. Arnold Schönberg írt többek között zongoraversenyt, hegedűversenyt, oratóriumot.

Zenekarunk 2014. november 16-án vasárnap 19:30-tól játssza Brahms-Schönberg: g-moll zongoranégyes átiratát a Művészetek Palotájában. Vezényel: Hollerung Gábor. A koncert egyéb részleteit lásd feljebb.

RIVKA GOLANI

Rivka Golani izraeli származású brácsaművész 1946. március 22-én született Tel-Avivban. 7 évesen kezdett el hegedülni. 18 éves korától Alexander

Moszkovszkij volt a tanára, majd ezt követően brácsára váltott az egyetem utolsó évében. Ezután lett a tanára Pártos Ödön brácsaművész. A diploma megszerzése után az Izraeli Filharmonikus Zenekarban játszott 1974-ig. Ebben az évben költözött Kanadába. A Torontói Egyetemen majdnem 10 évig tanított. 1984-ben telepedett le Londonban, ahol ma is él és dolgozik. Tanított már a londoni királyi Zeneakadémián, a Birminghami Konzervatóriumban és a londoni Trinity College of Music-on is. Szólókarrierje során Golani olyan neves együttesek kíséretével lépett fel eddig, mint a Bostoni Szimfonikusok, a BBC Szimfonikus Zenekar, az amszterdami Royal Concertgebouw Orchestra vagy éppen az Izraeli Filharmonikusok. Eljátszotta már a brácsa- és csellóirodalom valamennyi mestermű vét. A sajtó a „brácsa királynőjének" nevezi. Mára már több mint 300 művet írtak kifejezetten neki dedikálva.

Rivka Golani 2014. szeptember 25-én csütörtökön 19:30-tól játszik együtt zenekarunkkal a Zeneakadémián a Dohnányi Bérlet keretében. Az est folyamán elhangzik: Csajkovszkij: Francesca da Rimini, op.32, Hollós Máté: Prélude to Peace (ősbemutató), Brahms: II. (D-dúr) szimfónia. op.73. Vezényel: Yeruham Sharovsky, Közreműködik: Virág Emese zongorán

YERUHAM SHAROVSKY

Yeruham Sharovsky 1956. december 27-én született Buenos Airesben, Argentínában. A buenos airesi Nemzeti Zenei Konzervatóriumban (Buenos Aires National Conservatory of Music) és a Teatro

Colon Operaházban (Teatro Colon Opera House) tanult fuvolázni, nagybőgőzni, zeneszerzést és karmesterséget. Az 1970-es évek elején emigrált Izraelbe, ahol Jeruzsálemben a Rubin Zeneakadémián végzett Mendi Rodan karmester irányítása alatt. 1991 és 1996 között művészeti vezetője és vezető karmestere volt az izraeli "Ra'anana Symphonette Orchestra"-nak. Ezt követően szintén művészeti vezetőként és vezető karmesterként dolgozott 1998 és 2004 között, de ekkor már a rio de janeiroi Brazil Szimfonikus Zenekarnál. Ezzel a zenekarral számos turnén vettek részt és cd felvételeket is készítettek. Eddigi karrierje során több mint 50, világszinten ismert zenekart vezényelt például a Berlini Szimfonikusokat, az Izraeli Filharmonikus Zenekart vagy éppen zenekarunkat. Emellett számos ismert operát is vezényelt már. Karmesteri munkája mellett Yeruham Sharovsky nagy hangsúlyt helyez tanári munkájára is.

Yeruham Sharovsky 2014. szeptember 25-én csütörtökön 19:30-tól vezényli Csajkovszkij, Hollós Máté, Brahms műveit a Zeneakadémián a Dohnányi Bérlet keretében. Közreműködik: Virág Emese zongorán és Rivka Golani brácsán. A koncert további részleteit lásd feljebb.

Absztrakt Mandarin

„Próbálok látványt csinálni a gondolataim mellé”

Saját stílusában mindenféle táncműfajt kever, átereszti magán a zenét, szereti a változásokat, menekül a kiüresedett divattól és rendkívül fontos számára a változás. Bozsik Yvette, a magyar kortárs táncművészet egyik legismertebb alakja Bartók: A csodálatos mandarin című, a szerző szerint „egyfelvonásos pantomimjére” készít koreográfiát Hollerung Gábor felkérésére. És szeretne róla újat mondani.

Szöveg: Viant Katalin

„Csészényi” a kávézó valóban, ahol egy selyemernyős, régi hangulatlámpa fényében puha bőrfotelbe telepedve párnák közé süppedek. Nézegetem a falra szabályos rendben felfüggesztett vagy 100 db színes, kézi kávéőrlőt, a zománctábla-gyűjtemény feliratait. Bent finom kávéillat, kint zuhogó eső. Bozsik Yvette mosolyogva lép be, majd miközben elhelyezkedik ő is egy fotelban, és melange-ot kér a pincértől („De hosszú pohárban!)”, én bevallom neki, hogy noha én is balettoztam, a zenei palettámon (s tán másén is) a kortárs tánc valahogy a perifériára szorult. Yvette itt közbeszól, és nagy meglepetésemre azt mondja:

Én már rég nem kortárs táncot csinálok. Abban a pillanatban, amikor a kortárs tánc elkezd divattá válni és kiüresedik, továbblépek. Én egyike voltam azoknak, akik ezt az egész műfajt Magyarországon elindították, de akkor sem külső hatásra, hanem mert balett-növendékként lázadni akartam. Amit én csinálok, az már rég nem „kortárs” – a szó általában használt, „kevésbé közönségbarát” értelmében. Megvan a saját stílusom, amely ugyan újszerű, de azért látványos, és a közönséghez szól. A Bozsik Yvette Társulat saját előadásainak is komoly közönsége van, de sok előadásunk van a MÜPÁban is. Nagyon sok klasszikus darabot dolgozunk fel.

Klasszikus alatt mit értesz? Zeneileg, irodalmilag klasszikus?

Zeneileg. Legutóbb Gluck: Orfeusz és Euridiké, illetve Mozart: Varázsfuvola című operáját csináltam meg, de az Operaházban Sztravinszkij: Menyegző című művét is, amelyet a Dohnányi Zenekarral a MÜPÁban adtunk elő *(az NKA 20 éves évfordulójára rendezett zártkörű előadáson - Szerk.)*. Nekem ilyen alkalmakkor az élő zene a legfontosabb, ami az én szempontomból: alázat. Amikor megszólal a zenekar, akkor egyszerűen nem tudok mit mondani. Ez egy csodálatos érzés.

Azt mondod, csodálatos, amikor megszólal a zenekar. Vagyis nem mindig táncoltok élő zenére?

Kevés lehetőségünk van élő zenére táncolni, ezért nekem ez mindig egy ünnep.

Juronics Tamás táncosai is ezt mondták nekünk, amikor a Zorba, a görög előadásán a BDZ élő zenéjére és a Budapesti Akadémiai Kórustársaság élő kórusénekére táncoltak.

Igen? Hát persze, csodálatos ez nekünk, táncosoknak. De valószínűleg a közönségnek is, mert így egyszerre kap koncertet és vizuális élményt.

Hollerung Gábor jó ideje nyit más műfajok felé: népzenészeket, dzsessz-zenészeket, táncosokat hív meg, hogy lépjenek fel a BDZ-vel. Ez jó nektek, igaz?

Ez nagyon jó! Én egyébként is mindig arra törekedtem az előadásaimban, hogy ne csak egyfajta hatást kapjon a közönség, hanem próbáltam látványt csinálni a gondolataim mellé. Nagyon régi tervem volt az Orfeusz és Euridiké, de Orff: Antigonéje is:

ez lesz a társulatom következő bemutatója novemberben a MÜPÁban. Így hát dolgozom klasszikus zeneműre is, mert Bartókot is, Sztravinszkijt is klaszszikusnak mondhatjuk már, ugye, miközben erősen meghatározzák máig a modern zenét. Ezek a művek az örökkévalóság részeivé váltak.

Az élő zenei kíséret mellett kisebb tánctér áll a táncosok rendelkezésére. Meghatározza ez a koreográfiádat?

Igen, meghatározza. Ezért most például nem is hagyományosan szeretném elhelyezni a zenekart. A zenészek körbevennék a színpadot, a táncosok helyét pedig kicsit megemelném a pódium közepén, hogy több terük legyen és fókuszáltabban lehessenek jelen. A Menyegzőt is egy hosszú, de nagyon keskeny térben adtuk elő, amikor az említett, egy alaklomra szóló felkérésre a koreográfiát elkészítettem. Ez volt egyébként Hollerung Gábor karmester úrral az első közös munkánk, így a Mandarin már a második lesz: a MÜPA keresett meg Gábor ötletére, aminek nagyon örültem. Persze, az ember elgondolkodik „Mandarin-ügyben", mert általában keserves sorsuk van a Mandarin előadásoknak…Én is csináltam már két Mandarint: egy filmet, és volt a Katona József Színházban is egy, színészekkel.

Tehát ez már a harmadik Mandarinod lesz.

Igen, amiben amellett, hogy használni fogom a régi színpadi verziómat, szeretnék a mai énemmel újat mondani erről az egész történetről.

Számodra az, hogy Bartók pantomimnek nevezi egyfelvonásosát, melyhez balettzenét írt, befolyásol?

Nem foglalkozom a műfajokkal. Én a saját stílusomban mindent, a balettet is, a pantomimet is használom, úgyhogy inkább azt mondanám, hogy átteresztem magamat a zenén. Az biztos, hogy ennek a darabnak korszerűnek kell lennie, tehát nem klasszikus balettelőadás lesz.

Azt hiszem, a közönség is meglepődne, hiszen annyira modern a téma, a környezet.

Amit szeretnék csinálni, az egy absztrakció. Tehát szeretnék elvonatkoztatni, nem pedig történetet mesélni. Azért is, mert az előadás nem egy színházban, hanem egy hangversenyteremben fog lemenni, ahol amúgy sem lehet például olyan gyilkossági jelenetet alkotni, mint a színházban. Olyan előadás lesz tehát, amibe akár a keleti színház elemeit, absztrakcióját, a gondolat elemelkedettségét is jobban bevinném.

Keletit, mert a Mandarin kínai?

Igen, visszavinném a Mandarint a gyökereihez és az erőteljes képekhez. De sokkal többet még nem tudok mondani, mert most találom ki, folyamatosan. Mindig gondolkodom rajta, kíséri az életemet. Majd lassan kialakul valami, és aztán szeptember elsején, amikor elkezdünk dolgozni, már tudom, mit is akarok.

Avass be minket abba, hogyan készül a koreográfia! A zenészek-énekesek kottáját ismerjük, de van kottája a táncosoknak? Használtok valami táncleírási formát, jelrendszert, füzetet?

Én mutatom meg mindenkinek, mit akarok. Az a koreográfus dolga, hogy meg tudja mutatni a táncosnak, mit kell eltáncolnia. Nincs füzet, kotta. Ott van minden a fejemben, de néha bemegyek egy próbaterembe, vagy otthon a saját kis tükrös termemben kipróbálok egy-egy mozdulatot. Amikor elkezdünk a táncosokkal dolgozni, már felkészült vagyok. Egyébként az én társulatom olyan, hogyha a teremben, a próbán kezdenék improvizálni, az is működne, mert nagyon jól együttműködünk, régóta ismerjük egymást. Egy emelést például nem is tudok egyedül kitalálni; ki kell próbálni, hogy meg lehet-e csinálni.

Akkor nem olyan aprólékosan előírt minden mozdulat, mint mondjuk a Hattyúk tavában?

HÁTTÉR

Bozsik Yvette Szolnokon született, 1968. aug. 11-én. 16 éves balett-növendékként elkezdett független, avantgárd produkciókat készíteni.

1984-ben Árvai György képzőművésszel megalakították a Természetes Vészek Kollektívát, számos olyan szólóelőadást hozva létre, amely akkoriban újszerűnek és döbbenetesnek hatott. Nemzetközi viszonylatban viszont nagy felfedezésnek számítottak, beutazták a világot.

1988-ban az Állami Balettintézetben balettművész-diplomát szerzett, 1992-ig a Budapesti Operettszínház táncművésze volt. 1992-ben önálló alkotói útra lépett, Imre Zoltán hívására számos koreográfiát készített a Szegedi Balett számára, majd 1993-ban leszerződött a Katona József Színházhoz koreográfusként, azóta számos előadást rendezett.

Ugyanebben az évben megalapította saját együttesét Bozsik Yvette Társulat néven, mely azóta az ország egyik kiemelt, nemzetközileg is elismert táncegyüttesévé vált.

A művésznő szakmai érdeklődése a tánctól a színházig, a filmig is terjed. Önálló rendezéseket készített és főszerepeket játszott. Dolgozott Fischer Ivánnal, Halász Péterrel, John Lurie-vel, Diamanda Gallasszal, Anton Adasszinszkijel.

2000-től a Magyar Táncművészeti Főiskola meghívott tanára, 2003 és 2007 között a Magyar Táncművészeti Főiskola koreográfus szakán oktatott, majd 2008 óta a Magyar Táncművészeti Főiskola docense és a koreográfiai tanszék vezetője.

Díjai: 1998-ban Hevesi Sándor-díj, 2001-ben Érdemes művész, 2005-ben Magyar Köztársasági Érdemrend tiszti keresztje, 2006-ban Kossuth-díj.

TUDTA?

BARTÓK BÉLA: A CSODÁLATOS MANDARIN

A mű Bartók Béla op. 19-es balettzeneje, amit a szerző „egyfelvonásos pantomimnak" nevezett. Bartók 1917-ben egy folyóiratban bukkant rá Lengyel Menyhért történetére.

Egy 1919-es beszélgetésben a Csodálatos mandarin általa „csodálatosan szépnek" titulált cselekményét Bartók következőképpen fogalmazta meg: *„Egy apacstanyán három apacs kényszerít egy fiatal leányt, hogy csábítson fel férfiakat magához, akiket ők aztán kirabolnak. Az első egy szegény legény, a második sem különb, de a harmadik egy gazdag kínai. A fogás jó, a leány tánccal mulattatja, és a mandarinban felébred a vágy, a szerelem hevesen fellobban benne, de a leány irtózik tőle. Az apacsok megtámadják, kifosztják, a dunyhába fojtják, karddal szúrják keresztül, majd felakasztják, mindhiába, a mandarinnal nem bírnak, szerelmes és vágyakozó szemekkel néz a leányra. Az asszonyi invenció segít, a leány eleget tesz a mandarin kívánságának, mire az holtan, élettelenül terül el."* Bartók számára nem a nyersen realista történet volt fontos, hanem a benne rejlő humánum: a nagyvárosi lét, a mindennapi élet által elnyomott emberi lélek szenvedése s e szenvedés megváltása, amely csak a szerelemben lehetséges.

A művet 1926-ban Kölnben mutatták be.

Első magyar koreográfia: Milloss Aurél, 1942 (Milanói Scala, vezényelt Ferencsik János) Első magyarországi előadás: Harangozó Gyula, 1945 (Főváros Dalszínház). Első hazai előadás eredeti szövegkönyv szerint: Lőrinc György, 1949 (Szegedi Nemzeti Színház; főszereplők voltak: Bartos Irén, Ősi János)

Legnevezetesebb hazai előadás: Harangozó Gyula, 1956 (Magyar Állami Operaház). Egyéb nevezetes hazai előadások rendezői: Seregi László, Eck Imre, Markó Iván, Fodor Antal, Mészáros Márta filmen), Juronics Tamás, Horváth Csaba.

De bizony! Ha valaki valamit nagyon professzionális szinten akar csinálni – még ha nem is látványos egy mozdulat –, akkor itt is ugyanazzal az intenzitással, izommozgással, pontossággal kell dolgoznia. Ez is konkrét koreográfia, amit a táncosnak el kell sajátítania.

Ami nagyon fontos még, hogy az én táncosaim nagyon jó színészek, előadóművészek. Mert az csak egy része a feladatnak, hogy jól el kell táncolni a koreográfiát, de át is kell tudni adni azt! Volt olyan híres feldolgozás, melyben Páger Antal volt az idős gavallér, Bálint András pedig a fiatal diák (koreográfus: Eck Imre), az én Katona-béli Mandarinomban pedig Stohl András, Szabó Győző és Rajkai András volt a három csavargó, Szacsvay László a Mandarin… Szóval színészekkel is meg lehet ezt a darabot csinálni.

No meg táncosokkal, akikkel tehát szeptembertől próbálsz, először hangfelvételre.

Ezt követi majd a zenekari próba a BDZ-vel, a zenekar próbatermében, ahol még jöhetnek ötletek, lehetnek változtatások. Szeretem a változtatásokat. A saját életemben is előfordult, hogy többször feldolgoztam ugyanazt a művet, például a Mandarint, a Tavaszi áldozatot. Sok kedvencem van, ami hozzátartozik az életemhez, meghatározza azt. Nem tudtam ellenállni ezeknek az ismétlődő feladatoknak. És hát az ember változik, és a korral együtt másképp gondolkodik bizonyos dolgokról. Pedig sokszor elvárják a művésztől, hogyha egyfajta sikert elér, akkor mindig ugyanazt csinálja. De ezt én nem tudom megtenni, hiszen mindig más vagyok. A műveim tükrözik, hogy éppen hol tartok a változásokban.

Van olyan pont az egyelőre csak a fejedben formálódó, „A szerelem arcai" című Dohányi bérlet-est keretében színpadra kerülő Mandarinban, ahol komoly az eltérés a korábbi gondolataidhoz képest?

Persze. Az erotika például erősen áthatja ezt a művet, és nekem erősen erotikus Mandarinjaim voltak eddig. Most talán nem ez lesz a legfontosabb elem. Mást gondolok ma az erotikáról, mint húszévesen, és fontosabbnak tartom a belső harmóniát, mint a testi érintkezést, tehát ilyen szempontból a Mandarin és a nő kapcsolata más lesz: mélyebb, kevésbé felszínes. Visszafogott erotika lesz csak jelen.

Bartók leveleiben azt írja, hogy a Mandarin története csodálatos. Tudjuk, hogy ez volt a legkedvesebb műve, zenéjéről pedig, hogy „…pokoli egy muzsika lesz, ha sikerül" – és bizonyára még sok érdekes párhuzamot hallhatunk majd Hollerung Gábortól, aki bevezetésként röviden elemezni fogja a koncerten felhangzó Bernstein, Dubrovay és Bartók művet.

Ez nagyon jó lesz, mert Gábor nagyon szuggesztív, fantasztikus, magával ragadó egyéniség. Kíváncsi vagyok arra, hogy mit gondol ő a művekről. Most is kulminálnak a feladatok, de szeptemberben bevonulok a MÜPA próbatermébe, hogy októberig ki se jöjjek onnan.

Búcsúzáskor is kedves, mosolygós, mondom is neki, hogy ezzel a sikeres, de nem könnyű, öntörvényű pályával a háta mögött sokkal keményebb embernek képzeltem. Nevetős kék szemekkel, szép, hosszú szőke haját lesimítva mondja: „Érdekes, már más is mondta. De én ilyen vagyok. Tényleg."

Közönségünk Bozsik Yvette Bartók Béla: A csodálatos mandarin című egyfelvonásos pantomimjére készített koreográfiáját 2014. október 18-án 19.30 órakor láthatja a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. A szerelem arcai (volt Zene plusz) bérletsorozatunk, Az egzotikus című koncertjén felhangzik még Bernstein: West Side Story Suite és Dubrovay: Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi című műve, Cakó Ferenc homokgrafikáival. Vezényel: Hollerung Gábor.

A klasszikus komputerzene atyja

Mindig megörülök, ha olyan művészt pillantok meg, akit tisztelek, ezért önkénteleül is köszöntöm, bárhol találkozzunk is. Így aztán mostani lapszámunk indító megbeszélésén azonnal kértem, hadd készítsem én az interjút Dubrovay Lászlóval. Csak hogy ő is tudja, ki köszönti őt koncertek szünetében vagy épp a 11-es buszon…

Szöveg: Viant Katalin

Amikor elmeséltem neki ezt a szokásomat a telefonban, nevetett. Hát, így kezdődött beszélgetésünk, és úgy folytatódott, hogy otthonában elhelyezkedtem egy kényelmes fotelben, s bár témánk alapvetően a Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi c. szimfonikus költemény októberi előadása lett volna, érdekes kitérőket tettünk.

Említette, hogy ma csak estefelé lesz Budapesten? Merre járt?
Debrecenben voltam, a Koncert-fúvószenekarok Világszövetségének Konferenciája és Fesztiválja rendezvényén, ahol elképesztő sikerrel játszotta 2. trombitaversenyemet Pálfalvi Tamás, 21 éves kiváló trombitaművész.

Ő is egyike azoknak, akiket „kiszemelt", hogy művet írjon számukra?
Nem, ezt a művet a német Wangen-i zenekar felkérésére írtam, de előadta már Boldoczki Gábor, Horváth Bence és most Pálfalvi Tamás is. De igaz, valóban szeretem figyelni és kiválasztani a kiváló előadóművészeket, mint Baráti Kristófot, Várdai Istvánt, Fülei Balázst, Balázs Jánost, akik szakmai felkészültsége, muzikalitása mindig inspiráló.Versenyművet írni nekik komoly feladat. Azt szeretném, hogy az adott előadóművész megmutathassa, mit tud a hangszerén, ezért a műben a virtuozitás is fontos szerepet játszik a zenei mondanivaló mellett, és az új játéktechnikai elemek szintén gazdagítják a hangzást.

Már az alkotás során együtt dolgoznak?
Igen, és mivel a mű egy adott előadó fantasztikus virtuóz képességeire épít, eleinte csak ő játssza. De eltelik pár esztendő, és követi őt a többi előadó. Sokan szeretik a nagy kihívást!

Tehát nehéz műveket szeret írni, de közben tudja, hogy idővel a mű egyszerűbbé válik a technika fejlődésének köszönhetően.
Ha versenyművet írok, akkor világcsúcs teljesítményt szeretnék visszahallani. De a zenekari műveim nem ilyen nehezek, mert ott a nyugodt együttmuzsikálás a cél. Azért vannak olyan zenei elemek, amelyekről 20-30 évvel ezelőtt nem is álmodhattak a zeneszerzők. Ezeket nem mindig egyszerű megszólaltatni.

Baráti Kristófnak hogyan készült a II. hegedűverseny?
Mielőtt elhatároztam, hogy versenyművet írok számára, többször hallottam Kristóf technikailag és zeneileg egyaránt tökéletes, mondhatnám világbajnok teljesítményét. A következő lépés az volt, hogy megtanultam, hogy az elődeim mit tudtak a hangszer játéktechnikájáról. Megnéztem a Paganini Caprice-okat, a Bach, az Eugène Ysaÿe szólószonátákat. Aztán ehhez jött, amit ma tudunk akusztikáról, hangtanról, hangszerekről, és végül ötvöződött az

egész azzal, ami nélkül nem lehet zenét írni: a fantáziával. Vagyis nagyon fontos, hogy a felsorolt elemeket a zeneszerző hogyan képes olyan, szép zenei folyamatokba építeni, melyek az emberi érzéseket, gondolatokat megszólaltatják és örömet jelentenek a közönségnek.

Ön most kiejtette a szépség és az öröm szót. Én ezeket például a Magyar szimfónia c. műve hallgatása közben átéltem. A „kortárs zene" nehezebb a fülnek, gondolkodnunk kell a mondanivalóján…

Ha van neki…

Ön pedig nehezen követhető gondolatokat fogalmaz meg szóban a hangról, a zeneszerzőséről, de dallamos művekkel ajándékozza meg közönségét.

Amiről beszéltem eddig, az mind mögötte van, az a megszerezhető tudás. Ma fontos lehet a komputer ismerete, s nekem szerencsém volt, mert 1971-től Kölnben dolgozhattam, ahol két elektronikus stúdió is volt, a legmodernebb készülékekkel. Ami az elektronika és a hangkutatás terén történt, azt én próbáltam követni, s ennek, valamint más tanulmányutaknak hatására teljesen megváltozott a hangról vallott elképzelésem: a hang egy mikrovilág, amibe bele lehet nyúlni, és sok új hangjelenséget lehet létrehozni.

„Fantázia nélkül nem lehet zenét írni."

Ezek szerint vannak klasszikus módon, és vannak elektronikusan komponált művei?

Igen. Én készítettem az első elektronikus lemezt, a Live electronicot, ahogy az első computermusic Cd-t is.

Ilyenkor számítógép előtt ül, azzal dolgozik, és az ott megírt mű kerül lemezre?

Igen. Tavaly például egy olyan sorozatot írtam, amihez megvettem és megtanultam a legújabb Logic Pro 9 programot. Teljesen egyedül készítettem el a 12 darabos Computer Mikrokozmoszt. Érdekes, hogy sokak szerint a komputerzeném úgy hangzik, mintha klasszikus hangszerekre írtam volna. És ez igaz is, mert minden az alkotó kezében van. Én a saját dallamaimat, saját harmóniáimat programozom, a saját ritmusfantáziámmal dolgozom. A komputer olyan, mint egy hangszer, csak épp a szimfonikus zenekarban nem létezik.

A közönség ezeket a műveit csak CD-n hallhatja, a Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi c. mesére írt szimfonikus költeményét viszont a BDZ-től hallhatjuk októberben.

Pár sorban leírtam a műről a tudnivalókat, amit át is adok önnek. {*Lásd keretes írásunkat – Szerk.*} Kiegészítésként annyit, hogy a két unokámnak sokat meséltem, és ez a mese különösen megragadta a fantáziámat. A művet Liszt Ferencnek ajánlottam születésének 200. évfordulójára. Egyébként ajánlottam már művet Bartóknak, Kodálynak, Erkelnek is.

HÁTTÉR

DUBROVAY LÁSZLÓ - zeneszerző, tanár

Budapesten született 1943. március 23-án, jelenleg is itt él. 2011-től a Magyar Művészeti Akadémia Zeneművészeti Tagozatának rendes tagja, 2012-től a Zeneművészeti Tagozat vezetője. Dubrovay kísérletező és felfedező típus, aki a hangszerek új kombinációjára és megszólaltatásának kidolgozására egyaránt fogékony.

Életútja

Négyéves korában kezdett a zongorával ismerkedni édesapja zongoraóráin.

A Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskolában már zeneszerzés szakra járt, amit a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán folytatott. Kitűnő eredményű diplomáját 1966-ban kapta meg.

Zeneszerzést Vaszy Viktortól, Szelényi Istvántól, Szabó Ferenctől és Vincze Imrétől tanult.

1966 - 71: tanár a Színház- és Filmművészeti Főiskolán

1971-1972: a Hamburgische Staatsoper korrepetitora

Tanulmányait 1972-től 1974-ig Kölnben, Karlheinz Stockhausennél és Hans-Ulrich Humpertnél folytatta, ahol a XX. sz. legmodernebb hangkutatási eredményeit és a különféle komponálási technikákat sajátította el. Megismerkedett az elektronikus zenével is, mely a későbbiekben zeneszerzői tevékenysége jelentős területévé vált, ahogy az új, először általa kifejlesztett zenei technikák is.

1974/75-ben a Westdeutscher Rundfunk elektronikus stúdiójában dolgozott.

1976-tól 2012-ig a LFZF zeneelmélet tanszakán tanított.

1985-ben Berlinbe hívták a Berliner Künstlerprogram vendégeként, később több külföldi elektronikus stúdióban dolgozott.

Művei

Több mint 200 művet komponált: operát, táncjátékot, zenekari, kamara-, szóló-, fúvószenekari, kórus-, elektronikus és komputerzenei darabokat.

Díjai

Erkel Ferenc-díj (1985), Magyar Rádió Kritikusok Díja (1987), A Magyar Rádió Nívódíja (1995), Bartók Béla – Pásztory Ditta-díj (1996), Érdemes Művész (1998), Magyar Művészetért-díj (2001), Kossuth-díj (2013).

Nemzetközi zeneszerző versenyen nyert díjai: Szczecin (1973), Trieszt (1974), Linz (1992), Budapest (1997).

Dohnányinak?
Neki még nem, talán mert nem volt konkrét alkalom rá. Tehát a Tündérszép Ilonára az unokák és a Liszt-évforduló inspirált. Az évfordulón azonban nem mutatatták be, ami nem baj: a művet meg kell írni, aztán majd lesz, aki előveszi. Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi története egy komplex mese, melyben Illyés Gyula feldolgozására támaszkodtam, a dramaturgiai célom az volt, hogy a mesének minél többoldalú és minél többféle arca megjelenjék.

Tehát felismerjük Tündérszép Ilonát, Árgyélus királyfit?
Hogyne! A szerelemi jelenet, Árgyélus erőmerítése, nekiindulása, a beteljesült boldogság – mind szépen követhető. A mű kb. 22-24 perces, de sok olyan hangszín-kombináció szólal meg benne, ami zenekar esetében nagyon érdekes. A zenekar tulajdonképpen a leggazdagabb hangszer. Szeretem az ütősöket, a vonósok különböző játéklehetőségeit, a fa- és rézfúvósokat, és olyan mesét választottam, ahol ezeket a hangszín-kombinációkat tudom használni. Cél, hogy színes legyen, a közönség ne unatkozzék. Annál borzasztóbb nincs, mint amikor lassú, hosszú, unalmas darabokat írnak a kortárs szerzők, amelyekkel elűzik a közönséget. Ahová a XX. sz-i zeneszerzés jutott, az egy csőd. Létre kell hozni egy új zenei nyelvet, ami a régi fizikai törvények továbbgondolásával és a harmóniáknak a gazdagabbá tételével, de ugyanazon feszültségrelációkat megtartva egy új, esztétikus rendszerben működik. Szép harmóniákból áll, amihez aztán lehet dallamot írni. Vagyis vissza kell térni a harmóniához, a dallamhoz, a ritmushoz, a dinamikához, a sokféle hangszínhez, a zenei paraméterek kiegyensúlyozottságához.

Tehát Ön a közönségnek komponál, nem a saját örömére.
Sokat járok koncertre, és figyelem a közönséget, hogy mi hogyan hat, milyenek a reakcióik.

Jó ezt hallani, hiszen lassan elveszítjük a kapcsolatot a kortárs művészekkel, akik között néhányan ki is mondják, hogy számunkra a közönség nem fontos.

„A zenekar a leggazdagabb hangszer."

Ha nekik a közönség nem fontos, abba kellene hagyniuk a zeneszerzést. Vagy alkossanak maguknak! De ne terjesszék a közönség elé műveiket, mert azzal csak ártanak! A közönség a kortárs zenére is szívesen elmegy, ha jó műveket olyan kitűnő magyarázattal hallhat, mint Gáboré. Láttam, hogy a műveket mennyire élvezte a hallgatósága.
Véletlen volt amúgy egymásra találásunk Gáborral, mert nem tudtam előre, hogy a III. zongoraversenyemet műsorra tűzte Fülei Balázzsal. De amikor szólt a tervezett koncertről, és alkalmam nyílt a zenekarral dolgozni, olyan jó érzés volt látni, hogy milyen felkészülten, odafigyeléssel és szeretettel dolgoznak együtt is, a szólistával is.

Ön tanár is, valamint a Magyar Művészeti Akadémia Zenetagozatának vezetője. Miért fontosak ezek a területek önnek?
A zeneelmélet oktatása azért volt fontos számomra, mert az egész zenetörténetet végigelemeztem, s ez vezetett azokhoz a konzekvenciákhoz, melyekre az új zenei nyelvet építeni tudtam. A művészeti akadémiai munkát pedig azért vállaltam el, mert úgy gondolom, ha tudok segíteni a magyar zenei élet alakításában, jobbításában, akkor meg kell tennem. Legutóbb épp az ifjúság zenei nevelésének érdekében hirdettünk pályázatot, ami azért fontos, mert lassan elfogy a közönség. Fantasztikus koncerttermek épültek, melyek esténként többezer nézőre várnak, miközben az elmúlt 24 évben a zenei nevelés igen mélyre zuhant. Ezen próbálunk például az iskolákba vitt klasszikus zenei rendezvényekkel segíteni, hogy megszerettessük a gyerekekkel az értékes zenét, hogy műveltebb, gondolkodó, boldogabb emberekké váljanak.

Közönségünk 2014. október 18-án 19.30 órakor hallhatja Dubrovay László Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi c. szimfonikus költeményét A szerelem arcai (volt Zene plusz) bérlet keretében a Művészetek Palotája Bartók Béla Nemzeti Hangversenytermében. Az Egzotikus c. műsorban felhangzik még: Bernstein: West Side Story szvit, Bartók Béla Csodálatos mandarin c. táncjáték. Közreműködik: Bozsik Yvette Társulata. Vezényel: Hollerung Gábor.

Szimfonikus felfedezések

A november 16-ai koncertünk „további szereplői”

Szöveg: Kurta Klaudia

A saját ujját módszeresen megbénító és ezzel zongoravirtuóz karrierjének sajnálatos véget vető Robert Schumann (1810-1856), felesége, a híres zongoraművésznő Clara (Wieck) Schumann noszogatására írta meg élete egyetlen zongoraversenyét, melyet egy egy tételes koncertfantáziából bővített három tételesre 1845-ben. Az a-moll zongoraverseny szerelmüknek is örök emléket állít, mivel a bevezető tételben oboán felcsendülő téma első négy hangja C H A A, melyet a Chiara szó betűinek vélnek, ami olaszul Clarát jelent. A Chiara-téma átszövi az egész romantikus művet, összefogja azt az érzelmi kalandozást, melybe Schumann ringatja a hallgatót, kezdve az első tétel elbeszélés-jellegű szövevényétől, a második tétel párbeszédén át a zongora és a zenekar között, melybe időnként belekérdez a cselló, a harmadik tétel diadalmas táncos révületéig.

Anton Webern (1883-1945) Op. 1-es Passacaglia-ját 1908-ban írta diplomaosztójára, Arnold Schönbergnél töltött zenei tanulmányai lezárásaként. A műben a késő romantika, különösen Richard Strauss, illetve Schönberg mellett Brahms hatása is érződik. Mindezek egy 17. századi barokk variációs formában, melyet Bachnál is megtalálhatunk, de itt a kifinomult, modern hangszerelés a mahleri kristálytisztaságot idézi, szemben a brahmsi sűrűséggel. Az ekkor 24 éves Webern, édesanyja elvesztése feletti bánatát fejezi ki ezzel a kompozíciójával, melyben kötött basszus felett kiviruló variációs sorozat jelenik meg. Ez a fúziós alkotás viszonylag rövid, szerényen bánik az anyagokkal és a dinamikával, aktívan használja a csendet, lelkiismeretesen helyez el minden hangot igazán különleges élményt adva ezáltal a hallgatónak.

A koncert második felében Brahms – Schönberg g-moll zongoranégyesének zenekari átirata hangzik el. Arnold Schönberg (1874-1951) egyik legnagyobb példaképe Johannes Brahms volt. Amikor e mű keletkezéséről kérdezték, miért pont ehhez készített zenekari átiratot, és mi volt a célja az átdolgozással, *a Schönberg így nyilatkozott: „Okaim: 1. Szeretem a darabot. 2. Ritkán játsszák. 3.Ha játsszák, mindig rosszul, mert minél jobb a zongorista, annál hangosabb, és elnyomja a vonósokat. Egyszer már szerettem volna mindent hallani, és ez sikerült. Céljaim: 1. Szigorúan megmaradni Brahms stílusánál és csak addig elmenni, ameddig ő maga is elment volna, ha élne. 2. Szigorúan betartani a Brahms által követett szabályokat…”* A magyaros fináléjú, 1937-ben keletkezett művet Schönberg tréfásan „Brahms Ötödikjének” is emlegette.

HÁTTÉR
TÜNDÉRSZÉP ILONA ÉS ÁRGYÉLUS KIRÁLYFI

Dubrovay László így foglalta össze saját művének lényegét:

A zenekarra írt szimfonikus költeményt 2008-ban komponáltam Liszt Ferenc születésének 200. évfordulójára (2011). A liszti szimfonikus költemény műfaját tekintettem mintának. A népmesét Illyés Gyula feldolgozása alapján építettem zenei kompozícióba a cselekmény fő eseményeinek ábrázolásával.

Az 1. rész a mese varázslatos atmoszférájával kezdődik, majd az égig érő arany almafa és a hollók titkát megfejtő Árgyélus királyfi jelenete következik.
A 2. részben az elfogott hollóvezér, azaz Tündérszép Ilona és Árgyélus szerelme bontakozik ki. A Vénbanya mesterkedése eredményeként (levágja az alvó Tündérszép Ilona egy arany hajfürtjét) Tündérszép Ilona hollóként elrepül.
A 3. rész Árgyélus királyfi szomorúságát mutatja be. Megérik elhatározása, hogy megkeresi kedvesét.
A 4. részben elindul Tündérszép Ilona megkeresésére.
Az 5. részben Árgyélus királyfi találkozik a 3 ördöggel, kiknek civakodását kihasználva, ravaszsággal megszerzi a varázsostort, amelynek segítségével eljut kedveséhez.
A 6. részben egymásra talál a két szerelmes. Árgyélus királyfi háromszori sípolással elaltatja a Vénbanyát, majd háromszori csókjával megszabadítja Tündérszép Ilonát a Varázsló hatalma alól, és így semmi akadálya nincs boldogságuknak. „Ásó, kapa, nagyharang.”
A 7. rész a mesemiliővel keretezi és zárja a kompozíciót.

A mű a liszti több tételt egy tételbe sűrítő formai megoldást követi.

A palóc Rózsa-kertből az Oscar-díjig

A számos magyar zeneművész közül, aki századunk húszas-harmincas éveiben hagyta el szülőföldjét, minden bizonnyal Rózsa Miklós vívta ki magának a legnagyobb elismerést szerte az egész világon.

Szöveg: Molnárné Csöpi

Rózsa Miklós 1907. április 18-án született Budapesten. Zenei tehetségét zongorista édesanyjától örökölte, aki a budapesti Zeneakadémián tanult Liszt Ferenctől, de a kiegyensúlyozott családi élet érdekében lemondott a zenei karrier lehetőségéről. A zene iránti szeretetét azonban átadta fiának. Miklós, a kézenfekvőnek tekinthető zongorázás helyett inkább hegedülni kezdett, Berkovits Lajos irányításával. Később brácsán is képezte magát. A kis nyolcéves Miklóst csodagyerekként mutatták be. A zeneszerzés, amit igen fiatalon magánszorgalomból, könyvekből kezdett tanulni, különösen érdekelte. Ebben az időben már nyilvánosan szerepelt és komponált.

HOSSZÚ ÚT LIPCSÉIG

Édesanyja tehetséges zongorajátékán túl a palócföldi emberek piactéri muzsikája és tánczenéje jelentette az első meghatározó és sorsdöntő zenei élményeket Rózsa Miklós számára. A visszaemlékezéseiben leírt nagylóci nyarak, a barangolások a határban aratás és szüret vagy épp más mezei munkák idején, a pajtásaival való játék, a késő esti szerenádok a helybéli muzsikusokkal a szép lányok ablakai alatt; mind-mind hatással voltak rá élete utolsó pillanatáig. Szülei szépen gondozott birtokát a helybéliek egyszerűen Rózsa-kertnek nevezték. Sajnos ma már nem látható ez a birtok, hisz Rózsáék eladták.

A zenei indíttatás ellenére Rózsa édesapja ragaszkodott ahhoz, hogy fia „rendes" szakmát tanuljon, ezért olyan reálgimnáziumba íratta, ahol csak szabadidejében nyílt lehetősége a zenélésre. Talán épp ezért már gimnazistaként különösen nagy gonddal igyekezett híveket toborozni az akkor még szokatlan, de elementárisan magyar és eredeti zenéket szerző Kodálynak és Bartóknak, akiknek szenvedélyes híve volt. A gimnáziumi évei alatt sem mondott le az aktív zenélésről: a fiatal tehetségek iskolájában a Liszt Ferenc Társaság elnökeként gondoskodott róla, hogy a muzsikálás mindig fontos része maradhasson életének.

1925-ben a Lipcsei Egyetemen beiratkozott kémia szakra, mivel édesapja továbbra is ellenezte a zenetanulást. A zene iránti szenvedélye azonban annyira fokozódott, hogy végül sikerült meggyőznie édesapját, aki mégis támogatni kezdte zenei ambícióit, főleg miután egy tanár írt neki fia csodálatos művészi tehetségéről. Így 1926-ban megkezdhette zeneszerzési tanulmányait a Lipcsei Conservatoriumban, ahol már zeneszerzést és tanulhatott. Számos sikert aratott műveivel és hangszerjátékával az ottani zeneakadémián. Felfigyeltek rá a legkiválóbb professzorok, s hamarosan koncerttermekben játszották műveit. Így történhetett meg, hogy nemsokára az a kottakiadó, a Breitkopf & Härtel kért tőle

darabokat, amelynek díszes címlapjait már gimnazistaként csodálta. Még egyetemi évei alatt, 1927-ben publikálták is első koncertműveit, haláláig pedig közel 50 másik darabját is piacra dobta ugyanez a kiadó.
Rózsa 1929-ben fejezte be az egyetemet cum laude minősítéssel, ugyanekkor írta meg a korai népdalgyűjtései által inspirált, Észak-magyarországi parasztdalok és táncok (op.5) című művét. A népdalgyűjtés mellett az első koncertműve is hamarosan megszületett, Rózsa a Trianont megéneklő Magyar alkony című Ady-költeményből fuvolára, oboára és csellóra írt egy darabot.
Tanulmányainak befejezése után a Palócföldön járt népdalgyűjtő úton. Erről később így nyilatkozott: *„Sosem voltam módszeres népdalgyűjtő, mint Kodály, vagy Bartók. Fonográfom sem volt, egy kis fekete noteszbe írtam le, ha valami megtetszett. Amatőr folkloristának tartom magam. Népdalgyűjteményemben (ami azóta sajnos elveszett) szűkebb hazám, Rimócz, Hollókő palóc dallamait jegyeztem fel, hogy majd egyszer a Poloveci táncok mintájára megírjam a magam Palóc táncait. Csak a zene érdekelt, amelyet nagyon kifejezőnek és lenyűgözően ritmikusnak találtam. Néha együtt hegedültem a cigányokkal, sőt szórakozásból egyszer velük együtt adtam szerenádot egy falusi lánynak…”*

EURÓPAI HÓDÍTÁSOK

1931-ben Párizsban mutatták be néhány művét, ezután a hangversenytermek részére írt zenéje egész Európában kezdett elterjedni. Még a filmzeneírói karrier előtt Rózsa számos, Nyugat-Európában is sikert arató, magyar tematikájú művet komponált. Olyan darabok fémjelzik ezt a korszakot, mint a Magyar szerenád (op. 10), melyet Dohnányi Ernő mutatott be Budapesten, s amellyel Rózsa Miklós neve Magyarországon is ismertté vált. A Téma, Variációk és Finálé (op. 13) című darabját olyan karmesterek tartották repertoárjukon, mint Münch, Böhm, Walter, Solti, Ormandy és Bernstein. Egyik alkalommal Bruno Walter betegsége miatt Leonard Bernstein vezényelte próba nélkül a számára ismeretlen darabot rádiós egyenes adásban, kitörő sikerrel. A szerző később úgy nyilatkozott, hogy soha ilyen briliáns előadásban nem hallotta ezt a darabját.

1932-ben az egyre erősödő nemzetiszocializmus miatt végleg elhagyta az országot. Párizsba költözött, ahol a maga alkotta Nic Tomay álnéven sanzonok és kabarészámok megírásával kereste kenyerét. Általa megzenésített dalokat énekeltek a mozikban, a vetítések közti szünetekben. 50 különböző kürtjelet is írt a Pathé cég híradójának felvezetésére.
Párizsban ismerkedett meg Arthur Honegger filmzenéivel, amik igen nagy hatással voltak rá. Rózsa hamarosan fel is kereste a híres mestert. Miután a zeneszerző felvetette neki, hogy ő is írhatna filmzenét, komolyan kezdett foglalkozni a gondolattal. Találkozásukból életre szóló barátság lett.
1935-ben Londonba költözött, mivel ott a filmipar több munkalehetőséget kínált. Közben karmesterséget is tanult és – ekkor már saját néven – magyar néptáncokra alapozott ballett-zenét is írt Hungária címen. Ebben a műben több magyar népdalt és táncdallamot dolgozott fel. A darabot két évig játszották a Duke of York Színházban. A darab zenéjére felfigyelt Jacques Feyder filmrendező, aki felkérte Rózsát a Páncélnélküli lovag zenéjének megírására 1937-ben. Ezt a filmet a rendező már Korda Sándornak készítette. És ezzel elkezdődött Rózsa filmes karrierje, melynek kapcsán az alábbi nyilatkozatot érdemes idéznünk tőle: *„Az első és legfontosabb dolog a filmes szakmában egy komoly zeneszerző számára az, hogy megtanuljon stopperórával komponálni.”*
Korda Sándor rövidesen szerződtette őt a London Film Productions Ltd. nevű cégéhez. Rózsa Miklós A bagdadi tolvaj (Thief of Bagdad) zenéjével tört be a filmiparba. A II. világháború kitörése, valamint anyagi okok miatt Korda úgy döntött, hogy az Egyesült Államokban fejezi be a film készítését. Így került Rózsa Amerikába. A film zenéje pedig Oszkár-díj jelölést kapott.

AMERIKA – VILÁGSIKER

Rózsa egy hónapra ment Amerikába, de végül élete végéig ott maradt. 1943-ban vette feleségül – egy filmgyári ismeretség nyomán – a szép Margaret Finlasont. Két gyermekük született: 1945-ben lányuk, Juliet, 1946-ban fiuk, Nicholas.
Miután 1938-ban megkomponálta a Három magyar vázlat (op. 14) című művét, évekig a filmzene-írás uralta életét. A filmigazgatók és a producerek alapvetően mindenben támogatták. Hitchcock Bűvölet c. filmjének zenéjéért pedig megkapta az első Oszkárt. 1947-ben az A Double Life (Kettős élet) című George Cukor-film zenéjéért ismét Oscar-díjjal jutalmazták. Hírneve, mint találékony, sokoldalú és mély lelkületű zeneszerző, egyre nőtt. A Metro-Goldwyn-Mayer (MGM) stúdió hosszasan kérlelte Rózsát, míg 1948-ban sikerült egy többéves szerződést aláíratni vele. A szerződést Rózsa csak úgy fogadta el, hogy a stúdió beleegyezett – Hollywoodban addig soha nem hallott – kikötéseibe. Ezek

John Williams-szel és Andre Previn-nel

szerint rajta kívül senki más nem írhatott éppen aktuális zenéjéhez egyetlen hangjegyet sem, sőt senki sem követelhette tőle, hogy a film készítése közben átírja azt. (Ami egyébként gyakori, bevett szokás volt már akkor is Hollywoodban.) Engedélyt kapott arra, hogy kizárólag otthon dolgozzon, és stúdióba csak a legszükségesebb munkálatokra vonuljon be. Az MGM-nek tudomásul kellett vennie tanári elkötelezettségét is a Dél-Kaliforniai Egyetem zeneszerző hallgatói iránt. 1950-től évente három hónap fizetés nélküli szabadságot kért, hogy a hangversenytermek részére is tudjon komponálni.

A tizenöt MGM-év alatt írt epikus, történelmi-bibliai ihletésű zenéi alkotják legjelentősebb zenei korszakát. Az 1951-es Quo Vadis? római korra jellemző hangzásvilágát 1952-ben az Ivanhoe-hoz írt zenéje követi. A csendes líraiság éppoly jellemző e filmek zenéjére, mint az igazi nagy csatajelenetekhez komponált energikus tételek. Rózsa Miklós beleegyezésére 1994-ben az Intrada lemezkiadó cég ismét megjelentette a két film filmzenéjét. Ez volt az utolsó lemezkiadása.

1959-ben megalkotta minden idők egyik legmonumentálisabb kalandzenéjét, a Ben Hurt, melyet 1960-ban a harmadik Oscar-díjjal ismertek el. Ezzel gyakorlatilag a halhatatlan zeneszerzők társaságába emelkedett. Így addigi 13 Oscar-jelöléséből összesen három díjat kapott.

Ezen kívül pályafutása során megkapta a londoni filmkritikusok díját 1959-ben, 1961-ben egy Grammy-jelölést. Az 1961-es El Cid lehetőséget nyújtott Rózsa számára, hogy egy kicsit elmélyedjen a tizenkettedik századi spanyol folklór világában, és saját epikus zenei világát a gyűjtéséből származó motívumokkal elegyítse, sokak szerint élete legcsodálatosabb főtémáját megkomponálva ezzel. Maga a zeneszerző ezt a művét tartotta utolsó jelentős produkciójának, s valóban: az addigi termékeny időszak után évek teltek el egy-egy újabb filmzene megírásáig.

A FILMZENÉN TÚL

De a díjak továbbra is „potyogtak”. Kapott két Golden Globe-jelölést (1953 és ’62), és még 1962-ben egy Laurel-díjat az El Cid zenéjéért, egy Cesar-díjat Franciaországban 1978-ban, továbbá két alkalommal az amerikai Sci-Fi Filmakadémia zenei díját.

1974-ben, 43 év után visszatért Magyarországra, hogy életművéből Budapesten koncertet adjon. Talán Rózsa az egyetlen zeneszerző, aki az 1956-os magyar szabadságharcról megemlékezett; Szimfonikus hangverseny-ének című művében, annak hősi jellegű nyitányával. Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az őt ismertté tevő filmzenéken kívül komoly szimfonikus zenei műveket is komponált *(Vonósnégyes op.22, Hegedűverseny op. 24, Zongoraverseny op.31.)*

1982-ben agyvérzést kapott, ami véget vetett filmzeneszerzői karrierjének. Ebben az évben adta ki önéletrajzát Kettős élet címmel.

Ettől kezdve nem írt zenét szimfonikus zenekarok részére, de továbbra is sikeres maradt kíséret nélküli hangszerekre írt zenéjével. Visszatért zenei eredetéhez, a magyar népzenéhez, amelyről halála előtt néhány évvel így nyilatkozott:*„Ott kezdődött a zeném, és minden valószínűség szerint ott is végződik.”*

A nyilvánosságtól visszavonultan élt, s alkotott, ám 1988-ban már látása is annyira megromlott, hogy a kottaírást is kénytelen volt feladni. Fantasztikus életművét hátrahagyva, 1995. július 27-én hunyt el Los Angelesben.

LEGISMERTEBB RÓZSA-FILMZENÉK

A páncél nélküli lovag – Knight without Armour, 1936, GB, r: Jacques Feyder

A bagdadi tolvaj – Thief of Bagdad, 1940, GB, r: Ludwig Berger, Tim Whelan, Michael Powell

A dzsungel könyve – The Jungle Book, 1942, GB r: Korda Zoltán

Lenni vagy nem lenni – To Be Or Not To Be, 1942, USA, r: Ernst Lubitsch

Öt lépés Kairó felé – Five Graves to Cairo, 1943, USA, r: Billy Wilder

Elbűvölve – Spellbound, 1945, USA, r: Alfred Hitchcock

Bovaryné – Madame Bovary, 1949, USA, r: Vincente Minnelli

Quo vadis?, 1951, USA, r: Mervyn LeRoy

Julius Caesar, 1953, USA, r: Joseph L Mankiewicz

Holdvilág – Moonfleet, 1954, USA, r: Fritz Lang

Ben–Hur, 1959, USA r: William Wyler

Királyok Királya – King of Kings, 1961, USA, r: Nicholas Ray

El Cid, 1961, USA, r: Anthony Mann

Sherlock Holmes magánélete – The Private Life Sherlock Holmes, 1970, GB, r: Billy Wilder

Újkori históriás ének

A Budapest Music Centerben új bérletsorozatot indít zenekarunk, Classical Discoveries címmel. Első koncertünk vendége Mandel Róbert, aki elsősorban tekerőlant művész és hangszertörténész, de rengeteg egyéb ügy, fogalom, történés kapcsolható a nevéhez.

Szöveg: Petró Margit

A híres zeneművész hangszerkészítőként és restaurátorként kezdte pályafutását. Azóta különös hangszerek történetét is kutatja, megépítette az electrotary nevű, a szintetizátorhoz hasonló hangszert, világhírű tekerőlant művésszé vált, régizenész együtteseivel járja a világot. Mindezek mellett művészeti szervező, volt a Fesztivál Szövetség elnöke, több világsikerű könyvet írt, a Magyar Érdemrend Lovagkereszt kitüntetés tulajdonosa, és interaktív zenetörténeti előadásaival meghódítja az ifjúságot is.

Hogyan került kapcsolatba a zenével és hogyan lett hangszer restaurátor?
Egész fiatal koromban kerültem kapcsolatba a zenével. Nagyapám, Nagy Károly az erdélyi Nagybányai Festőiskola tagjaként ifjú kora óta muzsikált is. Festő- és szobrászművészként a munkájához elengedhetetlen zenéhez a hegedűt választotta, amelyen nemcsak kiválóan játszott, hanem csodálatos hegedűket is készített. Érettségi előtt már a gimnáziumban elkezdtem foglalkozni a hangszerkészítéssel, majd a további tanulmányaim előtt beiratkoztam a Budapesti Hangszerkészítő iskolába, ahol húros hangszerek készítésével ismerkedtem. 1977-ben letettem a hangszerész vizsgát, és egy fantasztikus ösztöndíjjal Nyugat-Németországba, Nürnbergbe mehettem a hangszer restaurátor szakmát is kitanulni. Amikor véget ért a képzés Németországban, a jó céhes legények mintájára bejártam a fél világot, hogy a legérdekesebb hangszergyűjteményeket meglátogassam. Párizsban és New Yorkban még időzhettem is gyakornokként, amely időszaknak minden perce aranyat ért. Igaz, mire évek múltán hazakerültem, a budapesti Zenetudományi Intézet ígérete ellenére sem tudott megfelelő állást biztosítani számomra, mert a restaurátor műhelyre szánt pénzből az elvtársak inkább büfét csináltak... Így kezdődött a zenei karrierem, hiszen nem volt nehéz választani, hogy maradok-e munkanélküli restaurátor, vagy járom a világot hangszereimmel.

Miért választotta hangszeréül éppen a tekerőlantot?
Vonzott a popzene is, sőt már akkor az alternatívabb zenei együttesek, a Jethro Tull vagy a King Crimson érdekelt, de volt bennem egy kiugrási vágy is. Akkortájt klasszikus gitárt tanultam a zeneiskolában 8 éven át, de valahogy nem éreztem azt, hogy abban én kiugró lehetnék. Jött egy véletlen találkozás a tekerőlanttal Németországban… Csoda, vagy talán természetes? Megálmodtam a tekerőlant egy számomra használható verzióját, és nagyapámmal – rosszallása ellenére is – megcsináltattam. 16 éves voltam. Jó döntés volt, mert akkoriban az egész földkerekségen jó, ha 50 játékos létezett. Én minden bizonnyal az első 20-25 neves játékos közé kerülhettem alig húsz évesen.

Ön a hangszerek kutatásával, történetével, azaz organológiával is foglalkozik. Tulajdonképpen mit foglal magába ez az általános

hangszerismereti tudomány?
Hihetetlen nagy terület az organológia, amelyet évszázadok óta hanyagolnak. A zene egy olyan háromlábú szék, amelynek az egyik lába maga a zene, a másik a zeneszerzők és zenészek, míg a harmadik a hangszerek világa. Ha azzal nem foglalkozunk, felborul ez a kis székecske… Azt gondolom, még három életre való munka lenne, ha az elmúlt 600 év hangszereinek történetét valaki rendesen tanulmányozhatná. Az én munkám egy aprócska szelet, de fontos szelet. Engem a hangszertalálmányok izgattak és izgatnak, olyanok, amelyek nagy részben meg se valósultak, de feltalálóik egy egész életet áldoztak kifejlesztésükre. Sajnos sokszor egyetlen szó is elég volt, hogy feledésbe merüljön egy-egy új hangszer, míg más instrumentumok szerencsésen tovább éltek és élnek máig.

Önnek is van saját hangszertalálmánya, az electrotary. Milyen hangszert képzeljünk el?
Az electrotary nevű hangszer készítéséről nehéz beszélni. Tulajdonképpen ez egy elektronikus tekerőlant, amely a legérdekesebb hangszercsoda számomra. Az analóg hangszedőkkel erősített húrok hangja azonos időben keveredik az elektronikusan képzett és átalakított hangokkal. Ebből lett egy olyan egyedi, soha korábban nem hallott hangzás, amellyel méltán nagy sikert arathattunk a hangszer elektronikus fejlesztőjével, Thurnay Bencével együtt. A hangszer a "Strangest hurdy gurdies" (A legfurcsább tekerőlantok) elnevezésű, különleges nemzetközi világversenyen a második helyet szerezte meg, az általam formatervezett külsővel. Az azon a versenyen szereplő hangszer már egy múzeumi darab, így koncerten nem fogom többé megszólaltatni.

Eddig hány hangszert készített és restaurált?
Közel 65 hangszert készítettem, főként tekerőlantokat, de rebec-et *(körte- és mandulaformájú, domború hátú vonós hangszert - Szerk.)*, fidulákat *(a középkori Európa vonós hangszereinek általános elnevezése - Szerk.)*, guiterne-ket *(késő középkori húros hangszer, kis pengetős lantféle - Szerk.)*, citole-t *(középkori húros, pengetős hangszer, a fidulával rokon lantféle - Szerk.)*, psalterium-ot is *(a középkortól kezdve sokhúrú keret- vagy lapciterák elnevezése - Szerk.)*. A restaurálással más a helyzet, mert csak Nürnbergben, majd később a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetében foglalkoztam régi, eredeti hangszerekkel. Tanulmányként azonban nagyon hasznos volt a restaurálás is.

Mennyire igényli a közönség ma a historikus művek eredeti autentikus hangszereken történő megszólaltatását?
Ma mindenre van közönség, és pláne mindenre van szükség. A kérdés most már csak az, hogy jól csinálom-e.

Mi a tapasztalata, hogyan járul hozzá a régi zene ismeretéhez, megkedveléséhez az interaktív koncertsorozat?
Az ifjúság számára kitalált sorozatom elképesztően sokat segít a régizene megszeretésében, megismerésében. A zene játékosan, mi több, tréfásan megtanulva örök élmény. Immár vannak olyan fiatal tanárok és tanárnők, akik 20 éve hallották az előadásomat, és nem kis mértékben miattam is döntöttek a zenepedagógusi pálya mellett. Van számos olyan ismerősöm Ausztriában és Németországban is, akik szintén a mi egykori koncertjeinken szerették meg a historikus zenét.

Milyen figyelmet kap a mai oktatásban a régi zene?
Nagyon komolyan foglalkoznak a régizene oktatásával Európa nálunk fejlettebb vidékein. Svájcban, Ausztriában, Németországban vagy akár Hollandiában elképesztő régizenei élet van. Nálunk sajnos csak néhány öreg mohikán tanítja ezt a fajta zenét, és sajnos elég alacsony színvonalon…

Önnek már volt zenei ritkaságokat bemutató sorozata, a Művészetek Palotájában. A zenekarunkkal közös koncert ennek a folytatása?
Sajnos a MÜPA sorozatom egyelőre szünetel. Így rövidesen Ausztriában folytatom, ahol immár fél éve az egyik igen neves zenei szervezet alelnökeként élek és dolgozom. De szerencsére itthon is folytatódhat a „Hangszercsodák" című előadásom, Hollerung Gábor jóvoltából. Igen nagyra tartom Gábor, gyerekkori barátom törekvését, amelynek keretein belül igyekszik a zenekedvelők számára ritkaságokat bemutatni. Az én ötletem nyomán a Dohnányi zenekar BMC-ben induló új sorozatának októberi koncertjén én is a meghívott előadók között leszek.

NÉVJEGY: MANDEL RÓBERT
foglalkozása: tekerőlant művész, restaurátor, organológus, író és álmodozó
kedvenc zenei kora: a reneszánsz és a romantika
kurzusai: évente 3-4 alkalommal tart organológiai kurzust Magyarországon és Ausztriában
tisztsége: az osztrák GENEAMUS kortárs- és régizenei eseményekkel foglalkozó szervezet alelnöke
a legsikeresebb általa elindított fesztivál: WOMUFE (Világzenei Fesztivál)
legfontosabb számára: a szeretet
büszkesége: a fia
hobbija: a munkája

Ön több hazai fesztiválnak volt alapítója, igazgatója. Például a World Music Fesztiválnak, a Budaörs Fesztiválnak, a Közép-Magyarországi Régió Európai Uniós Fesztiválnak. Mi volt az oka, hogy egykor a fesztiválszervezés feladatait is magára vállalta

A szervezés először egyfajta kénytelenség volt, ugyanis Magyarországon nem akadt egyetlen olyan megfelelő ember annak idején se, aki a koncertjeinket megszervezte volna, így megpróbáltam magam csinálni. Ezt amúgy a kommunista politika tiltotta, de miután egyértelművé vált, hogy ezt a műfajt összességében én ismertem a legjobban, 1987-ben kineveztek az egykori Interkoncert osztályvezetőjévé. Attól kezdve a rendszerváltásig hozzám tartoztak a historikus zenét játszó együttesek. Ma ez lehetetlen lenne, mert egy jól fizető poszt esetében ma Magyarországon sajnos már nem a tudás számít.

Mikor és hol láthatjuk, hallhatjuk együtteseit, a Mandel Quartetet és a Magyar Reneszánsz Együttest?

Egyértelműen a külföldi fesztiválokat céloztam meg. Idén számos rangos fesztiválon játszunk, csak néhány kiemelve: a Csikszeredai Régizene Fesztiválon, vagy a világhírű észak-lengyel Bydgoszcz Early Music Festivalon. Nemrég Stockholmban muzsikáltunk az ottani nagyszabású régizenei fesztiválon, míg gyakran lépek fel új otthonomban, Ausztriában is.

Mivel foglalkozik mostanában, hogyan él? És miért nem láthatjuk többet a hazai művészeti életben?

Az életem legnagyobb részét ma újra az utazás tölti ki. Egyik vonatról a másikra, repülőtérről szállodákba, próbahelyekre utazom, sokszor csak megbeszélésekre. Nehéz ezt újra megszokni, ugyanis 2000 táján az itthoni "békeidőkben" olyan sok hazai feladatom volt, hogy a korábban megszokott, de fárasztó utazgatás helyett végre itthon dolgozhattam. 2003-ban megszavaztak a Magyar Fesztiválszövetség elnökévé, amelyet pár évig tudtam csinálni, közel ezer hazai fesztivál ügye tartozott hozzám. Emellett 2004-ben az Európai Unióhoz való csatlakozás pest-megyei rendezvényeivel engem bízott meg az Európai Unió budapesti irodája egy nagyon hosszú pályáztatás után. Életem legnagyobb feladata volt, közel 500 koncert koordinálása.

2006-ban megjelent az első könyvem az "Elektrofon hangszerek" című nagyszabású munka, amelyet a Szép Magyar Könyv nagydíjjal is jutalmazott "Magyar Népi hangszerek" követett, majd megírtam a "Klasszikus és romantikus Hangszercsodák" című könyvet is, amely minden eddigi munkámnak a megkoronázása volt. A könyveim angol nyelven külön kiadásban is megjelentek, és soha nem látott gyorsasággal fogytak el. Az utóbbi két könyvem hosszú évekig Európa jelentősebb hangszermúzeumainak polcain is jelen volt, de sajnos utánnyomásra már nem volt mód.

A könyvírás számomra könyvenként plusz 1-1 dioptria a szemüvegemben, és plusz 5 kg testsúlynövekedés, amelyet minden könyvmegjelenés után le kellett dolgoznom. Nem is hinné az ember, hogy milyen megterhelő egy könyvet úgy megcsinálni, hogy ne maradjon benne hiba, hogy minden adat, kép, hivatkozás pontos legyen. Most újra kacérkodom az ötlettel, hogy amennyiben a kiadó hajlandó újra invesztálni, egy újabb hangszertörténeti könyvet írnék. A témáról még nem szeretnék nyilatkozni, nehogy úgy járjak, mint néhány éve, amikor előre elárultam a tematikát, és egy írni alig tudó szélhámos egy nevenincs kiadónál ugyanazon a címen megjelentette. Természetesen ő a papírforma szerint azonnal belebukott helyesírási hibáktól is hemzsegő fércművébe, de a könyv-szakmában az a szabály, hogy más címét nem használjuk…

Családra kevesebb idő jut, a nagyfiam gimnazista, feleségem ugyancsak művész, de ő a textilekkel foglalkozott, és mellette énekel is.

Manapság csak szakmai gondolatok kötnek le, pláne ezek lehetnek ma publikusak. Számomra értékelhetetlen, ami Magyarországon történik, talán akik előidézik ezt a megosztottságot nem is fogják fel, hogy egy különösen tehetséges nép legértékesebb embereit elüldözték, akik pedig otthon maradtak, azok közül is a jobbak szenvednek, míg a zűrzavarban a legaljáról felkavarodott avar uralkodik.....

Jómagam nem terveztem önkéntes száműzetésemet örökre, de addig nem látom értelmét bármiféle küzdelemnek, amíg 100 elküldött levélből 100-ra nem jön egyáltalán válasz, és amíg az elmúlt 40 évben letett eredményeinket az asztal alá söprik, megsemmisítik, eldugják. Egyben azonban biztos vagyol; így nem maradhatnak a dolgok, lesz még egy igazságos ország, ahol tanulnak a múlt és a jelen hibáiból.

Közönségünk 2014.október 3-án, 19.30 órakor hallgathatja meg Mandel Róbert tekerőlant és szöghegedű játékát a Budapes Music Centerben, Classical Discoveries című bérletsorozatunk „Hangszercsodák, sztárok, remekművek" című előadásán. A koncerten közreműködik még Kolonits Klára – ének. Műsoron: Brahms: Haydn-variációk, Wolfgang Amadeus Mozart: "Ein Deutscher" KV 611 , ismeretlen szerző: Menüett , Mozart: Hangversenyáriák, Csajkovszkij: Mozartiana. Vezényel: Dinyés Dániel

Mendelssohn, a 19. század Mozartja

Csodagyerek, kicsit másképp

Mendelssohn halála után 89 évvel, 1936 novemberében Sir Thomas Beecham híres angol karmester a következő tartalmú névtelen levelet kapta a lipcsei Gewandhausban tartandó koncertje előtt: „Holnap, amikor a Gewandhausban vezényel, az első sorban – mint Berlinben is – vezetőket fog látni, akik buzgón tapsolnak majd. Hogy valós képet alkothasson emez urak zenei kultúrájából, ismerjen meg egy olyan tényt, amelyről mástól talán soha nem értesülne: Néhány napja, késő éjjel, ledöntötték és eltávolították Felix Mendelssohn Bartholdy, a halhatatlan zeneköltő, a Gewandhaus örökbecsű karmesterének szobrát. Kedves Uram, szolgáljon Önnek vigaszul, hogy a fajgyűlölet e megnyilvánulásától zeneszerető németek milliói pirulnak szégyenükben." (Norman Lebrecht: A komolyzene anekdota kincse. Válogatta és fordította: Szilágy Mihály)

Szöveg: Zelinka Tamás

Mendelssohn Olaszországban meghívást kapott Dorothea von Ertmannhoz, akihez Beethoven op. 101-es zongoraszonátájának ajánlása szól. A koncerten Mendelssohn a saját művein kívül főleg Beethoventől zongorázott. A szünetben egy fiatalember szólította meg, és arra kérte, hogy játsszon valamit édesapja műveiből is. *Miért, ki volt az édesapja?* – kérdezte Mendelssohn. *Mozart* – válaszolta a fiatalember, azaz Carl Thomas Mozart. A műsor hátralévő részében Mendelssohn már csak Mozarttól játszott.

PÁRHUZAMOK

Robert Schumann, aki a zeneszerzés mellett jelentős zenekritikus is volt, egy évvel idősebb barátjáról, Felix Mendelssohn-Bartholdyról (1809-1847) azt írta, hogy *„Ő a 19. század Mozartja."* Valóban a két szerző életrajza és életműve számos hasonlóságot mutat. Mindketten rövid életűek voltak: Mozart 35, Mendelssohn 38 évet élt. Már gyermekként kiválóan zongoráztak, orgonáltak, hegedültek, vezényeltek, s ragyogó volt a zenei hallásukon kívül memóriájuk is. Klasszikus tisztasággal megfogalmazott műveik között igen sok a szonáta, szimfónia, vonósnégyes, és mindketten tiszteltték a nagy elődök közül Bachot és Händelt. Mendelssohn is szívesen írt zongorakíséretes dalokat, olyannyira, hogy ars poeticáját is egy dalban, a Heine versére született *„A dal szárnyára veszlek"* című művében fogalmazta meg. Testvére, Fanny pedig éppolyan jól zongorázott és komponált, mint Mozart nővére, Nannerl.

MÉGIS MÁS...

Ami viszont nagy különbség a két életrajzban: Mendelssohn szülei soha nem éltek vissza Félix csodagyerek voltával; hagyták gyermeknek lenni, miközben az idegen nyelvek, a rajzolás, a sport, a költészet és a filozófia iránt is érdeklődő fiúknak minden lehetőséget megadtak, hogy széles körűen műveltté váljon. A legjobb berlini tanárok (beleértve a zenetanárokat is) mellett egy saját zenekart is biztosítottak számára. Erre szükség is volt, mert Felix már 12 éves korában rendszeresen komponált, mellyel két nagy kortársára is mély benyomást tett. Az egyik az 1821-ben Berlinben tartózkodó Carl Maria von Weber, a másik pedig a költőóriás: Johann Wolfgang von Goethe volt. Felix 16 éves koráig többek között négy operát, versenyműveket, vonósszimfóniákat, kantátákat és zongoramuzsikát írt, melyeket a vasárnap délelőttönkénti házi koncerteken mutatott be. Ezeken a rendezvényeken többek között olyan neves és magas méltóságok vendégeskedtek, mint a filozófus Hegel, a költő Heine, a hegedűvirtuóz Paganini. Goethe a köztük lévő nagy korkülönbség (60 évvel volt idősebb) ellenére egyenrangú barátjának tekintette Felixet; imádta, amikor Bachot játszott neki, és azt is, amikor együtt olvasták eredeti nyelven (franciául, olaszul és angolul) a nagy írók műveit, köztük Shakespeare-t.

Ezek az élmények is hozzájárultak ahhoz, hogy 17 évesen nyitányt írt a Szentiványéji álom című tündérjátékhoz. Ez a szökellően kecses zene olyan tökéletes, és olyan hangzásbeli szépséget áraszt, melyhez hasonlót Mendelssohn később még felnőttkori alkotásaiban sem igen tudott már felülmúlni. Ezzel talán még Mozartot is megelőzte, mert bécsi példaképe 16-17-évesen még nem alkotta meg élete legnagyobb remekeit. *„Mendelssohnt korunk első muzsikusának tartom, és leveszem a kalapom a mester előtt”* – írta Schumann, évtizedekkel később Johannes Brahms pedig úgy nyilatkozott, hogy *„mindent, amit eddig komponáltam, odaadnám azért, ha én írhattam volna meg Mendelssohn Hebridák-nyitányát”.*

TOLLAL, PÁLCÁVAL

Mendelssohn írónak is színes tollú volt, úti levelei nagy értékű dokumentumok: *„… Szürkületkor meglátogattuk Mária királynő holyroodi kastélyát. Ott van még a kis szoba s az ajtónál a csigalépcső, ahol egykor a gyilkosok betörtek Rizzióhoz, kivonszolták s három szobával odébb, egy sötét sarokban véget vetettek életének. A régi kápolnának már nincs meg a teteje, fű és örökzöld verte fel, – ott az összeroskadt oltár mellett koronázták valaha Máriát Skócia királynőjévé… Ma itt minden romba dőlt, az omladékon át benéz az égbolt. Azt hiszem, ma megtaláltam itt skót szimfóniám első ütemeit.”* (Mendelssohn úti leveléből, 1829-30)

20 évesen, mintegy 100 évnyi tetszhalott állapot után Mendelssohn vezényletével újra előadták Bach Máté passióját. A karmesteri emelvényre lépve vette észre, hogy egy másik, hasonló vastagságú és borítójú partitúra került a pulpitusára. Mit volt mit tenni, fejből vezényelte el Bach hatalmas művet, de közben azért szorgalmasan lapozott, nehogy megrendítse az előadók és a közönség bizalmát. Vélhetően nemcsak a Máté passiót, de Bach akkor ismert összes művét kívülről tudta. Ezért tekintette megtiszteltetésnek, amikor 1835-ben meghívást kapott a ma is komoly zenei rangot képviselő, lipcsei Gewandhaus-koncertek vezetésére. A posztós cég tőzsdei célra is használt díszterme ettől kezdve egyre inkább a német zenei élet központja lett. Mendelssohn itt vezette be az általánosan használt műsorstruktúrát (nyitány, versenymű, szimfónia), és azt is, hogy a nagyobb művek tételei közé nem illesztett be szórakoztató zeneket. Zenekarát pálcával vezényelte, és szigorúan ragaszkodott a kottahűséghez. A Gewandhaus mellett megteremtette a lipcsei Konzervatóriumot, ahol segítőtársai között volt R. Schumann is, aki a zongorajátékosok és a zeneszerzők képzését vállalta.

LIPCSE ÉS ANGLIA

Lipcse, a könyv városa 1840-ben nagyszabású ünnepségeket rendezett a könyvnyomtatás feltalálója, Johannes Gutenberg (1400 körül-1468) tiszteletére. A városi tanácstól Mendelssohn kapott felkérést az ünnepi zene megírására. Erre az alkalomra született a Lobgesang (Dicsérő ének), amelyet a szerző vezényletével a J. S. Bach által híressé vált Tamás templomban mutattak be Carl Maria von Weber Jubel Ouvertürje és Händel Te Deuma között. Szövegét Mendelssohn a Szentírásból, legnagyobbrészt a Zsoltárok Könyvéből válogatta. A művet II. szimfóniaként is említik, mert három zenekari szimfóniatétel vezeti be a nagyméretű, kórusra, szólistákra és zenekarra komponált kantátát. Lipcsei sikereinek köszönhetően 1841-től már a Berlini Művészeti Akadémia koncertjein is ő vezényelt, de zenei fesztiválok szervezésében is jeleskedett (Köln, Düsseldorf, Schwerin és Birmingham).

Mendelssohn ifjúkoráról kezdve sokat utazott, de az európai országok közül Anglia volt a szíve csücske. Amikor 1841-ben Viktória angol királynőnél hangversenyezett, a műsor utáni baráti beszélgetés témája a gyermeknevelésre terelődött: mindketten gyakorló szülők voltak. A kapcsolat intim jellegét mutatja, hogy Mendelssohnnak nemcsak a kishercegek szobáit mutatták meg, de még a szekrények tartalmát és a kiszolgálóhelyiségeket is. Ismert tény, hogy Sir George Grove zenetörténész brit állampolgárságot kért Mendelssohnnak arra hivatkozva, hogy *„már régóta félig angolnak tekintjük. Jól beszél angolul, szabadon ír a nyelvünkön leveleket és családi feljegyzéseket. Bejárta a vidéket, első jelentős műve Shakespeare-re épül… „Skót” szimfóniája és Hebridák-nyitánya annak jele, hogy a brit táj mélyen megérintette őt.”*

Mendelssohn korai halálában a rengeteg és szenvedélyesen végzett munkája mellett közrejátszott szeretett nővére váratlan elvesztése. A gyászhír vételekor szívrohamot kapott, amiből már nem tudott felépülni.

Mendelssohn Szentiványéji álom – nyitányát közönségünk 2014. november 21-én, 19.30 órakor a BMC-ben hallgathatja meg zenekarunktól, Classical Discoveries című bérletsorozatunk keretében. A koncerten felhangzik még Hyacinthe Klosé: Ária és variációk, Vivaldi: Versenymű négy hegedűre, Mozart: Haffner szerenád. Közreműködik: Szentpáli Roland – ophicléide, Baráti Kristóf – hegedű. Vezényel: Hollerung Gábor

Mendelssohn II. szimfóniáját, a Lobgesangot 2015. január 24-én, 19.30 órakor játssza zenekarunk a Zeneakadémián. A koncert műsorán szerepel továbbá Bach-Stokowski: Passacaglia, Chaconne, d-moll toccata és fúga (zenekari átirat). Vezényel: Hollerung Gábor

Ereklyéink szenvedélyes őrizője

Száz éve született Vargyas Lajos, a magyar népballada, népzene és vers kutatója, néprajztudós, folklorista

Szöveg: Kassai-Máté Kriszta

„Minden nemzet nyelvén kellett volna olvasnom, ahol ma balladát találtak. Persze ezt egy ember nem tudja elvégezni, de németül, angolul, franciául és oroszul tudtam, és az orosz segítségével az összes szláv nép balladáit megismertem." – meséli Vargyas Lajos egy hetvenes évekbeli interjúban. Precizitására, elkötelezettségére jellemző, hogy ezen felül a kutatás kedvéért külön megtanult dánul, *„természetesen csak a balladák nyelvét"*, a litván, görög, albán, spanyol, portugál és román balladákat pedig vagy fordításokból, vagy segítőtársak közreműködésével ismerte meg. Ahogy a fent említett beszélgetésben meséli: *„Egy kicsit már konyítottam is hozzá, így elmondhatom, hogy az európai népek balladáit általában eredetiből ismerem."*

Ezen ismereteit foglalta össze A magyar népballada és Európa című művében. Szövegfolkloristaként vált világhírűvé. Kutatási eredményeinek lényege röviden, hogy a ballada középkori eredetű népi műfaj, amelyet a magyarság a francia-vallon területekről közvetlen érintkezés révén vett át. Megállapításai a teljes magyar és nemzetközi balladaanyag áttekintésén alapulnak, műve megkerülhetetlen klasszikusnak számít idehaza és külföldön egyaránt.

Ugyanez a mélyreható gyűjtőmunka jellemezte a „Kodály-Vargyas" működött emlegetett, A magyar népzene című munkáját. Kodály 1937-es, példatár nélküli művéhez Vargyas Lajos készített egy félezer dallamot tartalmazó példatárat és mutatót (a 3. kiadás részére). A kötet összesen 15 kiadást ért meg, és máig a népzenekutatás alapműve. Bevezetőjében így írt: *„Teljesen megváltoztatta a magyar nép-*

INFORMÁCIÓ: Vargyas Lajosról mondták

Pávai István népzenekutató nekrológjából:

„Természetes, hogy aki ennyi új, gyakran meghökkentő eredményt hozott kutatásaival, gyakran került szakmai viták kereszttüzébe. Szenvedélyes vitázó volt. Emlékezetesek a balladákkal kapcsolatos polémiái hazai és külföldi kutatókkal, a magyar verselés kérdéseiről nyelvészekkel, irodalmárokkal, Szabolcsi Bencével az új stílusú népdal eredetéről, Vikár Lászlóval a magyar népzene őstörténetéről. Verstani elgondolásainak egy részével Kodály is vitába szállt. Vargyas filológusi nagyságát jelzi, hogy a Magyar vers - magyar nyelv második kiadásában (1994) közreadja Kodály lapszéli ceruzabejegyzéseit is, amelyek nem mindig egyetértőek.

Vargyas Lajos írja Bartókról és Kodályról: "Nemcsak a művészetben: a tudományban is másként hagyták maguk után a világot." Tudományos területen ugyanezt mondhatjuk róla is, hiszen a 21. században több népzenetudományi-néprajzi s egyéb témakörben nem lehet művei, kutatási eredményei ismerete és felhasználása nélkül továbblépni."

Andrásfalvy Bertalan néprajzkutató búcsúbeszédéből:

„Ennek a népnek sajátságait, mint ereklyét megőrizni s szeplőtlen minőségében kifejteni", ez volt Vargyas Lajos feladata, célja, küldetése, tudományos munkájának lényege. – mondta búcsúbeszédében Széchenyit idézve Andrásfalvy Bertalan, néprajzkutató, egykori művelődési és közoktatási miniszter. *Vargyas már 1937-ben kifejtette, hogy a teljes ember ne csak tudós, hanem a társadalom alakításának tevőleges résztvevője is legyen. „Már akkor vonzott a politikai cselekvés, a társadalmi változásokat követelők tábora, és hamarosan meg is találtam helyemet abban a táborban". A változás vagy változtatás az ő számára a magyar kultúra egységesítését, a néphagyományok emberségének az európai közműveltségbe való átmentését jelentette. Ez volt az ő küldetése, ez vezette tudósi, közírói, politikai megnyilatkozásait, eszméit, amit bátran és megalkuvás nélkül szolgált és vállalt".*

dalról alkotott korábbi képünket néhány igen régies hagyományú terület és sok új dallamtípus fölfedezése, de a korábban ismert területek rendszeres, alapos feltárása is. Először a Dél-Dunántúlon folyt nagyarányú gyűjtés a tánckutatók kezdeményezésére, több zenész közreműködésével. Ugyancsak a tánckutatóknak köszönhetjük Szabolcs-Szatmár népzenei gazdagságának teljes feltárását is. (…) Még jelentősebb volt a nyelvterület túlsó felén, Erdélyben és Moldvában folyó gyűjtés. (…) A moldvai csángók felfedezése után folytatódott a fölfedezés a mezőségi magyarság zenéjével, majd a gyimesi csángók hagyományaival. Ezekről a területekről ismertünk meg kis hangkészletű, ősi típusokat, rendkívül gazdag, hagyományos tánczenét, régies hangszeres stílust, a bolgár ritmus magyar változatait, különleges éneklési, hangképzési sajátságokat. Mindez összehasonlító eredményeinket is módosította, addig elszigetelt vagy észre sem vett jelenségeknek jelentőséget és új magyarázatot adott, s kibővítette az addig számon tartott zenei jelenségek körét".

Ebben a könyvben a legszélesebb népdal-fogalom alapján mutatták be a magyar népzenét. A szöveg a különböző zenei jelenségeket tárgyalja, olyanokat is, amelyek a legrégebbi és legmagyarabb dallamtípusokból hiányoznak, de a magyar nép széles értelemben vett zenéjében előfordulnak. *„Vagyis nem a magunk szempontjai és értékelése szabja meg, miről szólunk, s miről nem, hanem a nép által megvalósított válogatás: mindaz beletartozik a magyar népdal fogalmába, amit a magyar nép variálva, tehát alkotó módon magáévá tett, vagy amit biztosan ő maga alkotott. Amit a közösség elfogadott sajátjának, ami benne élt zenei tudatában, ami erre a zenei tudatra útmutatással szolgál; amit a közösség továbbfejlesztett, ami valamiképpen hozzátartozott zenei igényei kielégítéséhez".*

Vargyas Lajos már egyetemi tanulmányai alatt közelről tanulmányozhatta a népzenekutatás módszereit. A negyvenes évek elején Kodály Zoltán tanítványaként dolgozott a Zenetudományi Intézet egyház-zenei szakán, ekkor került kapcsolatba a ma Szlovákiában lévő Áj faluval, amikor is a budapesti egyetem Néprajzi Intézetének gyakornokaként a Pátria lemezsorozat fölvételeihez itt próbálta összegyűjteni és felkutatni az akkori hagyományos paraszti énekeseket és dalaikat. 1941-ben doktori disszertációjában, ugyancsak Kodály ajánlására, feldolgozta e kis község teljes dallamtérképét is, részletes leírással és zenei monográfiával. Ez lett egyben Magyarországon az első falumonográfia.

Vargyas sokoldalúságát jellemezte, hogy a népballada kutatása mellett erősen foglalkoztatta a magyar vers is, amiről két kötetben is írt *(A magyar vers ritmusa – 1952, Magyar vers – magyar nyelv 1966)*.

Megkérdőjelezhetetlen érdemeit mi sem bizonyítja jobban, minthogy kerek évfordulóin konferenciákkal köszöntötték, portréfilm készült róla, önéletrajzi írása jelent meg. 90. születésnapjára három kötetes Festschriftet (méltató emlékkönyvet) kapott, Az idő rostjában címmel, Andrásfalvy Bertalan, Domokos Mária és Nagy Ilona szerkesztésében, amelyben tucatnyi általa is művelt szakma képviselői tisztelegtek munkássága előtt. Élete végén pedig még megérhette, hogy művei új, javított kiadásban jelenjenek meg.

HÁTTÉR

Iskolái

Vargyas Lajos iskoláit Óbudán kezdte, majd az Árpádi gimnáziumban érettségizett. Zeneakadémiai tanulmányai 1937-től kezdődően az egykori Pázmány Péter Tudományegyetem magyar-német szakán folytatódtak.

Munkahelyei

1940 után a Zenetudományi Intézet egyház-zene szakán Kodály tanítványaként dolgozott. Ezt követően a Budapesti Egyetem néprajz Tanszékén, a budapesti Egyetemi Könyvtárban, a Néprajzi Múzeum Népzenei Osztályán, a Magyar Tudományos Akadémia Népzenekutató csoportjában, mint igazgató és a Magyar Tudományos Akadémia Zenetudományi Intézetében tudományos tanácsadóként dolgozott.

Publikációi

1952-ben jelent meg **A magyar vers ritmusa** című könyve, s ugyanebben az évben adták közre Kodály Zoltánnal **A magyar népzene** című munkát. Népzenei kutatásait **A magyarság népzenéje** című könyvében foglalta össze, amelynek második kiadását 10 CD-ből álló album kíséri. Ez Magyarországon a legnagyobb, eredeti népzenei anyagot tartalmazó lemezkiadvány.

Több reprezentatív tudományos összefoglaló kötetsorozatnak volt a társszerzője, a **Magyar Néprajz** népköltészettel, népzenével kapcsolatos köteteiben írt fejezeteket.

A nemzetközi szempontból is egyedülálló **A magyar népballada és Európa** (1976) című művében a népballadát tekinti át a kontinens népei, kulturális öröksége, kötődései szempontjából.

Díjai

1980-ban **Erkel Ferenc-díjat**, 1991-ben **Széchenyi-díjat**, 1999-ben balladakutató munkássága elismeréseként **Magyar Örökségdíjat**, 2004-ben **Prima Primissima-díjat** kapott. Megkapta a legnagyobb szakmai elismerést, a **Győrffy István-díjat** és **Áj falu díszpolgárává** választották. Közéleti szerepvállalásához tartozott például, hogy részt vett az ellenzék Monori Tanácskozásán, és 1979-ben 65 társával együtt aláírásával nyomatékosította a korabeli hatalom által ellenzett Bethlen Gábor Alapítvány engedélyeztetési kérelmét, támogatta működését.

Amit másoknak adhatok…

Hollerung Gábor, „A Hollerung”, mindannyiunk Gábora 60 éves. Van egy zenekara, egy énekkara, határtalan igazságérzete, évente megénekelteti az országot, nemzetközi kórusversenyeket szervez, tanít, istápol zenészt, embert, saját gyermeket. És még mindig tele van tervekkel, motivációval és reménnyel.

Szöveg: Ortutay Réka

Gábort 15 éves koromban ismertem meg, amikor még félénk, visszahúzódó kislány voltam, ő pedig egy elsöprő, lendületes és határozott vezető személyiség, aki mellett nem lehetett közömbösséggel elmenni. Az ember vagy megszerette, vagy elhagyta. Én megszerettem. Megtanultam tisztelni, amikor láttam, illetve kislányként inkább csak sejtettem azt az emberfeletti erőt és küzdelmet, amit az együttesei egzisztenciájáért vívott. Kivívta az elismerésemet, amikor minden ellene ható erővel dacolt és szembement, hogy a muzsikusainak munkát biztosítson. Megríkatott, amikor ennek a sziklaszilárdságú személyiségnek egy-egy nagyon emberi gesztusával szembesültem, és mélyen megrendített, amikor úgy érezte, ereje végén van, és sírni láttam. Talán ezért, talán másért szegődtem mellé még szinte gyermekként, hogy az általa kijelölt úton fegyverhordozója lehessek.
Mostani beszélgetésünkhöz lakásában fogadott, ahol általában oldott hangulatban, egy-egy általa készített vacsora mellett szoktunk a kollégákkal terveket kovácsolni, évadot tervezni. Most egy élettervet, egy életút kerül górcső alá, amelyben a fő cél a zenén keresztül az abban résztvevők számára az örömszerzés.

Beszélgetésünk kapcsán Karinthy: Találkozás egy fiatalemberrel című novellája jutott eszembe, és így felmerült bennem a kérdés: a 20 éves Hollerung Gábornak milyen vágyai, álmai voltak a jövőjét illetően? Milyen fiatalember voltál? Milyen terveket kovácsoltál? És miket valósítottál meg belőlük?

Amikor az ember fiatal, teljesen másként látja a világot, és utólag, évek múltán derül csak ki, hogy az elképzelései, vágyai helytállóak voltak-e. Nekem nem voltak különösebb álmaim, nem volt elképzelésem arról, hogy mivel szeretnék foglalkozni, aztán egyszer csak elementáris biztonsággal hasított belém: zenész szeretnék lenni. És ez megvalósult. A másik dolog, ami később megfogalmazódott bennem, hogy tanár szeretnék lenni, és azt jól csinálni. Ezen kívül persze sok minden érdekelt. Például a nyomdászat. Vagy a bélyeggyűjtés, amit gyerekkoromban kezdtem, aztán felnőtt koromban, kis szünettel, máig is folytatok.

Húszéves korom tájékáról tehát az első emlékem az, hogy zenész akarok lenni. Ezt megvalósítottam. Emellett mindig a társaság középpontjában álltam, és volt egy igencsak erős igazságérzetem gyerekkoromban. Ez persze nem csak a feleselésről szólt, hanem az igazság keresztülviteléről.

És mindez még egy nagyszerű helyzetfelismerő képességgel is párosult… Meséltél egyszer egy iskolai ügyről, ahol megmentetted a tanítód becsületét.

Igen, ötödik osztályban történt, amikor a tanterv szerint az volt a feladat az osztályfőnöki órán, hogy

Szőnyi Erzsébettel egy díjkiosztón

beszéljünk társadalmilag fontos problémákról. Nem emlékszem már a témára, de biztos, hogy „valami" vonalas dolog volt. A mi pályakezdő osztályfőnökünk pedig tényleg fontos kérdéseket, politikamentes, univerzális problémákat dolgozott fel velünk oly módon, hogy az adott témából minden órára felkészült valaki, és ennek kapcsán aztán beszélgettünk. Történt aztán, hogy aznap, amikor én voltam az osztályfőnöki óra felkészült előadója, az utolsó pillanatban kiderült, hogy szakfelügyelőt kapunk. Osztályfőnökünk nem tudott értesíteni minket a hirtelen bekövetkezett változásról, hanem egyszer csak beállított az osztályba a szakfelügyelővel, és hebegve-habogva kezdte meg az órát. Elmondta, hogy amint megbeszéltük, a mai óra témája a *„Mit adott a proletárdiktatúra a gyermeknek"*, vagy valami hasonló rettenet, és körülnézett, hogy ki is az, aki a témából felkészült. Ekkor – ahogy sok év után egy találkozónkon elmesélte – lélekben már elbúcsúzott a pályától, hiszen úgy tartotta, a kis Hollerungnak akkora az igazságérzete, hogy itt kő kövön nem marad. Reménykedve nézett körül, hogy hátha elaludtam, nem figyelek, nem szólalok meg, de egyszer csak lendült a kezem, és nem volt mit tenni, felszólított. És ekkor – legnagyobb meglepetésére – belekezdtem egy rögtönzött előadásba a ki nem tűzött témáról. Ezt a történetet még a sokéves osztálytalálkozónkon is nagy hálával emlegette. Hálás volt, mert én akkor felismertem, hogy az igazságnál nagyobb igazság az, hogy a tanító ne kerüljön bajba. Ezzel most csak azt akartam mondani, hogy már gyermekkoromban egy igazságbajnoknak tartottak, ami aztán egész eddigi életemen végigkísért, hiszen bármivel szembe mentem, amit nem tartottam elfogadhatónak.

Honnan jött ez az igazságérzet?

Édesapámtól biztos nem, mert őt már csak a bölcsességéről ismertem. Ő mindig rávilágított arra, hogy mindennek több oldala van. Édesanyám pedig inkább érzelmi ember volt, parttalan szeretettel.

Talán inkább családon kívülről jött ez az igazságérzet-dolog. Voltak tanáraim, akik hatottak rám: például általános iskolában alsóban Iván Lászlóné, Klári néni, aki a sokéves találkozónkon is mindenkit még név szerint ismert, aztán György Istvánné, Ani néni felsőben, aztán az említett osztályfőnököm, Révész Györgyné, Joli néni, aki a mérhetetlen kulturáltságával és kifinomultságával egy sebezhetetlennek látszó, tiszta ember volt.

A gimnáziumban is voltak kiemelkedő tanár egyéniségek körülöttem; például a fizika tanárunk Urbán Lajos, egy fantasztikus karakterű ember volt. Meg kell említenem a legendás Vasbányai tanár urat *(Vasbányai Ferenc, 1933. Budapest. Nyugalmazott magyar-történelem szakos középiskolai tanár, 2011-ben a Magyar Köztársasági Ezüst érdemkereszt kitüntetésben részesült)*, aki 80 éves, de még mindig rendkívül fiatalos, semmit nem változott. Negyedik osztályban kaptunk egy új osztályfőnököt, Párdányit *(Párdányi Miklós, 1944. Budapest, történelem-orosz szakos tanár, a József Attila – később Ciszterci Szent Imre – Gimnázium igazgatója 1997-2012 között, kaszkadőrként rengeteg filmben vett részt)*, aki pályakezdő fiatalként nem szégyellt partnernek tekinteni, tanítani minket, vagy adott esetben tőlünk tanulni. Aztán nem hagyhatom ki Palotás tanár urat (*Palotás János, 1931-2008, történelem szakos tanár, a József Attila Gimnázium igazgatója 1992-97 között)*, az egyik legjobb tanárt, akivel valaha találkoztam, akitől – bár csak rövid ideig tanított nálunk – megtanultuk a rendszerben való gondolkodást, a dogmák és a logikus gondolkodás összefüggéseit. Ezek az emberek azért voltak fantasztikusak, mert számukra teljesen természetes volt a nyíltság, náluk mindent ki lehetett mondani, mindent meg lehetett vitatni. Az iskola egy hihetetlen szabadelvű műhely volt, és ezek a tanárok az élet teljességét ismertették meg velünk. Sohasem volt olyan érzésem ebben a közegben, hogy félnem kell attól, hogy kimondom, amit gondolok. És a gimnázium végéig nem volt ebből konfliktusom. A szókimondásomból először a Zeneakadémián lett problémám.

Ennek mi lehetett az oka?

Elsősorban az, hogy az általános iskolai és gimnáziumi tanáraim az élet demoralizáltságát, kisstílűségét és megfélemlítettségét nem hozták be az iskolába. Másodsorban pedig a Zeneakadémia akkor általam megélt gyalázatos színvonala. Én egy matematika-fizika tagozatos gimnáziumból kerültem be

a Zeneakadémiára, ahol szembesülnöm kellett a tanári kisstílűséggel, az oktatás színvonaltalanságával és az oktatási célrendszer mérhetetlen partikularitásával. Így aztán nem rejtettem véka alá a véleményemet, és első év végén el is akartak távolítani, de mivel szinte kitűnő voltam, ez a próbálkozás kudarcot vallott.

De azért ott is voltak kiemelkedő személyiségek?

Természetesen. Például a Vásárhelyi *(Vásárhelyi Zoltán, 1900-1977, Kossuth-díjas karnagy, zenepedagógus),* akinél nem is csak az volt a lényeg, hogy mit tanított, hanem, hogy mit csinált és mutatott. A vele való közös koncertek, próbák többet adtak, mint

A Magyar Rádió Karmesterversenyén 1981-ben

sokak sok évi tanítása. Vagy Pernye András *(1928-1980, zenetörténész, szakíró, egyetemi tanár)*, aki egy igazi emberi nagyság volt, aki egy gyermekparalízist követően is olyan tudást tudott közvetíteni, amely máig egyfajta vezérfonal az életünkben. Vagy Földes Imre *(1934. nyugalmazott egyetemi tanár, szolfézst, zeneelméletet, zenetörténetet tanít),* aki szintén nem törődött a körülményekkel, hanem hitt valamiben, és azt át is adta nekünk. Aztán ott volt még Szöllősy András *(1921-2007. Kossuth- és Széchenyi-díjas zeneszerző, zenetudós),* vagy Hajdú Anna néni *(Hajdú Miklósné, Zeneakadémiai tanár, zeneiskolai szakfelügyelő),* aki kisgyermek korom óta kísérte a pályámat.

Aztán a Zeneakadémia elvégzése után jött egy újabb mérföldkő, a Magyar Televízió Nemzetközi Karmesterversenye, ami nagy csalódás hozott számodra.

Azt hiszem, ezen nem érdemes tépelődni. 1983-ban adott volt egy helyzet, amikor is az első fordulóban még az élen álltam, majd a középdöntőből kiestem. Hogy ennek miért kellett így történnie, annak nem tudom, ki a megmondhatója, mindenesetre Melles Károly *(1962. Budapest – 2004. Bécs. Magyar származású osztrák karmester, a világ legnevesebb előadóival működött együtt),* az egyik zsűritag azt mondta: nem tudja, mi az oka, hogy miért akarnak engem ebből a versenyből eltűntetni, így csak egy megoldást lát: hagyjam el az országot, amilyen gyorsan csak tudom, mert itt nem lesz boldogulásom.

De ezt mégsem tetted meg. Többször is hívtak külföldre, de sohasem mentél. Van benned olyen kérdés, hogy mi lett volna, ha…?

Természetesen van, bár hiszem és vallom, hogy nem érdemes feltenni ezt a kérdést magunknak, ha boldogok vagyunk abban, amit csinálunk.

Először Kurt Masur *(1927. Brieg – ma Brzeg – Lengyelország, német karmester, elsősorban német romantikus intrepretációiról vált híressé)* hívott. Nála 1977-ben voltam egy kurzuson, és amikor 1979-ben elhatározták a lipcsei Gewandhaus újranyitását, szerette volna, ha én veszem át a kórust. Ez a felkérés aztán az akkori NDK-s politikai erővonalak miatt megbukott, hiszen ők egy „rendes" német karnagyot szerettek volna a kórus élén látni. Aztán később, amikor a RIAS Kórushoz hívtak, már én mondtam nemet, mert nem akartam elhagyni az országot.

Mi játszott szerepet a maradásban? Család, hazaszeretet?

Ez érdekes kérdés. Elmondhatom, hogy a családom története bizonyosan hatással volt a hazaszeretetemre. Én valójában 75%-ban székely vagyok, a maradék 25%-ban pedig szudéta német. Az, hogy a székelység mit jelent számomra, csak a rendszerváltás után vált világossá.

Ezt hogy érted?

Édesapám olyan ember volt, aki nem volt hajlandó arról polemizálni, ami megváltoztathatatlan, így ez a téma tabu volt otthon. Azonban mindig arra tanított, hogy ne csak a magam igazára gondoljak, ha igazságtalanság történik, hanem próbáljam beleképzelni magamat a másik helyzetébe, érzelmeibe is. Édesanyám még Székelymosonban született, az

Szüleivel és két nővérével 1956 körül

Születésekor, 1954-ben

ő családja valójában menekült volt, és ebből fakadóan ő erősen nacionalista, irredenta nézeteket vallott. A székelysége, és az a tény, hogy el kellett hagyniuk a szülőföldjüket, erőteljesen determinálta a gondolkodását. És ezekről a dolgokról először a rendszerváltás után kezdtünk beszélni, gondolkodni.
A székelységhez és a magyarsághoz két gyönyörű pillanat is kapcsolódik az életemben. Az egyik a '89-es romániai forradalom volt, amikor önzetlen magyar segítség áradt Romániába, és mindannyian azt hittük, ezzel egy ezredéves konfliktus érhet véget. A másik felejthetetlen pillanatot egy kolozsvári vendégszereplés során éltem meg, amikor Tolcsvay Testamentom című művét adtuk elő, amely a Don-kanyarban elesett magyar katonáknak állít emléket.

Gábor itt elérzékenyül, könnyek szöknek a szemébe, ugyanúgy, mint amikor a kórusolimpiákon egy magyar kórusnak húzták fel a zászlót, és az ő győzelmükért szólt a himnuszunk.

Megrázó volt az az élmény, hogy a határon túli magyarság mennyire érzi, érti, ami abban a zeneműben, és ezáltal a lelkünkben benne van. Megrendítő volt megtapasztalni, hogy milyen mélyen gyökerezik az ő magyarságtudatuk.
Kicsit elkalandoztunk, arról beszéltünk, mi tartott itthon.
Igen. Magyarországtól sohasem tudtam és akartam elszakadni. Németországban, Ausztriában is élnek rokonaim, akiknél sok időt töltöttem. A család másik, szlovákiai szudéta német részét ugyanis kitelepítették Németországba. Ők a német jólétből szemlélve gyakran kritizálták azt, ami Magyarországon zajlik. Az, hogy ők szavakkal bántották az én hazámat, engem mérhetetlenül bántott. Gyerekként nem értettem az ellenszenvük tartalmát, csak azt, hogy ez az én szülőföldem, és meg kell védenem.
Keresztapám, akit 1956-ban halálra ítéltek, de szerencsésen Bécsbe tudott szökni, adta a kezembe először a valódi '56-os sajtót. Igen nagy gondot fordított a szellemi nevelésemre, amikor nála töltöttem a szünidőt.
Tehát már gyermekkoromban volt szerencsém sok időt külföldön tölteni a rokonoknál. Aztán felnőttként karmesterként, vagy karvezetőként is állandóan úton voltam, de külföldön sohasem éreztem igazán otthon magamat, egyszerűen azért, mert én itt vagyok itthon. A mai napig mindig megnyugtató érzés hazatérni, mert úgy érzem, itt vannak a gyökereim. Talán ezért is lett Bartók olyan fontos a számomra már gimnazista koromban. Hihetetlen tudatformáló erővel bírt az ő munkásságának, és ezáltal a magyarság kultúrájának, gyökereinek megismerése. Neki is köszönhetem, hogy tudatosult bennem, hogy ez az otthonom. Emellett pedig a családom, lányom is itthon tartott, és amikor a RIAS-hoz *(RIAS Kórus – az Amerikai Szektor Rádió Énekkaraként alakult, ma a világ egyik legrangosabb énekkara, vezetője Hans-Christoph Rademann)* hívtak, akkor a kórusom miatt is maradtam.

A család-témára azonnal lecsapok. Jól ismerem Mancit, Gábor lányát, ezt a tűzrőlpattant, fiatal hölgyet, aki ötvözi édesapja határozottságát és gyors észjárását a nőies pragmatizmussal és objektív tisztánlátással. A kapcsolatuk nagyon harmonikus, mindig mindenben számíthatnak egymásra. Biztosan sokakban megfogalmazódik a kérdés: vajon milyen lehet Gábor apaként? Szigorú, ellentmondást nem tűrő, vagy vajszívű, akinek az egy szem kislánya a fejére nő? Azt hiszem, ő ilyen. Akit szeret, azt hagyja a fejére nőni, és ez leginkább a másik véleménye iránti nyitottságából fakad. Talán ezért is lett Manci apja szakasztott női mása, szókimondó és határozott, aki mindent játszi könnyedséggel tud elintézni, ahogy én nevezem: egy született kabinetfőnök.

A válásodat követően te nevelted fel a lányodat, Annamáriát, akit éppen most adtál férjhez. Milyen felelősséget ró egy apára ez a feladat? Egyáltalán, hogy alakult ez így?
A válásunk után fél évvel az akkor 11 éves lányom maga döntött úgy, hogy velem szeretne lenni. Az édesanyját dicséri, hogy megértette és mérlegelte lánya kívánságát és beleegyezett ebbe. Hogy milyen szülő voltam? Általában a külvilág azt tartja jó szülőnek, aki minden percét a gyermekének szenteli, és rólam általában az volt a kép, hogy soha semmire

Kislányával 1982-ben...

nem érek rá. Az az igazság, hogy a felnőtt lányom, azaz a nevelésem eredménye a válasz erre. Bár valóban sok időt töltöttem külföldön, a kórussal és később a zenekarral valóban sokszor estig próbáltam, de addig is, amíg még együtt volt a család, a lányom már egészen kicsi korától fogva megvárta, amíg hazaérek, vagy felkelt, ha megérkeztem, és kitotyogott a kis ágyából, leült mellém, és velem volt, amíg megvacsoráztam. Ilyenkor mindig beszélgettünk, mindent elmeséltem neki, ami történt velem, akár gondokról, akár örömökről legyen szó. Csodálatos volt, ahogy mindent lekövetett. Innen is vettem azt a tapasztalatot, hogy egy ifjúsági koncerten nem kell lebutítani, leegyszerűsíteni a mondanivalót, hiszen a gyermek befogadja azt, amire szüksége van. Köztünk, Manci és közöttem a legerősebb kapocs a kommunikáció volt. Mindig is partnernek tekintettem, egyfajta társ volt az életemben. Véleményem szerint a szülő nem lehet a gyermeke rabszolgája, és a gyereket sem teheti a saját maga alattvalójává. A kapcsolat egy partnerségi kapcsolat kell, hogy legyen, amelyben egyik sem áldozhatja fel magát a másikért, mert ez idővel csak sérelmeket okoz. Nem lehet senkit sem kisajátítani, hiszen csak akkor lehetünk boldogok, ha mindkét személyiség meg tudja őrizni önmagát, és hozzá tud adni a másikhoz. Ezt mi is megpróbáltuk megvalósítani: igyekeztem mindenre megtanítani, amire képes, és próbáltam abba az irányba terelni, hogy mindig mindent a szeretet szemszögéből figyeljen. És csak ott próbáltam korlátozni, ahol feltétlenül szükséges volt a beavatkozás. Ez egyébként a párkapcsolatokra is igaz.

Voltak nevelési elveid, elvárásaid? Mire vagy a legbüszkébb ezen a fronton?
A nevelésben legfőképpen az önállóságban hittem, és Manci szerencsére erre alkalmasnak bizonyult. Igyekeztem abba az irányba terelni, hogy a döntéseinkért vállalni kell a következményeket, és mellette álltam élete nagy döntéseiben, amikor például ő maga elhatározta 14 évesen, hogy iskolát vált, vagy amikor a német szak után a jogi pályára váltott.

Voltak konfliktusok, amikor be kellett avatkoznod?
Igazán nem. Rám hasonlít abban, hogy amit nem akar megcsinálni, arra nem tudom rábírni, viszont, amibe belekezd, azt általában véghezviszi. Inkább az lebegett a szemem előtt, hogy minél többet megismerjen a világból, legyen megalapozott véleménye a dolgokról. Sokan mondják, hogy megszületnie volt nehéz, hiszen az oldalamon bejárhatta a világot, már egészen fiatal korától részt vett annak a csapatnak a munkájában, amellyel világszerte kórusversenyeket szerveztünk. De itt is mindig fontos volt számomra, hogy dolgozzon meg a sikeréért. Először stemplizéssel, fénymásolással, lóti-futi munkákkal kezdett, ahogy nőtt ő is és a tapasztalata is, már komolyabb feladatai is lettek. De pédlául hiába számított volna arra, hogy az egyetem elvégzése után majd munkát adok neki, ezt nem tartottam jó ötletnek, és arra ösztönöztem, küzdjön meg egy munkahelyért. Jellemző módon egy hónapjába sem telt állást találni. Arra igazán büszke vagyok, hogy jól boldogul, lelkiismeretesen dolgozik, és bármiben számíthatok rá. Ennél többet egy szülő sem kívánhat magának.

Bár Gábort mindenki a Dohnányival kapcsolja össze, élet-

...és napjainkban

ének legnagyobb részét a kórusával való munka töltötte ki. Kórustagként imádtuk a nem mindennapi, végtelenül szellemes, de mégis triviális hasonlatait (ezeket nem véletlenül gyűjtöttük éveken keresztül, és adtuk ki egy naptár formájában), aminek köszönhetően ma is idegesíteni tud, ha egy karnagy nem eléggé szuggesztív, ha egy kórus rosszul artikulál, roszszul formál meg egy frázist, vagy egyszerűen csak nem élvezi eléggé a zenét. Mindemellett beszélgetéseink során mindig élvezettel merültem el a 80-as évek világában, amikor ez a kórus született, tele a világot megváltoztatni és megváltani akaró emberekkel, olyan fiatalokkal, akik egy különleges, éppen kinyíló világban éltek, még akkor is, ha – ahogy Gábor mondta – ez csak egy picike fény volt egy sötét alagútban, de az ő életüket mégis reménytelien ragyogta be a változtatás lehetősége. Azt hiszem, ebben a közegben, a kórusban érhető leginkább tetten Gábor személyisége, a pedagógus, az ember és a vezető is.

Kórusával Sydney-ben, 1996-ban

A kórus az életednek egy nagyon meghatározó szelete. Itt – ugye – egy amatőr kórusról van szó *(Budapesti Akadémiai Kórustársaság – korábban KISZ Központi Művészegyüttes Egyetemi Énekkara),* **ahol a karnagy nem munkáltató-munkavállaló viszonyban áll a tagokkal. Ezt a társaságot a baráti szálak, a közös hobbi és a zene szeretete tartja össze.**

Abszolút. A kórus szakmailag és emberileg is nagyon sokat adott nekem. A kóruson tanultam meg a szakmát, amiből aztán a zenekar vezetésében is profitálhattam. Itt tanultam meg azt, hogy egy profi együttes esetében is érdemes megőrizni azt az örömet, amit a zene az amatőröknek ad.

A Zeneakadémián sajnos nem sokat tanultunk karvezetésből, bár volt pár jó gyakorlatvezető tanár. Például Thész Gabi *(Thész Gabriella, 1949. - 1975-től 1994-ig a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola gyakorlatvezető tanára. 1992 óta a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Tanárképző Tagozat karvezetéstanára, 1985-től a Magyar Rádió Gyermekkórusának tanára és karnagya, 1995-től 2012-ig vezető karnagya).* De nem volt sok lehetőségünk elsajátítani a karvezetői szakmát, ezért kaptam az alkalmon, hogy egy nagy múltú kórus másodkarnagya lehessek. Rövidesen nyilvánvalóvá vált, hogy Tóth Béla *(A KISZ Központi Művészegyüttes Egyetemi Énekkara alapító karnagya),* az akkori karnagy, már nem tudta megfelelően ellátni a kórus vezetését, így az akkori világban és a KISZ berkein belül szokatlan módon a kórus a KISZ történetében először, 1980-ban fellázadt a karnagya ellen. Ez elég nagy bátorság volt a részükről, hiszen attól is lehetett tartani, hogy feloszlatják a csapatot. A kórus másodkarnagyaként, mondanom sem kell, a lázadás élére álltam, de hidd el, nem személyes, hanem szakmai és pozitív emberi szempontok vezettek mindannyiunkat. A dolog vége az lett, hogy Tóth Bélát visszahívták, engem pedig kineveztek. A vihar utáni rövid csendet követően aztán a KISZ Művészegyüttes vezetése megpróbálkozott a kórus tönkretételével. Az énekkarból, jövőnket reménytelennek látva, sokan el is mentek, és kb. 30-an maradtunk. Ekkor mániákusan elkezdtem szervezkedni, újra építeni az énekkart. Ez a válság hihetetlenül összekovácsolta az ottmaradottakat. Szerencsénkre a lehetőségek tálcán kínálták a fejlődést, hamarosan már ifjúsági koncerteken énekelhettünk a Filharmónia felkérésére. Júniusban pedig elindultunk a Békés-Tarhosi Kórusversenyen, amit megnyerhettünk annak ellenére, hogy a meghívás még a békés-tarhosi diáknak, Tóth Bélának szólt. Ehhez persze kellett egy Gulyás György *(1916-1993, a békéstarhosi zenei kollégium létrehozója, a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola egykori igazgatója, a Debreceni Egyetem Konzervatóriuma épületének építtetője és egykori igazgatója. A Debreceni Kodály Kórus alapító karnagya, a Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny életre hívója)* emberi nagysága, aki elfogadta a részvételünket, és csak a minőség szempontjából ítélte meg a szereplésünket.

Aztán jött az a szerencse, hogy 1981-ben valamilyen influenza járvány miatt sok kórus lemondta a pescarai szereplését, így újabb kórusok jelentkezését is elfogadták, és lehetőségünk volt oda is eljutni.

A győztesnek járó baszk sapkában Tolosában, 1983-ban

(A Pescarai Kórusversenyen normális esetben csak meghatározott számú, az adott országban szakmai (KÓTA) ajánlással rendelkező, majd a művészeti bizottság által kiválasztott énekkar vehetett részt.) Itt is nyerni tudtunk, és ezzel már hírünk lett a kórusvilágban, aminél sokkal fontosabb az az önbizalom, ami néhány hónap alatt helyreállt az énekkar tagjaiban.

Emlékeim szerint a kórus akkoriban egy amolyan mini ország volt az országban, saját „önkormányzattal", saját „törvényekkel", ahol mindent meg lehetett vitatni egymással.

Bár ma sokan mást gondolnak rólam, de én akkor a rendszerrel sok mindenben szembenálló figura voltam. Már csak azért is, mert a híres igazságérzetem nem engedte, hogy egyetértsek sok olyan dolgokkal, ami az országot akkor jellemezte. És igen, a kórus is legendásan híres volt erről. Demokratikusan választottunk vezetőket, és mini demokráciát vezettünk be egy olyan világban, amelyre ez egyáltalán nem volt jellemző. Semmit sem irányítottunk felülről, hanem agyonrágtuk a gittet, mindent megvitattunk.

Akár egy miniatűr társadalom, mindenféle érdekes figurával.

Pontosan. A kórus tulajdonképpen tökéletesen leképezte az akkori társadalmat: reprezentatív mintája volt mind mentális állapotát, mind motivációit tekintve. Egy nagyon erős értelmiségi gyülekezőhely, egy „klub" volt, ahol nyílt légkörben, erős politikai vitákat lehetett folytatni világmegváltó témákról, úgy, mint pluralizmus, párthegemónia, demokratikus berendezkedés, de hétköznapi dolgokról is.

Emellett megadta a tagoknak azt az élményt, hogy valamit letehetünk az asztalra.

Igen. Az utazások és a társaság mellett a legerősebb összetartó erő az élmény adása, a tanulásban rejlő lehetőségek voltak. Természetesen akkor más világ volt: az embereknek nem kellett, nem is lehetett több másodállást vállalniuk, nem dolgoztak este nyolcig, kilencig minden nap, így volt idő és lehetőség és persze motiváció a társadalmi élet effajta megélésére. Természetesen a kórusba járásban volt egyfajta társaság-keresés is, de összefoglalva: korátlan szakmai lehetőséget jelentett.

De a kórus mindemellett egy összetartó emberi közösség is volt...

Így van. Erre jó példa az egyik külföldi utunk, ahol a kórus egyik tagja, ahogy akkor neveztük, megpróbált disszidálni. Eltűnt a szállodából a hazaindulásunk előtti pillanatban, és nem tudtuk, hol lehet. A kórus szétszéledt a városban, hogy megkeresse barátunkat – hiszen mondanom sem kell, hogy egy kórustag „lelépése" mit jelentett volna az együttes számára. Egyik kórustagom rendőr ösztönétől vezérelve páran a pályaudvarra mentek, ahol meg is találták a társunkat, akit rábeszéltünk a hazatérésre, megígérve neki, hogy minden tőlem telhetőt megteszek, hogy hivatalos úton elhagyhassa az országot. Ez pár év múlva sikerült is neki, de addig is számtalanszor volt együtt velünk külföldi úton. Kivándorlása után nem sokkal, nápolyi utunk során még találkozhattunk vele, amikor ő egy ottani gyűjtőtáborban várt a kihajózásra. Jellemző volt a kórus összetartására és diszkréciójára, hogy ez a történet soha nem került napvilágra.

Hát igen! Ő mindig is ilyen volt, aki jól ismerte az embereket és tudott bízni bennük. Amikor a kórus fennállásának 10. évfordulóját ünnepeltük, én éppen csak belecsöppentem a kórus életébe, mégis 6-8 koncerttel a hátam mögött úgy éreztem, hogy igen, itt itthon vagyok. Örömittasan hallgattuk a kórusünnepen elhangzó beszédét, és büszke voltam arra, hogy ennek a nagy múltú énekkarnak a tagja lehetek. Aztán Gábor egyszer csak odajött hozzánk, új kicsi madarakhoz – ahogy minket nevezett – és azt mondta: a következő 10 évet veletek szeretném végigcsinálni. És azóta már 2-szer 10 év is eltelt, és jópáran még mindig itt vagyunk, mert ez egy olyan légkör, amiből nem lehet csak úgy, egyszerűen kiszakadni. Itt sok mindent megtapasztaltunk és megértettünk, nem csak a zenéről, de az életről, az emberi viszonyokról is. De itt mindannyian tanultunk, még maga Gábor is. Mi is tudtuk őt tanítani!

Azt hiszem, a kórus neked is ugyanannyit adott, mint nekünk, énekeseknek. Nem csak a szakmát tanultad itt meg, hanem talán azt is, hogy hogyan lehet egy társaságot, vagy kivetítve: egy céget vezetni.

A legfontosabb, amit megtanultam: vezetni bármit csak mérhetetlen szeretettel, a dolog iránti elkötelezettséggel és alázattal lehet. A kórusban sokat tanultam az emberekhez fűződő viszonyról. A baj az, hogy én egy végtelenül liberális ember vagyok, így

a társaság hamar a fejemre nőtt, és ez így van a mai napig... *(nevet)* De félretéve a tréfát: szeretet nélkül nem lehet vezetni. És itt tanultam meg azt is, hogy hogyan kell az emberekkel bánni, hogyan lehet őket motiválni. Megtanultam, hogy egy társaságban szolidaritásra és türelemre van szükség: el kell fogadni az emberek gyengéit, hogy az egyik csak gyengébb teljesítményre képes a másiknál, de a másik, az erősebb „játékos" szárnyakat tud adni a gyengébbnek. Itt tanultam meg próbálni. Megtanultam azt, amire szükség van, és a játékosságot, a figyelem fenntartásának módszerét, ami az egészet élvezhetővé, és transzferábilis tudássá teszi. Megtanultam, hogy úgy tartsak próbákat, hogy az örömet okozzon, de ugyanakkor hatékony legyen; megtanultam, hogy miből kell többet adni és mit kell kispórolni, mikor van szükség lelkesítésre, fanatizálásra, és mikor van szükség kemény munkára. És ennek megvan a gyümölcse. Mindig mellbe vág, hogy azok az emberek, akik hosszú időt, öt-tíz évet eltöltöttek a kórusomban, micsoda tudást, diszciplínát, magabiztosságot szereztek. Egyszóval: a kórusban elemében érzetem magamat. Számomra akkor ez volt a szakmai élet: ezen kívül nem volt professzionális zenei létem, nem volt még zenekarom.

Mindenesetre, amíg a profi zenei életed még nem került a megfelelő mederbe, a kórus mellett megalapítottad a világ egyik legeredményesebb kórusverseny-sorozatát. Erről azért érdemes beszélni, mert a zenekar és a kórus mellett ez az életed harmadik nagy szelete.

Amikor kimondom a kórusverseny szót, csodálatos érzés tölt el. Hallom a zsibongást, az izzást, érzem az izgalmat, a várakozást, elönt a végtelen szeretet érzése, amikor a díjkiosztó ünnepségekre gondolok, látom magam előtt a boldog arcokat, az örömittas ünneplést, a sok feszültséget, ami résztvevőkből és belőlünk szervezőkből is kifakad egy áldozatos, sok odafigyelést és munkát igénylő felkészülés után. Ez volt talán az egyik legnagyobb csoda, ami az életemben történhetett, hogy ezeknek részese lehettem. Itt értettem meg igazán, milyen fontos azon munkálkodni, hogy másoknak örömet adjunk. És mindezt Gábortól tanultuk, aki megálmodta, felépítette és végigkísérte ennek a szervezetnek a születését és fejlődését, miközben mindig az lebegett a szeme előtt, hogy a résztvevők elégedetten, örömmel távozzanak.

Igen, 1988-ban egy német partnerünk, akivel rengeteg kóruscserét bonyolítottunk, felvetette, mi lenne, ha csinálnánk egy kórusversenyt. Én ebben nagy tapasztalattal rendelkeztem, hiszen a kórusommal számtalan kórusversenyen vettünk részt, és bár általában első helyezéseket hoztunk haza, láttam ezeknek a versenyeknek a diszfunkcióit.

Miért, az elitizmusuk miatt?

Igen, pontosan. Ha indulni akartál egy kórusversenyen, egyrészt ajánlást kellett szerezni például a KÓTÁ-tól, majd ezt követően a verseny szervezőbizottsága eldöntötte, hogy az ajánlással együtt indulhatsz-e. Nyilvánvaló, hogy a legerősebb kórusokat válogatták ki, és ezért a kórusmozgalom derékhadának esélye sem volt arra, hogy összemérje a tudását a világ elitjével.

A mi versenyszisztémánkban pedig ez volt az egyik újítás: kitártuk a kapuinkat a kórusok előtt. A másik jelentős innováció pedig az volt, hogy minden kórus sikerélménnyel térjen haza, minden kórus kapjon egy tükröt a teljesítményéről, egy értékelést a tudásáról. Hiszen az összes versenyen csak első, második, harmadik díjat osztottak ti, tehát volt egy győztes és sok vesztes. Nálunk is van győztes, de mindenki kap visszajelzést a teljesítményéről: nem az a lényeg, hogy a másiknál jobb vagy-e, hanem az, hogy jó vagy-e. Azaz: mit tudsz kihozni magadból az adottságaidhoz, képességeidhez, körülményeidhez képest.

Ezt teszi lehetővé az az értékelési rendszer, amikor mindenki kap értékelést, arany, ezüst és bronz diploma formájában, valamint a kétsávos verseny is, ahol az elitek és a derékhad nem egymás ellen versenyez, hanem mindenki megtalálhatja a saját tudásának és fejlődési fokának leginkább megfelelő kategóriát. Ez valóban segítette a kórusok fejlődését?

Természetesen. Gondoljunk bele: van egy kórus, amely arany diplomát szerez, és bár az adott kategóriában csak 4-5. helyen végzett, tehát egy hagyo-

A kórusolimpia díjkiosztó ünnepségén, 2004. Bréma

Shlomo Mintz hegedűművésszel Budapesten, 2005-ben

mányos kórusversenyen semmit sem kapott volna, ezzel az arany minősítéssel esetleg több támogatást kap a városától, több versenyen tud indulni, és ez esetleg több fiatalnak ad kedvet ahhoz, hogy szabadidejében a kórusban énekeljen, és esetleg ne kallódjon. A másik eredmény pedig az volt, hogy saját szememmel követhettem végig néhány kórus fejlődését, akik az első próbálkozásokat követően a világ élvonalába küzdötték fel magukat. Ehhez persze arra is szükség volt, hogy tudjanak tanulni a kapott értékelésből, hogy a versenyen szerzett tudást kamatoztassák. A sikerélmény nagyon fontos dolog, erős motivációs tényező, amely erősíti a kórusmozgalmat.

Kevés embert ismerek, aki ennyi embernek tudott örömet adni. Itt van a zenekarod, ahol hál' Istennek nem kevesen a kezdetektől fogva, de sokan legalább 10-12 éve veled vannak. Van egy kórusod, melynek tagjai egyfajta örömforrásként, barátként tekintenek rád. Beszélhetünk az Énekel az ország projektről, amelyben évről évre sok százan vesznek részt az ország minden tájáról, csak azért, hogy tőled tanulhassanak, veled együtt énekelhessenek. És itt vannak a kórusversenyek, amelyekkel világszinten rangot és elismerést vívtál ki magadnak. Tulajdonképpen sikeres embernek mondhatod magadat. Mi ennek a sikernek a titka?

Egyrészről beszéltünk már az ügyszeretetről, a benne résztvevő emberek szeretetéről, a dolog iránti elkötelezettségről. Másrészt fontos a felelősségvállalás kérdése. Rá kellett jönnöm, hogy azokban a dolgokban, amelyekben nem tudtam teljesen részt venni a döntéshozatalban és a kivitelezésben, és amelyek ily módon kicsúsztak az irányításom alól, előbb-utóbb kudarcot vallottam, vagy elvesztettem a dolog iránti kedvemet. Ilyen volt a Honvéd Együttes-beli kudarcom, és ez áll az említett kórusversenyek rendezőjével, a német Interkulturral való szakításom mögött. A zenekar sohasem jutott volna idáig, ha nem vállalom egy adott helyzetben, hogy az igazgató is én legyek. A kórus sem működne, ha kiadnám a végső döntést a kezemből. Ha valamit eltervezek, és markáns elképzeléseim vannak róla, akkor elengedhetetlen, hogy a végső döntést is meghozzam, és ezzel együtt a végső felelősséget is vállalhassam. Fontos, hogy az a cél, amiért egy dolgot létrehoztam, ne sérüljön. Ezért fontos egy eseményt, projektet végigkísérni és felügyelni. És ez nem a hatalomról szól, hanem a felelősségről.

Az az igazság, hogy sok mindenben volt részem a Gáborral közös munkában. Láttam a sok nehézséget, amit a mindenkori átgondolatlan, és protekcionista politikai döntések gördítettek az útjába. Láttam a szakma hozzáállását, a megérdemelt megbecsülés hiányát, így mindig is érdekelt, hogy miért nem adta fel soha. Mi volt az, amiért….

… megérte végigcsinálni?...

Megérte a szeretetért, amit visszakaptam. Az, hogy mi most itt beszélgetünk a 60. születésnapom kapcsán, az is sok ember szeretetének a jele. Rengeteg visszajelzést kapok, ami erőt ad a munkám folytatásához, ami bizonyítja számomra, hogy nem vagyok egyedül. A sokéves munkám gyümölcsének és értelmének tartom azt is, hogy egyre több fiatal muzsikus jár be hozzám, hogy tőlem tanuljon vezényelni, zenélni, vagy csak tanácsot kérni. Ez mu-

Az Énekel az ország próbáján

tatja nekem, hogy az elhintett tudás transzferábilis. Van bennem valami messianisztikus küldetésérzet, hogy a tudást tovább adjam. A mai napig tanárnak tartom magamat, az együtteseimet és a közönségemet is mindig tanítom, és én magam is ebből tanulok a legtöbbet. Hogy ennek van foganatja, abban látom, hogy milyen tisztelettel és szeretettel fogadnak a mai napig Tajvanon vagy Izraelben, vagy akár az Énekel az ország projektben.

Megérte azért is, mert a szókimondássommal embereket tudtam rábírni arra, hogy dolgokat kimondjanak. Mert a ki nem mondott szó betegséget okoz, depressziót, magányt, lelki traumákat, tanácstalanságot és reménytelenséget. Sokkal könnyebb a felfakadt sebet meggyógyítani, mint az elfedett fekélyt. A munkahelyen sem félnek tőlem kérdezni, számon kérni, szembesíteni dolgokkal, és ez is előrébb tud vinni minket, mint csapatot.

Megérte azért, hogy a „csapataimban" igazi toleráns, elfogadó közeget tudtam teremteni. Mind a kórus, mind a zenekar leképzi a társadalom különböző rétegeit mind etnikai, mind világnézeti szempontból, mégis sohasem tapasztaltam ebből fakadó konfliktust közöttük, mert megtanultuk meghallgatni és elfogadni a másik véleményét.

Milyen terveid vannak még a jövőre nézve?

Sok minden múlik azon, hogy milyen közegben kell folytatnom a pályámat. A Dohnányi Zenekar egy örökös fél-száműzetésben levő zenekar, amelyet sem a szakma, sem az állam nem képes legalább egyenrangúan kezelni a többiekkel, és nem képes a működési feltételeit sem garantálni. És bár nálunk, a muzsikusok és az irodisták körében is nagyon erős moralitást biztosít az a tudat, hogy mi magunk keressük meg a pénzünk nagy részét, azért az erőtartalékainkat nem tudjuk a végtelenségig biztosítani.

Visszatérve a kérdésre: az ember 60 éves korában már nem fogalmaz meg világmegváltó terveket, de természetesen vannak vágyaim. Például kevés operát csináltam, amit szívesen pótolnék, szeretnék tisztességesen helyt állni, amíg tudok, és szeretnék egyszer egy tisztességes feltételrendszerrel dolgozni, ahol az igazi munkára lehet koncentrálni és nem az elhelyezett taposóaknák kerülgetésére. A motivációm, amiért az egészet csinálom, még megvan, így megpróbálok pozitívan a jövőbe tekinteni, reménykedve, hogy egyszer a körülményeink is megfelelőek lesznek a munkánk folytatásához. Szeretném időben és úgy abbahagyni, hogy hiányozzak utána.

A riport más interjúkkal, illetve Gábor koncertmagyarázataival a most megjelent Egy megérthető zenész című könyvünkben olvasható. Információ: 322-1488. www.bdz.hu

Lapzártánk után érkezett!

Ünnepi koncert

Hollerung Gábor 60. születésnapját nagyszabású, zárt körű koncerttel ünnepeltük a MÜPA-ban. Áder János, köztársasági elnök így köszöntötte a meastro-t:

Tisztelt Vendégek! Kedves Maestro!

Otto Klempererről mesélik: egyszer egy ifjú pályakezdő kolléga arról faggatta, hogy mi a karmesterség esszenciája. A mester sztoikus nyugalommal azt felelte: „Válasszon egy tempót, aztán ragaszkodjon hozzá!"

Hollerung Gábor, tisztelt Hölgyeim és Uraim, már valahol a legelején választott egy tempót. Az éppen megfelelőt. És ahogy látom, mind a mai napig igencsak ragaszkodik hozzá.

Megszokhattuk már sodró lendületét, szuggesztív jelenlétét, és ahogy munkatársai – a zenészek és az énekesek – lelkesen követik.

Ismerjük őt: fáradhatatlan szervező, karizmatikus vezető. Solti György annak idején azt mondta: hazája „zenét lélegző" ország. Hollerung Gábor világéletében zenét lélegző közösséget épített, profikból és hivatásosokat is túlszárnyaló amatőrökből. Énekeltet, dolgoztat, párbeszédet folytat. Mindent a zenéért.

Magyaráz, beavat, közel hoz, a befogadókra, a közönségre hangol. Láttuk már jó néhányszor színpadon. Tudjuk, milyen energia dolgozik benne, hogyan ragad magával minket a zenével. Ne szépítsük a dolgot, lenyűgöz minket, mondhatni leigáz, de azért arról is gondoskodik, hogy ebben a rabságban mégis mindenki szabadnak érezze magát.

Állítólag hatvanéves, de erre bizonyítékot még senki se látott – ma este sem. Ragaszkodik a tempóhoz.

Isten éltesse!

A hatvanas szám és a születésnap jegyében

Viant Katalin összeállítása

HATVAN

Amikor eszembe jutott, hogy
– nemcsak a 20 éveseké a világ, hanem a 60-asoké is,
– 1 óra 60 perc, 1 perc pedig 60 másodperc,
– 60 fillérért 1,5 kiflit vagy 1,2 gombóc 50 filléres fagyit vehettem,
– a kínai holdnaptárban az időt 60 éves energetikai ciklusokra osztják fel,
– a periódusos rendszer 60. eleme a könnyen oxidálódó neodímium,
– a 60 °C-ot mondunk, nem 140 °F-et,

…akkor már biztos voltam abban, hogy
– a 60-as nem akármilyen szám (noha nem 60 fokos fordulatot teszünk életünkben, hanem 180 fokosat),
– és minden szám írásához van tanulóversike, nem csak a 6-os és a 0 érdemelte ki.

De amikor az okos wikiből megtudtam, hogy
– a „60 (hatvan) az 59 és 61 között található természetes szám”,
– no ekkor leesett az amúgy 60 filléres tantusz:

A SZÁMOK SZÁMA A 60-AS, a többiek csak gyenge trónkövetelők. Ezt szem előtt tartva egy szép régi énekünket ajánlom az ön figyelmébe is, amikor a 60 esztendős Hollerung Gábor köszöntésére itt kottástul elhelyezem, hogy ne csak a
– Neoton Familia: Születésnap,
– Halász Judit: Boldog születésnapot,
– 100 Folk Celsius: Minden évben egyszer,
– Pa-dö-dő: Itt van már a születésnapom,
– Dupla Kávé: Születésnap
– és a mindent verő Happy birthday legyen tarsolyunkban!
VAN NEKÜNK SAJÁT DALUNK IS, nem is akármilyen!

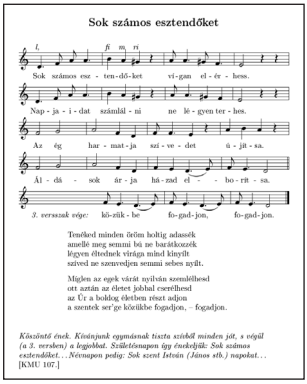
Sok számos esztendőket

l, fi m, r,

Sok számos esz - ten-dő-ket vi-gan el - ér - hess.

Nap - ja - i - dat számlál - ni ne lé - gyen ter - hes.

Az ég har - mat - ja szi - ve - det ú - jít - sa.

Ál - dá - sok ár - ja há - znd el - - bo - rít - sa.

3. versszak rége: kö-zük - be fo-gad-jon, fo-gad-jon.

Tenéked minden örüm holtig adassék
amellé meg semmi bú ne barátkozék
légyen éltednek virága mind kinyílt
szíved ne szenvedjen semmi sebes nyílt.

Míglen az egek várát nyilván szemlélhesd
ott aztán az életet jóbbtal cserélhesd
az Úr a boldog életben részt adjon
a szentek ser'ge közülkbe fogadjon, – fogadjon.

Köszönte ének. Kívánjunk egymásnak tiszta szívből minden jót, s végül (a 3. versben) a legjobbat. Születésnapon így énekeljük: Sok számos esztendőket… Névnapon pedig: Sok szent István (János stb.) napokat…
[KMU 107.]

SZÜLETÉSNAPI ZENÉS AJÁNDÉK-ÖTLETEK

* Igaz, hogy az Andrássy úton, a Liszt Ferenc Emlékmúzeum közelében lévő padra csak 52 billentyűt festettek, nem 60-at, a Kálvin téri metrómegállóban meg Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricus című művének hangjegyeit sok ezer kerámiakockából rakták ki, nem 60-ból, de mindannyiunknak szóló szülinapi ajándék mindkettő!

*Családi belépő az országjáró G. Szász Ilona-mesejátékra, a Violin király és Hanga királykisasszonyra, melyből megtudhatják, hogy *„volt egyszer egy hatalmas birodalom, a hangok országa, Pentatónia.”* – vagy a Hang-villa titka című, interaktív, zenés mesejátékra a Centrál Színházba, ahol kiderül, milyen is lenne a világ hangok nélkül.

*** Gyerekeknek:** A világ összes kincse c. jazz-mesejáték című könyv CD-vel, a Sárik Péter Trió közreműködésével vagy az Illatok és Hangok őrzője című gyermekkönyv, melyet 90 fokkal elforgatva kell lapozni (Csimota Kiadó).

*** A klasszikus zene kedvelőinek** a népzenészek 2014-es vörös és fehér bora: Balla Géza 2011. évi Ménesi Feketelánykája és a Kikelet Pince 2012. évi Tokaji Furmintja. Úgy hírlik, hogy a Vylyan Pincészet cabernet sauvignon-ja, a Dobogó is „szépen muzsikál”.

*** Külföldi barátainknak** a szellemi kulturális örökség nemzeti jegyzékébe felvett kalocsai tánc, a matyó folklór, a magyar operett, a 100 Tagú Cigányzenekar, a tárogató és a hungarikumként számon tartott, klasszikus magyar nóta.

*** Karmesternek** viszont ne ajándékozzunk elefántcsontból (is) készült pálcát, mert azt elkobozhatják, ahogy a Fesztiválzenekar hegedűseinek hét vonóját is lefoglalták a John F. Kennedy repülőtéren elefántcsont tartalmuk miatt.

SZÜLETÉSNAPRA SZÜLETETT ZENEMŰVEK

*Bach 17 világi kantátája közül több is születésnapra íródott.

*Donizetti operát komponált a nápoly–szicíliai anyakirályné tiszteletére, mert a bemutatót a királynő születésnapjára időzítették.

*A Győri Balett Carmen című tánckompozíciójával köszöntötte 65. születésnapja alkalmából Robert North koreográfust. Pályatársai az erre az alkalomra komponált műveikkel köszöntötték Kurtág Györgyöt 80. születésnapján (Eötvös Péter a Ráadás című vonósnégyessel).

*Haydn A teremtés című oratóriuma a szerző vezényletével 1800. március 8-án hangzott fel a Budai Várban, a Palota trónterében József nádor születésnapja alkalmából felesége, Alexandra Pavlovna felkérésére.

*Händel (1685. febr. 23.–1759. ápr. 14.) Anna királynő születésnapjára komponálta a Békeódát.

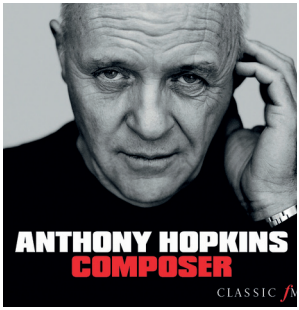

*Sir Anthony Hopkins, a négyszeres Oscar-díjas színész csak 3 éve hallhatta először zeneművét, egy 50 éve írt keringőt, saját születésnapi rendezvényén. (A youtube-on meghallgatható.)

*Liszt Ferenc Orpheusz című szimfonikus költeményét a weimari városházán mutatta be 1854. február 16-án az udvari karmester Maria Pavlovna nagyhercegnő születésnapi ünnepségei alkalmából.

*Ökrös Oszkár, a 100 Tagú Cigányzenekar cimbalmosa szólistaként 1974-ben meghívót kapott II. Erzsébet angol királynő születésnapi ünnepségére a londoni Palladiumba.

*Művésznevek is születnek az anyakönyvi mellé, persze kicsit később: Szabó Áron zenész a „Vasaló", Pál István népzenész a „Szalonna", Csatai László néptáncos a „Csidu", Erkel László díszlet- és jelmeztervező a „Kentaur", Együd Árpád néprajzkutató pedig a „Mütyür" nevet kapta.

*Thomas Tallis II. Erzsébet születése alkalmából írta Spem in alium kezdetű, híres 40 szólamú motettáját.

SZÜLETÉSNAPOSOK ÉS A ZENE

*A 100 éve született Bálint Endre (1914. okt. 27.) művei között a Harsonás és az Ördögűzés trombitával című, zenei tárgyú képeket fedeztük fel, sőt tudjuk, hogy megihlette Bartók hegedűversenye is. Mindig szívesen hallgatott Bartók-zenét, több kollázsán is előfordul Bartók-kottakép.

*A 170 éve született Benczúr Gyula (1844. jan. 28.) festőművész benczúrfalvai otthonának műtermét évtizedeken keresztül id. Szabó István szobrászművész, híres fafaragványok alkotója használta, aki egy „faragott burokba öltöztetett" cimbalmot is készített.

*A 120 éve született Derkovits Gyula (1894. ápr. 13.) magyar festő és grafikus több képét csodálhattuk meg a Magyar Nemzeti galériában, köztük a Szonáta az erdőben és a Koncert címűt.

*A 85 éve született Fodor András (1929. febr. 27.) A másik végtelen című kötetében (1970) A Vonatok című versben írja: *„…kifeszített, hatalmas cimbalomként/megzendült a mező…"*

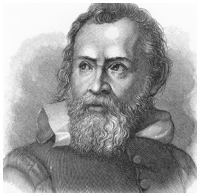

* A 450 éve született Galileo Galilei (1564. febr. 15.–1642. jan. 8.) apja, Vincenzo, híres lantjátékos, zeneszerző és zenetudós volt. A polifóniáról írt értekezését máig gyakran idézik.

*A 120 éve született Molnár C. Pál (1894. ápr. 28. – 1981. júl. 11.) magyar festő és grafikus szerint *„…a patak sem úgy csobog, ahogy azt Beethoven a VI. szimfóniában megírta.”*

*A 60. születésnapját ünneplő Marczibányi téri Kodály Iskola hagyományos, mégis különleges és ünnepélyes évzáró hangversenyét ismét szokott helyén, a Zeneakadémián hallhattunk, melyen ismertté vált „öregdiákok” (Kaláka Együttes, Eckhardt Gábor zongoraművész , Kovács Zoltán zeneszerző) is felléptek.

*A 60 éves Krasznahorkai László, ma a *„magyar irodalom egy legkülönösebb alkotója”*. Gyulán született 1954. jan. 5-én, és a „gimnázium alatt a Flamingó nevű beatzenekar zongoristájaként muzsikált.” (www.mno.hu)

*A 450 éve született Shakespeare (1564. ápr. 23) A velencei kalmár című komédiájában így ír:
„Az ember, ki legbelül zenétlen
S nem hat rá édes hangok egyezése,
Az kész az árulásra, taktikára,
S szelleme tompa, mint az éjszaka
S érzelme komor, mint Erebus:
Meg ne bízz benne.
Hallgass a zenére.”

SZÜLETÉSNAPI DOHNÁNYI-SAROK

*Dohnányi Ernő 1877. júl. 27-én született Pozsonyban. 1942. aug. 4-én írt sógorának, Miczi húga férjének, dr. Kováts Ferenc egyetemi tanár úrnak Budapestre, az I. kerületbe egy színes képeslapot, melyen két fürdőruhás hölgy látható krokodil és kacsa formájú úszógumikkal: *„Kedves Sógor! Köszönet a születésnapi gratulációért, kivált a 60.-ért. Mégis csak tisztességes újság a Pesti Hírlap! Miczinek bővebben írtam. Sok szívélyes üdvözlettel ölel Ernő, Miczit csókolom.”*

Miczi, Dohnyányi húga pedig azt írja levelében pár évvel később testvérbátyjának 78. születésnapja alkalmából, hogy elérzékenyülten olvasgatta a régi családi leveleket. Egyikben például Dohnányi a sógorát, Ferencet névnapja okán üdvözli, pedig születésnapja volt… A levél hátoldalán pedig Miczi bátyját köszöntő versikéje olvasható:
Kedves Ernő!
Éppen most jut eszembe, közeleg
születése napja.
Legyen mindig boldog!
Jó fiúcska maradjon, mint eddig volt.
Engem is szeressen
Nekünk örömet szerezzen.
Sok szépet komponáljon
Orrát, gyomrát jól kímélje.
Kívánok még sok egyebet
Viszontlátást, hosszú éltet
Áldást minden lépésére
Szeretetet, békességet.
Sok puszi. Punktum.
Sok, sok szeretettel Mici

Dohnányi 19**60**-ban hunyt el, emléktáblája az újjászületett budapesti Dohnányi utca 1. sz. ház falán látható.

Idén 60 éves magyar karmester vezetéknevét rejtettük el egy 3×3-as mezőben. Megfejtésként a nevet várjuk öntől, és annak a 9 mezőnek a számát, amelyekben a nevet meglelte! A megfejtést és az ön nevét, címét, elérhetőségét, kérjük, december 31-ig e-mailben küldje el az info@bdz.hu címre, tárgyként, kérjük, **a rejtvény megfejtése** *címszót írja le.)*
A helyes megfejtők között páros belépőket, valamint „Egy megérthető zenész”könyvet sorsolunk koncertjeinkre.! Jó böngészést!

1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**
2	h	o	l	b	o	g	o
3	o	g	á	b	h	n	u
4	b	o	h	o	l	u	n
5	o	n	l	e	r	g	l
6	r	l	u	n	g	o	e
7	l	h	e	g	u	n	h
8	h	o	b	e	h	u	o

A Budafoki Dohnányi Zenekar hangversenynaptára 2014-2015.

2014. szeptember 25. csütörtök, 19:30	Zeneakadémia *DOHNÁNYI*	Csajkovszkij: Francesca da Rimini Hollós Máté: Preludes to Peace (ősbemutató) Brahms: II. szimfónia *Virág Emese - zongora* *Rivka Golani - brácsa* *Vezényel: Yeruham Sharovsky*
2014. október 3. péntek, 19:30	BMC *CLASSICAL DISCOVERIES*	Brahms: Haydn-variációk Három magyar tánc a "Nouvelle Collection d"Hongroises" című gyűjteményből, 1808, Bécs Ismeretlen szerző: Menüett Mozart: Hangversenyáriák Csajkovszkij: Mozartiana *Kolonits Klára – ének* *Mandel Róbert – szöghegedű, tekerőlant* *Vezényel: Dinyés Dániel*
2014. október 5. vasárnap, 11:00	Zeneakadémia *A MEGÉRTHETŐ ZENE*	FISCHER ANNIE Bartók: III. zongoraverseny *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2014. október 10. péntek, 19:00	Klauzál Ház *BUDAFOKI*	Wagner: Siegfried-idill Mendelssohn: 42. zsoltár (Wie der Hirsch schreit) Beethoven: III. (Eroica) szimfónia *Vezényel: Alpaslan Ertüngealp*
2014. október 11. szombat, 11:00	Klauzál Ház *MEGÉRTHETŐ JUNIOR*	CSODÁS ZENÉK MESEORSZÁGBÓL A Budafok Big Band műsora *Előad és vezényel: Puskás Csaba*
2014. október 18. szombat, 19:30	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *A SZERELEM ARCAI*	AZ EGZOTIKUS ernstein: West Side Story Suite Dubrovay: Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi Bartók: A csodálatos mandarin *Bozsik Yvette Társulat* *Koreográfus: Bozsik Yvette* *Cakó Ferenc – homokgrafika* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2014. november 1. szombat, 11:00	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *A SZERELEM ARCAI*	KERTÉSZ ISTVÁN Rossini: Stabat Mater *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2014. november 1. szombat, 19:30	Zeneakadémia *DOHNÁNYI*	Mozart: D-dúr (Koronázási) zongoraverseny KV 537 Rossini: Stabat Mater *Fülei Balázs – zongora* *Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Tőri Csaba)* *Vezényel: Hollerung Gábor*

A Budafoki Dohnányi Zenekar hangversenynaptára 2014-2015

2014. november 9. vasárnap, 11:00	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *CINEMUSIC*	CINEMUSIC CSALÁDI DÉLELŐTT Filmzenék, gyermekzenék *Vezényel: Hollerung Gábor*
2014. november 9. vasárnap, 19:30	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *CINEMUSIC*	CINEMUSIC 2014 Filmzenei klasszikusok *Vezényel: Hollerung Gábor*
2014. november 16. vasárnap, 19:30	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *SZIMFONIKUS FELFEDEZÉSEK*	Webern: Passacaglia, op. 1 Schumann: a-moll zongoraverseny, op. 54 Brahms-Schönberg: g-moll zongoranégyes *Gyöngyösi Ivett – zongora* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2014. november 21. péntek, 19:30	BMC *CLASSICAL DISCOVERIES*	Mendelssohn: Szentiványéji álom - nyitány Hyacinthe Klosé: Ária és variációk Vivaldi: Versenymű négy hegedűre Mozart: Haffner szerenád *Szentpáli Roland – ophicléide* *Baráti Kristóf – hegedű* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2014. november 23. vasárnap, 19:30	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *CINEMUSIC*	CINEMUSIC 2014 Filmzenei klasszikusok *Vezényel: Hollerung Gábor*
2014. november 28. péntek, 19:00	Klauzál Ház *BUDAFOKI*	Dvorák: Scherzo cappricioso Prokofjev: I. hegedűverseny Csajkovszkij: VI. szimfónia *Harsányi Elina – hegedű* *Vezényel: Werner Gábor*
2014. november 29. szombat, 11:00	Klauzál Ház *JUNIOR*	Dubrovay: Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2014. november 29. szombat, 15:00	Klauzál Ház *ZENEÉRTŐ*	BEMUTATKOZIK A VONÓS CSALÁD A hegedű, a brácsa, a gordonka és a nagybőgő *Előad: Zelinka Tamás*
2014. december 6. szombat, 14:00 és 20:00	Papp László Budapest Sportaréna *HAVASI*	HAVASI SYMPHONIC ARÉNA SHOW *Vezényel: Pejtsik Péter*
2014. december 19. péntek, 19:00	Klauzál Ház *BUDAFOKI*	KARÁCSONYI KONCERT Csajkovszkij: Diótörő - szvit Bach: 21. kantáta (Ich hatte viel Bekümmernis) *Budapesti Akadémiai Kórustársaság* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2014. december 20. szombat, 11:00	Klauzál Ház *JUNIOR*	Csajkovszkij: Diótörő - szvit *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*

A Budafoki Dohnányi Zenekar hangversenynaptára 2014 - 2015

2015. január 9. **péntek, 19:00**	Klauzál Ház *BUDAFOKI*	ÚJÉVI KONCERT *Vezényel: Hollerung Gábor*
2015. január 11. **vasárnap, 19:30**	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *ÚJÉVI*	ÚJÉVI KONCERT *Vezényel: Hollerung Gábor*
2015. január 17. **szombat, 11:00**	Klauzál Ház *JUNIOR*	Alpár Balázs: Koldus és királyfi *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2015. január 17. **szombat, 15:00**	Klauzál Ház *ZENEÉRTŐ*	A VIRTUÓZ FAFÚVÓSOK A fuvola, az oboa, a klarinét és a fagott *Előad: Zelinka Tamás*
2015. január 24. **szombat, 19:30**	Zeneakadémia *DOHNÁNYI*	Bach-Stokowski: Passacaglia, Chaconne, d-moll toccata és fúga (zenekari átirat) Mendelssohn: II. szimfónia (Lobgesang) *Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Tőri Csaba)* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2015. január 25. **vasárnap, 11:00**	Zeneakadémia *MEGÉRTHETŐ*	DOHNÁNYI ERNŐ Dohnányi: Variációk egy gyermekdalra *Jandó Jenő – zongora* *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2015. február 6. **péntek, 19:30**	BMC *CLASSICAL DISCOVERIES*	Bach: IV. (D-dúr) szvit Albrechtsberger: Concerto trombulára és lantra Beethoven: I. szimfónia *Albin Paulus – trombula* *Szabó István – mandora* *Hangversenymester: Berán Gábor*
2015. február 13. **péntek, 19:00**	Klauzál Ház *BUDAFOKI*	Schumann: I. „Tavaszi" szimfónia Pertis: Ritornell – változatok zongorára és kamarazenekarra Rossini: Messa di Gloria *Pertis Attila – zongora* *Budapesti Akadémiai Kórustársaság* *Vezényel: Yuval Benozer*
2015. február 15. **vasárnap, 11:00 és 15:00**	Fesztivál Színház *IFJÚSÁGI KONCERT*	Beethoven: IX. szimfónia *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2015. február 21. **szombat, 19:30**	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *A SZERELEM ARCAI*	A PROFÁN Offenbach: Orfeusz az Alvilágban – félig szcenírozva *ForteDanse Társulat* *Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)* *Koreográfus: Horváth Csaba* *Rendező: Káel Csaba* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2015. február 26. **csütörtök, 19:30**	Zeneakadémia *ZONGORAEST*	HEGEDŰS ANDRÁS ZENEKARI ZONGORAESTJE Mozart: d-moll zongoraverseny KV 466 Brahms: Zongoraverseny *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*

A Budafoki Dohnányi Zenekar hangversenynaptára 2014 - 2015

2015. február 28. **szombat, 19:30**	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *LAJKÓ MARATON*	LAJKÓ MARATON *Vezényel: Hollerung Gábor*
2015. március 1. **vasárnap, 11:00**	Zeneakadémia *MEGÉRTHETŐ*	SZÉKELY MIHÁLY Mozart: Varázsfuvola – részletek *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2015. március 6. **péntek, 19:00**	Klauzál Ház *BUDAFOKI*	Copland: Fanfare for a Common Man Puccini: Krizantémok Crusell: Klarinétverseny No. 2, Op. 5 Lutoslawski: Concerto *Rajnai Csaba - klarinét* *Vezényel: Jan Jakub Bokun*
2015. március 7. **szombat, 11:00**	Klauzál Ház *JUNIOR*	Prokofjev: Péter és a farkas *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2015. március 7. **szombat, 15:00**	Klauzál Ház *ZENEÉRTŐ*	FÉNY ÉS ÜNNEP – A RÉZFÚVÓSOK A trombita, a kürt, a harsona és a tuba *Előad: Zelinka Tamás*
2015. március 14. **szombat, 19:30**	Zeneakadémia *DOHNÁNYI*	Vajda: Sinfonia ma non troppo Schoenfield: Four parables Grieg: Peer Gynt – kísérőzene *Mácsay Pál – próza* *Oravecz György – zongora* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2015. március 20. **péntek, 19:30**	BMC *CLASSICAL DISCOVERIES*	Mozart: Idomeneo – nyitány Mozart: Thamos, Egyiptom királya – közzene Mozart: d-moll zongoraverseny KV 466 Haydn: G-dúr szimfónia No. 88 *Malcolm Bilson – fortepiano* *Vezényel: Vashegyi György*
2015. március 29. **vasárnap, 19:30**	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *BUDAPESTI NEMZETKÖZI KÓRUSVERSENY*	NYITÓHANGVERSENY Vajda: Magnificat Mendelssohn: Die erste Walpurgisnacht *Budapesti Akadémiai Kórustársaság* *Budapesti Ifjúsági Kórus* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2015. április 12. **vasárnap, 19:30**	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *A SZERELEM ARCAI*	A FRIVOL Orff: Catulli Carmina Petrovics: Lysistrate *Szegedi Kortárs Balett* *Rendező-koreográfus: Juronics Tamás* *Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Tőri Csaba)* *Nyíregyházi Cantemus Vegyeskar (karigazgató: Szabó Soma)* *Vezényel: Hollerung Gábor*

A Budafoki Dohnányi Zenekar hangversenynaptára 2014 - 2015

2015. április 24. péntek, 19:00	Klauzál Ház *BUDAFOKI*	Weiner: Szerenád Wolf Péter: Zongoraverseny Rachmaninov: Szimfonikus táncok *Balog József – zongora* *Vezényel: Kovács László*
2015. április 25. szombat, 11:00	Klauzál Ház *JUNIOR*	Orbán György: A csodafa Előad és vezényel: Werner Gábor
2015. április 25. szombat, 15:00	Klauzál Ház *ZENEÉRTŐ*	DOBPÁRBAJ – AZ ÜTŐHANGSZEREK BIRODALMA A timpani, a nagydob, a kisdob, a cintányér, a harangjáték és a xilofon *Előad: Zelinka Tamás*
2015. május 2. szombat, 19:30	Zeneakadémia *DOHNÁNYI*	Max Reger: Négy szimfonikus költemény Arnold Böcklin nyomán Dohnányi: Konzertstück gordonkára és zenekarra Elgar: Enigma-variációk *Gavriel Lipkind – cselló* *Vezényel: Klaus Arp*
2015. május 3. vasárnap, 11:00	Zeneakadémia *MEGÉRTHETŐ*	FRICSAY FERENC Beethoven: V. szimfónia *Előad és vezényel: Hollerung Gábor*
2015. május 10. vasárnap, 19:30	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *A SZERELEM ARCAI*	A MAGASZTOS Wagner: Trisztán és Izolda – nyitány és Izolda szerelmi halála Ravel: Daphnis és Chloé – II. szvit Gyöngyösi: I. szimfónia *Budapesti Akadémiai Kórustáraság (karigazgató: Tőri Csaba)* *Nyíregyházi Cantemus Vegyeskar (karigazgató: Szabó Soma)* *Nyíregyházi Pro Musica Leánykar (karigazgató: Szabó Dénes)* *Vezényel: Hollerung Gábor*
2015. május 24. vasárnap, 19:30	Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem *ÉNEKEL AZ ORSZÁG – CHORAL CELEBRATIONS*	Orff: Carmina burana Szentpáli: Magnificat Országos Egyesített Kórus *Vezényel: Hollerung Gábor*

A műsor- és szereplőváltoztatás jogát fenntartjuk!

Programjainkról, az esetleges változásokról, újdonságokról a honlapunk nyújt bővebb tájékoztatást.

www. bdz.hu

BUDAFOKI DOHNÁNYI ZENEKAR

DOHNÁNYI BÉRLET

2014. szeptember 25. csütörtök
19:30, Zeneakadémia

Csajkovszkij: Francesca da Rimini
Hollós Máté: Preludes to Peace (ősbemutató)
Brahms: II. szimfónia

Virág Emese – zongora
Rivka Golani – brácsa
Vezényel: Yeruham Sharovsky

Évadunk első bérleti hangversenye egyfajta leg-ek koncertje is lehetne. Csajkovszkij Francesca da Rimini c. szimfonikus fantáziája Dante Isteni színjátékának talán legszívszorítóbb szerelmi történetét mutatja be.
Ezt követi Hollós Máté Prelude to Peace c. művének legelső előadása, azaz ősbemutatója, a zenei élet egyik legismertebb brácsásával, Rivka Golanival, akit a sajtó a „brácsa királynőjének" nevez, és akit a BBC Magazine a valaha élt 200 legjobb hangszeres közé választott. A kettősversenyben partnere Virág Emese lesz, aki a kortárs zene egyik legavatottabb képviselője. A zenemű Rivka Golani felkérésére és az általa megjelölt szólóhangszer-párra és szimfonikus zenekarra íródott, és a háborúról szól. *„Nem programzene-szerűen, semmiféle konkrét helyszínre vagy eseményre sem utalva, még holmi csatajelenetet is mellőzve inkább afféle békére vágyakozásként. A mélyhegedű és a zongora egymáshoz nem simuló hangszerek, így nemcsak a zenekarral, hanem sokszor egymással is szemben állnak. Az első tételben azonban szerepel egy utalás az 1983-ban Rivka Golani számára írt Ének, hajolj ki ajkamon szólódarabra, miként egy a másik szólista, Virág Emese számára komponált dalra is, s ezek motivikája összekapcsolja a két szólóhangszer „éneklését". Miként a kétbrácsás versenynél, az új darabnál is kérte Rivka Golani, hogy a zenekaros tételek közé a két szólistának intermezzót írjak. A cím csak az alliteráció kedvéért angol, de remélem, bárki, aki hallja, lelkében a békéhez szóló előjátékként éli meg a kompozíciót."*
Az est zárószáma Brahms egyik talán legderűsebb zeneműve: A műből valóban élet és erő árad, kedély és kellem, ellentmondva mindazoknak, akik a szerzőt komor és tépelődő hangulatú művei alapján egyoldalúan ítélik meg.

CLASSICAL DISCOVERIES

Hangszercsodák, sztárvendégek, remekművek az alcíme zenekarunk új sorozatának, mely nem egyszerűen a klasszika korszakának zenéjét mutatja be, hanem célja, hogy a közönség a korszak rég elfeledett, mégis különleges hangszereit is megismerheti. A mai hangversenyen a klasszika korát és szellemiségét járjuk körbe. Brahms zenéje tisztelgés egy nagy klasszikus, Joseph Haydn, előtt. Oly módon, hogy zenei asszociációs játékba kezd a Haydn-téma kapcsán, mintegy ürügyet találva arra, hogy elmondhasson mindent arról, hogy mi mindent köszönhet a klasszika zenéjének. Mozart koncertáriái a klasszika irodalmának legkiemelkedőbb és legvirtuózabb vokális teljesítményei, amelyekben a szólista mindent megmutathat abból, amiért a klasszikát imádják világ szerte. Az 1808-ban kiadott magyar táncok a klasszika egy rég elveszett arcának az újra felfedezése, ahol már szólt a csárdás a nép körében. Csajkovszkij Mozart előtt tiszteleg a zenekari szvitjében, de az ő tisztelgése szorosabb a kiinduló ponthoz, mint Brahmsé. Négy eredeti Mozart tételt hangszerel meg, ám úgy, hogy a hallgató végig azon gondolkodik, hogy *„ezt most Csajkovszkij, vagy Mozart írta?"* Ezzel a technikával ugyanaz előtt a bravúr előtt tiszteleg, ahogy Mozart írta át Händel Messiását.

2014. október 3. péntek
19:30, BMC

Brahms: Haydn-variációk
Három magyar tánc a "Nouvelle Collection d"Hongroises" című gyűjteményből, 1808, Bécs
Ismeretlen szerző: Menüett
Mozart: Hangversenyáriák
Csajkovszkij: Mozartiana

Kolonits Klára – ének
Mandel Róbert – szöghegedű, tekerőlant
Vezényel: Dinyés Dániel

A MEGÉRTHETŐ ZENE

2014. október 05. vasárnap
11:00, Zeneakadémia

FISCHER ANNIE
Bartók: III. zongoraverseny

Előad és vezényel: Hollerung Gábor

A magyar zene világpolgárai az alcíme az idei sorozatunknak, mert ezt az évadot a magyar zenei élet

nagyságainak ajánljuk. Az első előadásunkon Fischer Anniera emlékezünk, aki a XX. századi magyar zenei élet egyik kiemelkedő személyisége volt. Neve szorosan összeforrt Bartók III. zongoraversenyével, mely Bartók egy tipikusan „női" versenyműve. A szerző életének záró műve egy csodálatos megtisztulás. Kezdő tételének éjszaka zenéi csodálatos madárhanggá szelídülnek, a kivételesen lassú második tétel egy korál dallam áhítatos megszólalása, míg a záró tétel egy kirobbanó hangulatú tánctétel.

BUDAFOKI HANGVERSENYESTÉK

2014. október 10. péntek
19:00, Klauzál Ház

Wagner: Siegfried-idill
Mendelssohn: 42. zsoltár (Wie der Hirsch schreit)
Beethoven: III. (Eroica) szimfónia

Vezényel: Alpaslan Ertüngealp

Siegfried című operájának néhány motívumát dolgozta fel Wagner ma este elsőként felcsendülő zenekari művében, amelyet 1870-ben a maga Siegfriedjének, fiának születésekor írt. A zenemű voltaképpen szerenád Cosima asszonyhoz, aki a családi boldogság régóta áhított idilljével ajándékozta meg svájci, Triebschen-beli otthonában a zeneszerzőt. A kis zenekarra hangszerelt darabot házuk kertjében, Cosima ablaka alatt játszatta el meglepetésként.
A szerenádot követően egy csodálatos kórusmű hallható. Felix Mendelssohn-Bartholdy nemcsak újrafelfedezője és népszerűsítője volt Johann Sebastian Bach műveinek, hanem példaképként is tekintett nagy lipcsei elődjére. Kórusműveiben, oratorikus alkotásaiban egyértelműen tükröződnek a protestáns egyházzene hatásai. A 42. zsoltár *(Mint a szép hűvös patakra…)* Luther által fordított német szövegét 1837-38-ban zenésítette meg.
Az est második részében felcsendülő III. szimfóniát Beethoven 1803-ban, mintegy fél év alatt írta, melynek ihletője köztudomásúan Napóleon személyisége volt. 1798-ban a zeneszerző megismerkedett a Bécsben tartózkodó Bernadotte tábornokkal, aki már akkor rábeszélte, írjon egy zeneművet Bonaparte konzul dicsőítésére. Beethoven maga is sokra tartotta Bonapartét, akiben a szabadság eszméjének megtestesítőjét látta. Harmadik szimfóniájában egy kiemelkedő egyéniség jellemét rajzolta meg, és a művet Bonapartéról nevezte el. Amikor azonban Bonaparte császár lett, Beethoven keserűségében eltépte a partitúra címlapját, amelyen Bonaparte neve állott. A mű 1806-ban megjelent első kiadásának címlapja már így szólt: *„Sinfonia eroica... composta per festeggiare il sovvenire di un grand'Uomo..." (Hősi szimfónia... egy nagy ember emlékének megünneplésére...)* A zenemű azonban túlélte ihletőjét, és mindegy is, kiről mintázta hősét a szerző: a zeneműben egy Hős küzdelme, bukása és megdicsőülése, főként pedig magatartásának erkölcsi nagysága tárul a hallgató elé.

MEGÉRTHETŐ JUNIOR

2014. október 11. szombat
11:00, Klauzál Ház

CSODÁS ZENÉK MESEORSZÁGBÓL

A Budafok Big Band műsora
Előad és vezényel: Puskás Csaba

ZENEÉRTŐ LESZEK

2014. október 11. szombat
15:00, Klauzál Ház

ISMERKEDÉS A BILLENTYŰS ÉS A PENGETŐS HANGSZEREKKEL
A zongora, a harmonika, a hárfa és a gitár

Előad: Zelinka Tamás

A SZERELEM ARCAI

2014. október 18. szombat
19:30, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

AZ EGZOTIKUS
Bernstein: West Side Story Suite
Dubrovay: Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi
Bartók: A csodálatos mandarin

Bozsik Yvette Társulat
Koreográfus: Bozsik Yvette
Cakó Ferenc – homokgrafika
Vezényel: Hollerung Gábor

A szerelem kimeríthetetlen témájával számtalan zenemű áll kapcsolatban. Zenekarunk és a MÜPA közös sorozatában a társművészeteket is segítségül hívva a szerelem különböző megnyilvánulásait mutatjuk be. Az első hangverseny a szerelemben rejlő egzotikumot mutatja be. A modern nyugati civilizációt a keleti lélek mély szimbolikájával szembeállító csodálatos mandarint, Bernstein etnikai környezetben játszódó Rómeó és Júlia történetét, valamint a levantei kultúrában is ismert Árgyélus királyfi történetét a mindhárom témában megjelenő egzotikum kapcsolja össze. Bartók Béla különleges miliőbe helyezett szerelmi története Bozsik Yvette ez alkalomra felújított koreográfiájával és kiváló társulata közreműködésével elevenedik meg. Dubrovay László Liszt Ferenc születésének kétszázadik évfordulója alkalmából íródott mesemegzenésítésének előadását pedig Cakó Ferenc homokanimációi teszik különlegesség. *(A hangevrseny részletes leírását lásd lapunk 24. oldalán)*

A MEGÉRTHETŐ ZENE

2014. november 1. szombat
11:00, Zeneakadémia

KERTÉSZ ISTVÁN
Rossini: Stabat Mater

Előad és vezényel: Hollerung Gábor

Kertész István az egyik legnagyobb magyar karmester, a világháború utáni magyar zene egyik legjelentősebb propagátora, aki bármilyen stílusban otthonosan mozgott. Rossini Stabat mater interpretációját egy egyedülálló felvétel őrzi, mely monumentális tablókban jeleníti meg Jacopone da Todi szövegét.

DOHNÁNYI BÉRLET

2014. november 1. szombat
19:30, Zeneakadémia

Mozart: D-dúr (Koronázási) zongoraverseny KV 537
Rossini: Stabat Mater

Fülei Balázs – zongora
Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Tőri Csaba)
Vezényel: Hollerung Gábor

A hangverseny első részében Mozart D-dúr zongoraversenyét hallhatják. A mű a köztudatban mint „koronázási zongoraverseny” él; Mozart ugyanis 1790 októberében Frankfurtban, a koronázási ünnepségek alkalmával játszotta. A versenymű az 1784-86-os évek zongoraverseny-sorozatával tart szoros rokonságot. Talán csak a zongoraszerűség nyilatkozik meg fokozottabb mértékben ebben a versenyműben, amelynek mindjárt legelső témáját ebben a szellemben mintázta a zeneszerző. Az első tétel kidolgozása során mintegy kompendiumát adja Mozart mindannak, amit a szólóhangszer ebben a műfajban elért, s maximumát annak, amit a korabeli zongoratechnika nevében megkövetelhetett. A lassú tétel – bár típusával több alkalommal találkoztunk már Mozart Andantéi során – ismét egyedülállónak hat a maga nemében, kristályos nyugalmával, nemességével: olyan, mint egy tiszta vizű, mozdulatlan tó. Ugyancsak kifejezetten zongorára termett a záró rondó témája, de ennek a tételnek megformálásába és kivitelezésébe olyan gondos művészi munkát fektetett a komponista, amely nemcsak a koronázás ünnepi aktusához, de a maga érett korszakának színvonalához is minden tekintetben méltó lehetett.
A versenymű a mai estén Fülei Balázs előadásában, a művész saját kadenciájával hangzik el.
Az est második felében felhangzó zenemű Stabat Mater az egyik legtöbbet megzenésített téma a zeneirodalomban. A Jacopone da Todi versére írt szöveget olyan elődök zenésítették meg, mint Pergolesi, Palestrina, Scarlatti, Vivaldi, vagy a későbbiekben Dvorák, Verdi, a magyar zeneirodalomban pedig Karai József vagy Csemiczky Miklós. Rossini tollából egy igazi teátrális mű keletkezett, melyet leginkább a Verdi leghíresebb operájának nevezett Requiemhez hasonlítható ilyen tekintetben. Bár oratorikus műről beszélünk, a mű tele van színpadias, operai gesztusokkal, operaáriákkal.

CINEMUSIC CSALÁDI DÉLELŐTT

2014. november 9. vasárnap
11:00, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Filmzenei klasszikusok

Kállay-Saunders András – ének
Házigazda: Réz András – filmesztéta
Vezényel: Hollerung Gábor

A rövidített programban elsősorban a gyerekek kedvenc filmzenéi, világhírű mesefilmek slágerei lesznek hallhatóak.
A koncertet 6 éven felülieknek ajánljuk.

CINEMUSIC 2014

2014. november 9. vasárnap
19:30, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Filmzenei klasszikusok

Kállay-Saunders András – ének
Házigazda: Réz András – filmesztéta
Vezényel: Hollerung Gábor

A Klasszik Rádió és a Budafoki Dohnányi Zenekar filmzene-koncertje.
Az idei koncert különlegessége, hogy a zenékhez speciális technikával, 3D-ben is élményszerűen mutatják meg film és zene kapcsolatát

SZIMFONIKUS FELFEDEZÉSEK

2014. november 16. vasárnap
19:30, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Webern: Passacaglia, op. 1
Schumann: a-moll zongoraverseny, op. 54
Brahms-Schönberg: g-moll zongoranégyes

Gyöngyösi Ivett – zongora
Vezényel: Hollerung Gábor

A koncert ifjú szólistája a Zeneakadémián Dráfi Kálmán és Némethy Attila növendéke. Gyöngyösi Ivettnek a 20. század egyik legnagyobb formátumú zongoraművésze, Fischer Annie a példaképe, akinek akár még a nyomdokaiba is léphet, hiszen sorra nyeri a versenyeket, kiemelkedő tehetsége egészen nyilvánvaló. A Junior Prima-díjas művész a romantikus zenében érzi igazán otthon magát.
Ezen a hangversenyen is ebbe a világba kalauzol bennünket Schumann örök szépségű zongoraversenyével. Hollerung Gábor karmester e mellé olyan alkotásokat választott, amelyek ritkán hallhatók hangversenyteremben, és amelyek érdekes módon kapcsolódnak a romantikához. A 20. század második felének alapvető fontosságú kompozíciós technikája volt a szerializmus, amelynek megszületése Anton Webern nevéhez fűződik. A barokk variációs formában írt, de Brahmsra is utaló, zenekari Passacaglia azonban korai mű, diplomadarabként született 1908-ban, a késő romantika jegyeit viseli magán, s a fiatal zeneszerző Schönbergnél folytatott tanulmányait zárta le ezzel a gyönyörű tétellel. Arnold Schönberg élete végéig tanított, az Egyesült Államokba való emigrálása után is. Az általa kiindulópontnak tekintett Brahms magyaros finálójú zongoranégyesét itt írta át zenekarra 1937-ben, az izgalmas hangzású művet a Los Angeles-i Filharmonikusok mutatták be.
Nem mindennapi műsor egy nem mindennapi tehetséggel, Magyarország egyik legdinamikusabb zenekarával – ezt kínálja ez az este.
A koncertet 18.30 órai kezdettel, Előhang címmel beszélgetés előzi meg, amelyen a fellépő művészekkel és a műsoron szereplő művekkel ismerkedhetnek meg közelebbről az előadásra jeggyel rendelkezők.

CLASSICAL DISCOVERIES

2014. november 21. péntek
19:30, BMC

Mendelssohn: Szentiványéji álom – nyitány
Hyacinthe Klosé: Ária és variációk
Vivaldi: Versenymű négy hegedűre
Mozart: Haffner szerenád

Szentpáli Roland – ophicléide
Baráti Kristóf – hegedű
Vezényel: Hollerung Gábor

A mai este különlegessége az ophicléide, mely egy hosszú küzdelem nagyszerű eredménye, ahogyan a kontrabasszus kürtöktől a szerpenteken (azok kígyószerűen kialakított, majd egyszerűen 2-3 rét meghajlítva függőlegesen álló típusain) át végül eljutottak az első tökéletesített rézfúvós csodához, az Ophilcléide-hez. A szerpenttel való közeli rokonságra utaló hangszernév a görög ophisz (kígyó) és a kleidész (billentyűk) szavakból állt össze. A 19. század elején a nagyzenekarok legmélyebb fúvós szólamait még a régi szerpenteket felváltó basszuskürtökön játszották, de a híres párizsi hangszerész, Jean-Hilaire Asté 1821-ben bejelentett szabadalma minden addigi találmány sikerét felülmúlta. A korábbi kontrabasszus kürtöknél ésszerűbb billentyűkiosztású, sokkal precízebben megépített ophicléide kúposan táguló testére már 9–12 billentyűt applikált, amelyek segítségével az instrumentum hangterjedelme több mint 3 kromatikus oktáv volt. A mai estén Szentpáli Roland Klosé Ária és variációk című darabját szólaltatja meg a hangszeren.
Az est nyitánya Mendelssohn Szentiványéji álomhoz írt kísérőzenéjének első tétele, melyet tizenhét

éves korában írt. A nyitány remek érzékkel, egyedül álló színekkel és gazdag ritmikával mutatja be a tündérvilág színeit, képeit, érzeteit, a zsongást, a mesét, ugyanakkor a benne rejlő emberit is.
Az est második részében Mozart remeke, a Haffner szerenád csendül fel. Elisabeth Haffner Salzburg nagytekintélyű és számos érdemet szerzett polgármesterének (egyben dúsgazdag nagykereskedőnek) leánya volt. Az ő esküvőjére írta Mozart 1776 nyarán a D-dúr szerenádot, de a Haffner nevet utóbb egy, ugyancsak D-dúrban írt szimfóniájával is halhatatlanná tette. A szerenád a zeneszerző e korszakában delelőjére jutott „gáláns" stílus egyik remekmívű alkotása. A szerenád fényes hangzásába, terjedelmes tételeinek (közöttük három ismét miniatűr hegedűkoncert) ünnepi pompájába csak egy ízben vegyül tragikus hang: az első menüettben, amely már hangneme révén is (g-moll) Mozart fájdalmas és baljós hangulatú tételeinek sorába illik. A mini hegedűverseny Baráti Kristóf előadásában hallható.

CINEMUSIC 2014

2014. november 23. vasárnap
19:30, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Filmzenei klasszikusok

Kállay-Saunders András – ének
Házigazda: Réz András – filmesztéta
Vezényel: Hollerung Gábor

A Klasszik Rádió és a Budafoki Dohnányi Zenekar filmzene-koncertje.
Az idei koncert különlegessége, hogy a zenékhez speciális technikával, 3D-ben is élményszerűen mutatják meg film és zene kapcsolatát

BUDAFOKI HANGVERSENYESTÉK

2014. november 28. péntek
19:00, Klauzál Ház

Dvorák: Scherzo capricioso
Prokofjev: I. hegedűverseny
Csajkovszkij: VI. szimfónia

Harsányi Elina – hegedű
Vezényel: Werner Gábor

A mai este a szláv zene jegyében telik. Dvorák Scherzo capriccosoja az egyik a szerző egyik legderűsebb műve, hiszen azokban az időkben írta, amikor nemzetközi hírnevet szerzett, és az akkori lelki állapotát tükröző öröm hatja át ezt az erőteljes, lendületes darabot.
Ezt követi Prokofjev I. hegedűversenye, mely nem a szó hagyományos értelmében vett hegedűverseny. A szólóhangszer nem lép ki virtuozitásával az együttesből, kadenciák sem csillogtatják a játékos bravúrját; ugyanakkor a zenekar szerepe sem szorítkozik a merő kíséretre. Nyilvánvaló, hogy Prokofjev a „zenekar szólóhegedűvel" új eszményét próbálta itt megvalósítani, mindamellett nem mondott le a szólóhegedű technikájával szemben támasztott magas igényről.
Akárcsak Csajkovszkij termékeny, ihletett alkotásokban gazdag életének, a hangversenynek is méltó befejezése a Patetikus szimfónia. Valóságos hattyúdal ez a mű, végigkísérte a zeneszerző életének utolsó esztendejét, annak örömteljes tartalmat adott; Csajkovszkij, aki 1893 novemberében, néhány héttel a mű bemutatása után halt meg, még a fogadtatás sikerében is részesülhetett. Első alkalommal 1893 elején említette a mű tervét, abban a levelében, amelyet unokaöccséhez, Vladimir Davidovhoz írt nyugat-európai útjáról. *„...Egy új szimfónia eszméje támadt bennem, ezúttal programmal, ám ez a program mindenki számára talány lesz, mivel azt teljességgel szubjektív érzések alkotják. Utazásom alatt, miközben gondolatban komponáltam, nemegyszer fakadtam könnyekre. (...) Forma tekintetében sok minden új lesz ebben a műben. Például a zárótétel nem nagyszabású Allegro, hanem jelentős terjedelmű Adagio lesz. Nem is képzeled, milyen örömmel tölt el a hit, hogy időm még nem járt le és még sokat vihetek véghez..."*

MEGÉRTHETŐ ZENE JUNIOR

2014. november 29. szombat
11:00, Klauzál ház

Dubrovay: Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi

Előad és vezényel: Hollerung Gábor

ZENEÉRTŐ LESZEK

2014. november 29. szombat
15:00, Klauzál ház

BEMUTATKOZIK A VONÓS CSALÁD
A hegedű, a brácsa, a gordonka és a nagybőgő

Előad: Zelinka Tamás

HAVASI

2014. december 6. szombat
14:00 és 20:00 Papp László Budapest Sportaréna

Havasi Symphonic Arena Show
Vezényel: Pejtsik Péter

BUDAFOKI HANGVERSENYESTÉK

2014. december 19. péntek
19:00, Klauzál Ház

KARÁCSONYI KONCERT
Csajkovszkij: Diótörő - szvit
Bach: 21. kantáta (Ich hatte viel Bekümmernis)

Budapesti Akadémiai Kórustársaság
Vezényel: Hollerung Gábor

A Diótörő című balettet 1891-92-ben (az ebből készült hangverseny szvitet 1892-ben) komponálta Csajkovszkij, az E. T. A. Hoffmann novellája alapján írt librettóra. A színesen hangszerelt, dallami invencióban bővelkedő, hangulatos tánctételek előtt Kis nyitány hangzik fel, amely voltaképpen groteszk bábtáncot reprezentál. Ezután hat karaktertánc következik: Induló, Csokoládétündér tánca, Trepak, Arab tánc, Kínai tánc, Nádsíptánc. A látványos revüt a Virágok keringője című nagyszabású tánctablóval fejezi be a komponista.
Bach 21. kantátájának keletkezését homály fedi. Csak annyit tudunk, hogy először 1714. Szentháromság ünnepét követő 3. vasárnapon mutatták be Weimarban, de valószínüleg korábban keletkezhetett. Az is lehet, hogy Bach már meglévő, más művekhez tervezett tétéelekből „ollózta össze". Akárhogy is történt egy biztos: a 21. kantáta mind terjedelmében, mind grandiózus szerkesztésében, mind zenei intenzitásában és drámaiságában kitűnik Bach kantátáinak sorából, és legnagyobb műveire emlékeztetik a hallgatót.

MEGÉRTHETŐ ZENE JUNIOR

2014. december 20. szombat
11:00, Klauzál Ház

Csajkovszkij: Diótörő - szvit

Előad és vezényel: Hollerung Gábor

BUDAFOKI HANGVERSENYESTÉK

2015. január 9. péntek
19:00 Klauzál Ház

Újévi koncert

Vezényel: Hollerung Gábor

ÚJÉVI KONCERT

2015. január 1. vasárnap
19:30, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Újévi koncert

Vezényel: Hollerung Gábor

A Budafoki Dohnányi Zenekar immár hagyományosan egy különleges hangversennyel köszönti az új esztendőt. A műsorról - amely ezúttal is titok - sokat nem árulhatunk el, csak annyit, hogy az együttes most is „komolyan" készül, hogy egy hagyományosan „szigorúan mulatságos" koncerttel örvendeztesse meg a közönségét.

MEGÉRTHETŐ ZENE JUNIOR

2015. január 17. szombat
11:00, Klauzál Ház

Alpár Balázs: Koldus és királyfi

Előad és vezényel: Hollerung Gábor

ZENEÉRTŐ LESZEK

2015. január 17. szombat
15:00, Klauzál ház

A VIRTUÓZ FAFÚVÓSOK
A fuvola, az oboa, a klarinét és a fagott

Előad: Zelinka Tamás

DOHNÁNYI BÉRLET

2015. január 24. szombat
19:30, Zeneakadémia

Bach-Stokowski: Passacaglia, Chaconne, d-moll toccata és fúga (zenekari átirat)
Mendelssohn: II. szimfónia (Lobgesang)

Budapesti Akadémiai Kórustársaság (karigazgató: Tőri Csaba)
Vezényel: Hollerung Gábor

A mai estén felhangzó művek zeneszerzői között szimbolikus kapcsolat van. Mendelssohn az, aki Bach műveinek átdolgozásával, majd bemutatásával újra felfedezte Bachot az utókor és a hangversenyélet számára. Természetesen Bach azelőtt sem számított elfeledett szerzőnek, hiszen munkássága a későbbi korok komponistái számára alap és követendő példa volt.
A romantikus korszak érdeklődése Bach felé természetes volt, egyrészt felfedezte a zenéjében levő romantikus vonásokat, másrészt mindazt, ami a kor számára értelmezhetetlen és érthetetlen volt, igyekezett a saját igényei szerint feldolgozni. Mendelssohn ebben is úttörő volt, számos Bach-művet hangszerelt és gondolt újra, így. pl ő is írt kíséretet a d-moll chaconne-hoz. Ez a vonal a mai napig jelen van, sokan hangszerelik újra Bach műveit, az abban meglévő grandiozitást, monumentalitást és sokszínűséget a 20. századi zenekari apparátusra adaptálva. Stokowski sok művet értelmezett újra, a Bach művekkel azonban maradandót alkotott, nem csak új dimenziókat, hanem fantasztikus színgazdagságot és sok szempontból új értelmezést kölcsönzött ezeknek a zeneműveknek. A hangverseny előadásában ez is érvényre kerül: a Stokowski-féle monumentális feldolgozások után Mendelssohn műve lényegében korhű hangzással szólal meg, régizenei artikulációval és hangzásideállal.
Maga Mendelssohn a Lobgesangot szimfónia-kantátának nevezte, hiszen a kantáta kilenc tételét egy rövid, szimfonikus bevezetés előzi meg. A mű a Gutenberg-Biblia évfordulójára született, a kantáta rész szövegét a szerző zsoltárszövegekből válogatta.

A MEGÉRTHETŐ ZENE

2015. január 25. vasárnap
11:00, Zeneakadémia

DOHNÁNYI ERNŐ
Dohnányi: Variációk egy gyermekdalra

Jandó Jenő – zongora
Előad és vezényel: Hollerung Gábor

A zenekar névadója, Dohnányi Ernő Bartók és Kodály mellett a XX. századi magyar zeneszerzés egyik legkiemelkedőbb képviselője, mindemellett pedig világszerte ünnepelt, kivételes tehetségű előadóművész volt. Gyermekdal variációi talán a legjobban mutatják meg Dohnányi zeneszerzői és zeneművészi arcait, kivételes eleganciával, könnyedséggel, szellemességgel, zenei stílusparódiákkal. A zongoraszólam nehézsége a legnagyobb versenyművekével vetekszik, Dohnányi kivételes előadóművészi képességeit mutatja, hogy még nyolcvanas éveiben is játszi könnyedséggel tolmácsolta művét.

A Budafoki Dohnányi Zenekar tagjai

Zeneigazgató: Hollerung Gábor
Karmester: Werner Gábor

Első hegedű
Viniczai Éva – *első koncertmester*
Harsányi Elina – *második koncertmester*
Berán Gábor – *koncertmester-helyettes*
Baranyai Gábor
Gárdián Rita
Gazda Bence
Kristó-Varga Nikolett
Pánczél Tamás
Remenyik Gabriella
Sass Magdolna
Sawada Aya
Sólyom Magdolna
Szilágyi Péter
Véghelyi Márk

Második hegedű
Kalla-Tóta Hajnalka – *szólamvezető*
Bánhegyi Tünde – *szólamvezető-helyettes*
Bajmóczi Tünde
Fábiánné Fellegi Anna
Füzesséry Attila
Gáblik Judit
Horváth Anita
H. Kovács Emese
Nádasdi Szilvia
Dr. Puskás Marica

Fuvola
Molnár Krisztina – *szólamvezető*
Bene Hajnalka
Kanyó Dávid
Sepsi Etelka

Oboa
Kőházi Edit – *szólamvezető*
Czápos Benedek
Rajnai Marianna
Villányi Péter

Klarinét
Szepesi Bence – *szólamvezető*
Ablonczy Keve
Horváth Marcell
Rumy Balázs

Trombita
Csatos Ferenc – *szólamvezető*
Monoki Attila
Nagy Antal

Hárfa
Roskó Bernadett

Brácsa
Kusz Viktória – *szólamvezető*
Markó János – *szólamvezető-helyettes*
Amirás Kinga
Bakay Viktória
Bíró-Érsek Lilla
Gálfiné Megyes Krisztina
Konrád Barnabás
Skripeczky-Buzás Beáta
Tuza Boglárka

Cselló
Kószás Ágnes – *szólamvezető*
Helecz Dániel – *szólamvezető-helyettes*
Draskóczy Veronika
Garami Eszter
Szontagh Márton
Török Beáta

Nagybőgő
Bíró Zoltán – *szólamvezető*
Bangó Norbert – *szólamvezető-helyettes*
Bartányi Réka
Budai Krisztián
Gyetvai Gábor
Lombos Pál

Fagott
Ambrózy Attila – *szólamvezető*
Bazsinka Ivett
Korda Nikoletta
Kotroczó Szabolcs

Kürt
Flammer István – *szólamvezető*
Benyus János
Mészáros Bence

Harsona
Sütő András – *szólamvezető*
Görög-Hegyi Gábor
Pálinkás Péter

Tuba
Kovács Péter

Ütő
Nagy Zsolt – *szólamvezető*
Janca Dániel
László Attila
Maros Ádám

FORDÍTSA TÁRSASÁGI ADÓJÁNAK MAXIMUM 70%-ÁT ZENEKARUNK TÁMOGATÁSÁRA!

Így cége is jól jár, hiszen társasági adókedvezményben részesül, a Budafoki Dohnányi Zenekar pedig biztosabb lábakon állva gondoskodhat továbbra is az Ön, családja, barátai, üzletfelei zenei szórakoztatásáról.

Az Európai Bizottság ugyanis megteremette annak lehetőségét, hogy az előadó-művészeti szervezeteket támogató vállalkozások társasági adókedvezményben részesüljenek, ezzel kívánva előmozdítani a kultúra támogatói körének bővítését.

Mit kínál vállalkozásának a támogatási konstrukció?

- A támogató vállalkozás a támogatás összegét elszámolhatja költségként az adóalap kiszámításakor.
- A támogatás juttatásának adóévében és az azt követő három adóévben adókedvezményt vehet igénybe.

A támogatás maximális összege a fizetendő társasági adó 70%-a.

Ha már fizetni kell cégének nyeresége után, használja ki Ön is a lehetőséget; fogja fel befektetésként, és – eredményétől függően – érjen el akár 10%-19% hozamot a kultúra támogatásával!

Részletek:
http://www.bdz.hu
vagy BDZ Művészeti Titkárság: 06/1/322-1488